KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 20 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 4. DECEMBRA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Rastislavove plány...

ANTON SEMEŠ

Uzatvárame oslavu 1150. výročia príchodu Konštantína a Metoda na Vyšnú Moravu (Moravia Superior). Veľká Morava je česká „krádež“ z diela Porfýrogeneta Moravia Megalé. V 9. storočí existovali totiž dve Moravy: Vyšná Morava (naša) a Nižná Morava. Bavorský geograf to zapísal správne, menovanie arcibiskupa Metoda za pápežského legáta platilo pre obidve Moravy.

V tomto príspevku podávame celostné zhrnutie preslávnej misie u našich predkov - Slovenov na strednom Dunaji. Na starom Slovensku misie začali za apoštola Petra, ktorý sem poslal do kráľovského mesta Nitry prvých dvoch apoštolov - misionárov - Syra a Juventia. Bolo to pred rokom 50 po Kristu. Kto neverí, nech si prečíta dielo Juraja Papánka a list Jána VIII. zo 6. júna 879: "...ako naši predchodcovia... ako viete, od začiatku učili Vašich predkov." Aj biskupstvo vzniklo v Nitre na pokresťančenom božišti pod Zoborom. Preto aj pramene udávajú presný termín Zubura. Rimania miestne názvy upravovali v slovanských krajinách do ženského rodu (Zubor = Zubura/Subura, Solin = Solina, Ptuj = Petovia). Rieky upravovali do mužského rodu (Morava = Marus, Dráva = Dravus, Sáva = Savus). To platí pre rímske zemepisné názvy v latinských prameňoch.

Po skončení protiavarských vojen (Karol Veľký a jeho syn Pipin z Itálie) uvoľnili sa slovenské kmene v Podunajsku. Poprední staršinovia na Nižnej Morave - spoločensky a geneticky premiešaní s Avarmi - uvedomili si strategickú situáciu. Videli jasne, že Karol Veľký sa rozhodol pripájať naše staré kraje ako Východné marky k svojmu cisárstvu („Drang nach Osten“). V protiavarských bojoch sa zblížili s naddunajskými staršinami. Pochopili, že cisár začne predovšetkým s naším Moravským kniežatstvom a Nitrianskym. Rozhodli sa vojensky toto územie obsadiť a usadiť sa tu. Pravdepodobne vedenie našej Moravy padlo v spomínaných bojoch. Vykopávky na hradišti pri Mikulčiciach jasne dokladujú, že sem prišli len bojovníci bez žien. V hroboch sú muži oblečení na avarský (orientálny) spôsob a predmety sú takisto orientálneho pôvodu. Aj dobytok je orientálny (kosti). Ale ženy v hroboch sú materiálovo aj geneticky domáce, Moravanky. Tak sa tu usadila nová dynastia, ktorú neskôr letopisci zapísali ako Mojmírovcov. Ide o prastaré sídlo na ostrove na rieke Morave. V staroslovenských prameňoch - ako aj v arabských - má pomenovanie (grad) Morava. Podľa tohto „gradu“ mesto dostalo meno aj kniežatstvo. Nová dynastia bola mocná, lebo pramene nám udávajú, že cisárovi neplatila dane. Na snemy k cisárovi nosili len dary. Určité zmluvy (dohody) existovali už od čias protiavarských vojen. Ako v antike, tak aj za Karola Veľkého sa dohodol aj počet rukojemníkov (šľachtickí synovia). Tak sa cez nich zabezpečovala do budúcna lojalita slovenských kniežatstiev. Pomenovanie Slovenoi stále platilo od polovice 2. storočia (Ptolemajos, Tacitus). V latinčine tento termín znel Slavus. Termíny Slovan/slovanský sa začínajú v dejepise používať až v 18. storočí (začiatok slavistiky).

Takto sa, podľa análov, ako rukojemník do Bavorska dostal aj mojmírovec Rastic a z Nitry Pribina. Ten si tam našiel aj manželku. Nemecké kresťanstvo preniklo len na Moravu po roku 830. V Podunajsku bolo po roku 450 rozšírené ariánstvo - pseudokresťanský smer. V latinskej a gréckej cirkevnej literatúre ich mali za pohanov (za „paganov“). Pribina sa vrátil do Nitry ženatý s kresťankou. Chcel na hrade postaviť pre kresťanskú misiu chrám. No jeho družiníci mu to ako ariáni nedovolili. Preto si ho nakoniec postavil na svojom hradišti (proprietas), na dnešnom „Andrášiku“.

Pamätník hlaholike v Chorvátsku

Rastislav sa medzi Nemcami ako rukojemník dobre „poobzeral“. Pochopil situáciu slovenských kmeňov na východ od Bavorska. Získal dobrý politický rozhľad. Po odstavení kniežaťa Mojmíra, ktorý nebol „po vôli“ Nemcom, dosadili rukojemníka Rastica. Ten si z nemeckej „internácie“ doniesol myšlienku na politickú samostatnosť, chcel sa zbaviť veľmocenského „dohľadu“. Myslelo mu to „perfektne“, lebo videl, že na to potrebuje aj cirkevnú samostatnosť, závislú od centra v Ríme. Inakšie sa nedalo „zbaviť“ nemeckých misií a podriadenosti pasovskému biskupovi. Z prameňov vidíme, že to bol zrelý muž. Pretože Podunajsko patrilo od počiatku pod rímsku „jurisdikciu“, obrátil sa na Rím.

Rímska misia bola dobre premyslená a obsadená našimi vladykami, odchovanými v misijných školách.

(Pokračovanie na 4. strane)

V tomto znamení...

TEODOR KRIŽKA

Začalo sa to kultom akejsi novoobjavenej starej histórie Slovanov, zamlčiavanej a potláčanej, návratom k pamäti, samozrejme tej predkresťanskej, pohanskej. Akýsi našepkávač šuškal do ucha mladým, že kresťanstvo so svojím pacifizmom urobilo bezbrannými naše národy. A tak sa rodilo podozrenie a neskôr i nenávisť k Cirkvi a Bohu, lebo slovanské božstvá sú tie naše a pravé a návrat k nim nás zjednotí v boji proti nepriateľom. Romantické, vhodné na hry okolo táborového ohňa azda ako náhrada za kult severoamerických Indiánov, ktorý ešte pretrváva v určitých skupinách milovníkov voľnosti a lesov.

Ale ak to niekto myslí vážne, tak sa treba poobzerať, čo sa tým sleduje a kto tento mystifikovaný pseudoromantický štýl myslenia a života šíri. Zistiť to ani nie je také ťažké. Sú to takmer na sto percent stúpenci stalinského typu imperializmu, ktorí odmietajú obnovované kresťanstvo, no absenciu boľševizmu nemajú čím nahradiť. Spomenuli si preto na slovanskú vzájomnosť a Perúna.

Aby sme si rozumeli, slovanská vzájomnosť nie je nič hriešne. Aj ja si myslím, že slovanské národy by mali úzko spolupracovať, ak chcú uspieť v globálnej konkurencii. Je našou veľkou výhodou, že sa vieme dorozumieť a že ozaj dýchame obomi pľúcami, i rozumom, i srdcom a že naša Pravda sa nevolá zákon, ale vnímame ju ako pulzujúce srdce. Ale kto ozaj miluje svoj národ a chce ho povznášať, rozpomenie sa na genialitu kniežaťa Rastica a účinkovanie svätých bratov Konštantína-Cyrila a Metoda u našich predkov. Práve oni to boli, ktorí prečítali náš slovenský duchovný kód a našli preň písmená, aby prežil aj v tých najťažších historických skúškach.

Dnes rovnako ako pred 1150 rokmi stojíme pred existenčnou otázkou. Svet sa prudko mení, radikalizuje. Boli uvoľnené veľké ľadové kryhy rozličných civilizácií, ktorými má niekto ambíciu manipulovať tak, aby sa vzájomne oslabili a zrúcali svoje civilizačné výdobytky, čo by mu zabezpečilo hegemóniu na ďalších päťdesiat až sto rokov. Podarilo sa mu nielen zmobilizovať radikálny islamský svet, no zavčasu pod rozličnými zámienkami a celkom bez viny prepašovať na európsky kontinent milióny príslušníkov budúceho protivníka, s ktorým sa nás pokúsi zraziť. A nielen to, zavčasu rozvrátil našu morálku a chystá sa jej uštedriť ranu z milosti v podobe likvidácie tradičných hodnôt. Nedávno sa v Lipsku konala medzinárodná konferencia o rodine a polícia neochránila jej účastníkov pred agresivitou homosexuálov a lezieb, nechajúc ich prejsť koridorom démonickej nenávisti a intolerancie. Do toho čítam výrok belgicko-flámskeho politika ,momentálne v úlohe prezidenta EÚ, Hermana Van Rampuy, že slová vlasť a národ treba vyhodiť na smetisko dejín. A tak sa mi vnucuje pocit hraničiaci s istotou, že nič okolo nás nie je spontánne, ale že ide o riadený proces likvidácie európskej civilizácie založenej na kresťanskom hodnotovom systéme, ba viac, že to, čo sa kedysi prihodilo Španielsku okupovanému Maurami, sa teraz môže prihodiť celému kontinentu.

Načim sa začítať do Cervantesovho Dona Quijota a nevnímať ho ako paródiu rytierstva, lebo podľa mňa takou nikdy toto dielo nebolo, ale ako plač nad úpadkom rytierskeho ducha v nás. Načim zdvihnúť mocné znamenie kríža. Nielen v mene slovanstva, ale v mene záchrany všetkých národov.

www.kultura-fb.sk

Z vašich listov

Radikálnosť kresťanstva

V súčasnej pluralitnej ľudskej spoločnosti existujú aj snahy niektorých ľudí vyberať si z kresťanstva len to, ča sa im páči, čo im vyhovuje a odmietať náročné požiadavky. Takýto postoj však vedie často k tomu, že po nejakom čase takýmto ľuďom už nevyhovuje takmer nič a chcú síce využívať všetky výhody, ale odmietajú rešpektovať požiadavky, alebo sa s kresťanstvom úplne rozídu a žijú, akoby Boha nebolo.

Tento postoj sa prenáša aj do súčasných celocirkevných diskusií, kedy rôzne skupiny „veriacich" majú požiadavky na zmenu cirkevných postojov, aby Cirkev ustúpila zo svojich požiadaviek, alebo kde by si každý mohol vyberať, či chce zachovávať jej požiadavky, ale nič by ho nezaväzovalo. Kde by ani hriech neexistoval. Takáto cirkev sa môže zdať pre niektorých lákavá, ale môže priniesť len sklamanie a neistotu, ako pre jej členov i pre ňu samotnú i spoločnosť v ktorej žije.

Cirkev je Božsko-ľudská, kde Boh cez Ježiša dal jasné pravidlá, ako majú kresťania žiť na zemi, aby boli šťastní na zemi i vo večnosti, ktoré platia už dve tisícročia. I keď sme ľudia nedokonalí, musíme sa tieto pravidlá dané cez Mojžiša na vrchu Sion a zdokonalené Ježišovými požiadavkami a rečou lásky, usilovať zachovávať a túžiť po dokonalosti. Mnohí, ktorí majú tendenciu vyberať si aj v náboženských postojoch, len to, čo im vyhovuje, postupne upúšťajú od zachovávania prikázaní, začnú nerešpektovaním jedného a prechádzajú postupne k popretiu všetkých. Veď ktoré z dekalógu prikázaní nie je v súčasnej legislatíve ľudskej spoločnosti Európskej únie, ale aj v našej Slovenskej spochybnené. V takejto spoločnosti plnej neistôt nemôže človek spokojne a radostne žiť, lebo tam sa nesmeruje k naplneniu prikázania lásky, ale vládne egoizmus a každý sa usiluje uchmatnúť si čo najviac pre seba. Keď sa nerešpektujú prikázania Božie, prečo by sa mali rešpektovať príkazy - zákony ľudské, ktoré je možné meniť, aj sa často menia. Na spravodlivé fungovanie súdov sa veľmi spoliehať nemusíme, ani si veľkú ilúziu nemusíme robiť, málokto sa dokonale vyzná v množstve zákonov a nariadení, a prečo by sudcovia nemali uprednostniť vlastné dobro a výhody, pred dobrom spoločnosti. A mnohé sa dá ovplyvniť rôznymi prostriedkami, asi by bolo naivné niekoho presviedčať o neexistencií korupcie, prečo by sa mal brániť bezbranný, nemajetný, spravodlivý, keď mocní majú oveľa vyššiu silu a moc a teda aj dostatočné prostriedky, aby ovplyvnili „výkon spravodlivosti." A tak žijeme v totalite peňazí, majetku, moci, kde chudobní majú len povinnosti a bohatí samé výhody.

Žiadny spoločenský systém nemôže byť spravodlivý, keď poprie Boží zákon, keď sa bude riadiť len podľa vlastných meniteľných pravidiel. Ak sa stane najvyšším princípom mať sa dobre na zemi, egoizmus zaujme prvé miesto a poprie miesto kresťanskej lásky, služby, obetavosti.

A tak okrem jednotlivcov aj mnohé hlasné skupiny „z jej vnútra", pokúšajú sa meniť Boží zákon a vnášať chaos do Cirkvi. Chcú ju viac pripodobniť dnešku, zmeniť jej „zastaralosť" a „priblížiť" ju človeku, meniť jej zásady „v prospech človeka" a „všetkých" na také, ktoré by viac vyhovovali mocným a bohatým. Ona je od svojho založenia dve tisícročia v službe človeka, ak by sme ju podriadili vlastným predstavám a prestali hájiť prirodzené hodnoty ako život, rodinu, sviatočný deň, pravdu, spravodlivosť, čistotu srdca, stratí svoj hlavný význam viesť ľudí k spáse a ako charitatívna, dobročinná, dobrovoľná, záujmová organizácia nemusí ani prežiť a človek a ľudstvo stratí základnú orientáciu pre život.

Zachovávať Božie prikázania je náročné. Mnohí za to obetovali aj vlastný život. Osobitne tam, kde sú kresťania v menšine alebo tam, kde je to predstaviteľmi moci zakazované alebo väčšinovými životnými postojmi popierané, ako sme to zažili v dobe socializmu a zažívame to aj dnes. Za zachovanie Božích prikázaní máme prisľúbený večný život. Umožňuje to šťastný a radostný život na zemi. Ak by sa Cirkev vzdala jasnej reči, radikálnej vernosti hodnotám, ktoré prijala od Ježiša a apoštolov, ktoré vybudovali základy dnešnej civilizovanej Európy, po čom žiaľ dnes mnohí volajú, ohrozí to, zvlášť pri dnešných technických možnostiach, aj súčasný svet, zhoršia sa medziľudské vzťahy, pribudnú nové konflikty a pribudne chudoby.

Podobne ako nemal budúcnosť projekt socializmu a komunizmu, do ktorého budovania sme boli násilne zapojení štyridsať rokov a ktorý mnohým skomplikoval život, do života mnohých priniesol zbytočnú bolesť, utrpenie, väznenie aj smrť. Podobne ani dnešné projekty nemôžu mať budúcnosť, ak sa vzdajú Boha a jeho zákonov.

Buďme ostražití k projektom a požiadavkám mocných tohto sveta, ktorí menia taktiku. Keď nedokážu kresťanov zničiť násilím zvonka, usilujú sa využiť ich nejednotnosť a ich zničiť tlakom „z ich vnútra" , aby ustúpili zo svojich zásad a pravidiel a ponukami akéhosi strerilného kresťanstva urobiť z nich veriacich bez náboženstva, tlačiť na nich, aby v mene falošnej ľudskosti Cirkev ustúpila zo svojich overených evanjeliových hodnôt. Nemôže to priniesť proklamované šťastie, ale len nové protiľudské postoje, bolesť a biedu podobne ako prinášajú do života tých, ktorí Cirkev a jej požiadavky vo vlastnom živote odmietli. „Načo je soľ, ktorá stratí svoju chuť." Nezíska tým nikto, ale stratia nielen kresťania, no aj svet, v ktorom sa otvorene usilujú byť prioritou moc a peniaze.

Načo by bola cirkev, ktorá viedla ľudí po stáročia k statočným, hrdinským postojom viery nasledujúc príklad svojho zakladateľa Ježiša Krista, keby síce nejaké postoje možno aj odporúčala, ale len nezáväzne. Kto by ju potom mal brať vážne.

Ľudovít Košík

Prekrásny nový svet

Nikto presne nevie, čo bolo pravou príčinou takej nevídanej zmeny, ba dokonca sa nevie ani jej presný začiatok. Jedni udávajú rok 2028, iní zasa 2030 alebo 2031. Najpravdepodobnejší je však predsa len rok 2028, keď zem minula kométa veľmi tesne a ľuďom sa videlo, že sa jej môžu doslova dotknúť. Jej prelet spôsobil, pravdaže, veľké víchre, ktoré vyvracali z koreňov staré stromiská, ale brali so sebou aj celkom malé stromčeky, niekde zničili celú úrodu, inde im neodolali domy, ba celé sídliská ostali ako po bombardovaní. No napočudovanie, nijakému živému tvoru sa nič nestalo. Nikto tomu nerozumel, hoci sa našli aj takí, čo mali na to svoje vysvetlenie.

Kométa odletela a život sa zdanlivo vracal do starých koľají. Ľudia začali obnovovať zničené mestá, siali novú úrodu, sadili stromčeky a ani nezbadali, že sa začína celkom nová éra.

Keď sa to tak vezme, mali pravdu tí, čo pokladali za začiatok zmeny rok 2028, ale aj tí, čo sa zasadzovali za rok 2030 alebo 2031, lebo zmena prišla postupne. Niekedy koncom roka 2028, len tri mesiace po prelete kométy sa v Bretton Woods, čo je štvrť mesta Carroll v americkom štáte New Hamshire, zišli poprední svetoví finančníci, bankári, priemyselníci a oligarchovia a všetci hlavní rečníci sa zhodli na tom, že vo vývoji ľudstva nastáva celkom nová etapa. Veľmi málo z nich verilo, že veci pôjdu po starom, že keby sa zomkli, nebolo by takej sily, ktorá by sa im mohla postaviť do cesty, ale väčšina prítomných ich umlčala. Hoci uplynulo len málo času od udalosti s kométou, všetkým sa zdalo, že majú dlhé vedenie, ba že sú priam sto rokov za opicami. Títo „idealisti" totiž nechápali, že so všemocnou vládou peňazí je koniec. Schôdza v Bretton Woods sa skončila, netrvala ani celý deň, účastníci si vypočuli pozdravné (vlastne akési smútočné) e-maily od potomkov pánov Rotshilda, Morgana a Rockfellera, popodávali si ruky a s útrpnými úsmevmi sa rozišli.

Znie to neuveriteľne, ale prelet kométy mal ešte aj iný dôsledok ako silný vietor alebo zvýšenie teploty, a to nekonečne dôležitejší a, dúfajme, aj trvalejší. Obrazne by sa dalo povedať, že na zemi sa zmenilo silové pole. Zaiste, príťažlivosť fungovala naďalej, gravitačné zrýchlenie ostalo približne 9,81 m/s2, ba aj hodnoty geomagnetického poľa ostali v normálnych hraniciach, čo sa však zmenilo, je veľmi ťažké pomenovať, bude na to treba asi vymyslieť nový termín - skrátka peniaze stratili svoju moc. Prvých osvietilo pánov z Bretton Woods, oni totiž boli vždy oveľa chápavejší ako ostatný svet. Či sa z kométy uvoľnilo nejaké zvláštne žiarenie, ktoré ovplyvnilo mozgy ľudí alebo či si ľudia do hĺbky uvedomili, aký dôležitý je život na tejto zemi a že ho majú čo najlepšie využiť, nevedno. Pravdepodobne ide o kombináciu obidvoch týchto možností, tá prvá podmienila druhú, ale autor týchto riadkov sa prikláňa skôr k tomu žiareniu.

Už sme vraveli, že zmena prišla postupne. Hneď po prelete kométy zaniklo zopár bánk, ale po schôdzi v Bretton Woods roku 2028 zatvárali jednu po druhej. Ľudia ich prestali potrebovať, vybrali si z nich úspory, čo sa im videlo navyše, rozdali na charitatívne účely. Bankové prevody sa stali zbytočnými, pretože sa platilo buď v hotovosti alebo výmenou tovaru za tovar. Diaľkový obchod takmer prestal fungovať, potreby ľudí sa zmenšili na nevyhnutné minimum a zrazu nikto nedokázal pochopiť, ako bolo možné ešte pred pár mesiacmi alebo rokmi dovážať jablká povedzme z Tajvanu, pričom domáce hnili pod stromami. „Ako sme len mohli byť takí hlúpi," krútili neveriacky hlavami. „Vari sme vtedy mali iný rozum?" a takto to išlo so všetkým, na Slovensku napríklad aj s jazykom.

Obyvatelia Hniezdneho a celého širokého okolia si trieskali hlavu o múr - v našej krásnej goralskej obci, ktorá je len na skok od Pienin, sme postavili Nestville park, akoby sme sa nemali čím pýšiť, a takto sme si zohyzdili obec. Podobne reagovali ľudia v Kapušanoch, kde zasa otvorili Farmer Area Restaurant, v obci Bojná, len na skok od unikátneho staroslovenského archeologického náleziska fungoval akýsi Ranč. Ľuďom na celom Slovensku, ba aj v Horných Našticiach, akoby bolo zrazu svitlo, tam sa Fun Pub ako šibnutím čarovného prútika zmenil na Pohostinstvo Radosť. Na Bratislavskej Obchodnej ulici by ste boli márne hľadali nejaký obchod typu Jewelry, kaviareň Green Tree Caffé... Majitelia hostincov a krčiem potajme nocou skladali vývesné tabule s názvom Pub a nahrádzali ich štítmi s nápismi Pohostinstvo, Krčma, Hostinec. A akosi sa jeden druhého hanbili. „Tak čo, susedko, meníme, meníme?" pýtal sa neisto majiteľ hostinca svojho kolegu z vedľajšieho podniku. „Meníme, chceli sme byť svetoví, ale prišli nové časy. Ľudia dostali rozum..." Zaujímavé, že vývesná tabuľa Fresh Market v Bratislave spadla za bieleho dňa sama od seba a takmer pričapila vedúceho. V Košiciach ešte deň či dva váhali, mysleli si, že Kunsthalle nepatrí do tejto kategórie, ale napokon sa podvolili aj oni, a z Kunsthalle sa stala celkom obyčajná galéria.

Život išiel ďalej, ale celkom iným smerom ako pred preletom kométy. Ľudia namiesto peňazí začali považovať za dôležité vzdelanie, kultúru a umenie. A za celkom najdôležitejšie výchovu novej generácie, ktorá sa už nikdy nemala stať otrokom ekonómie alebo ako sa vzletne hovorievalo, neviditeľnej ruky trhu. Na minulé časy sa stále viac zabúdalo, každý si myslel, že sú už nenávratne preč, ale tí prezieravejší a opatrnejší upozorňovali, že čert nikdy nespí a navrhli zriadiť Národné múzeum starého veku ako výstrahu pre šantivú a trocha ľahkomyseľnú mládež. Vybudovali ho v bývalej budove Kempinski Hotel na dunajskom nábreží v Bratislave, najprv ju rozhnevaný dav žiadal jednoducho zbúrať, nakoniec sa pre ňu našlo takéto využitie.

Nedá sa tu opísať, aké všelijaké expozície sa v priestoroch bývalého hotela nachádzali, spomeňme však aspoň vestibul, kde bola nainštalovaná alegória počiatkov budovania kapitalizmu. V zasklenom priestore sa nachádzal obrovský exponát nazvaný Slovenský orloj. Pozostával z komplexu redakčných budov označených názvami vtedajších novín a časopisov ako Sme, Pravda, .týždeň, Plus sedem dní a ďalších. Každú hodinu sa pred budovy vyklopila veľká plastická mapa Slovenska, na neďalekú plošinu sa trasľavo vysunuli redakčné kolektívy a s úderom zvona začali svorne na mapu pľuť. Asi po minúte sa figúrky redaktorov váhavo pohli naspäť, naraz zastali, urobili obrat na západ, zdvihli ruky a volali: „Vyspelé zahraničie, vyspelé zahraničie!" Vtedy sa na premietacom plátne zjavil záber akéhosi sprievodu, ktorý veľmi pripomínal dúhový pochod. „LBGT, LBGT," zavzdychali figúrky a zmizli v komplexe redakčných budov.

Na prvom poschodí sa zasa nachádzala privatizačná expozícia a na jej vstupe transparent s trochu pozmenenou záhoráckou povrávkou: Chceme len cudzie, svoje si rozdáme! Ozýval sa z nej silný krik: „Oil, oil!" „Ropu nemajú, len vodu!" odpovedal ktosi po slovensky. „Sprivatizovať, sprivatizovať!" ozval sa tretí hlas. A takto by sme mohli ísť ďalej, ale to by pre čitateľa bolo možno už nezaujímavé. Stačí, ak povieme, že Národné múzeum starého veku bolo jednou z najnavštevovanejších atrakcií Bratislavy, od skorého rána ho obliehali davy zvedavcov a na lístky bolo treba čakať niekedy viac ako hodinu. Prehliadka trvala poriadne dlho, ale keď návštevníci z múzea vychádzali, zračila sa im na tvárach veľká spokojnosť - jednak preto, že to už majú za sebou, no najmä preto, že opäť vstupujú do prekrásneho nového sveta.

Igor Kšiňan

Kresba: Andrej Mišanek

List Svätému Otcovi

Viaceré médiá priniesli list Svätému Otcovi Františkovi od Lucrecie Rego de Planas, mexickej veriacej katolíčky, matky deviatich detí. Vyjadruje v ňom určité obavy a zneistenie. Porovnali sme si preklad tohto listu s originálom a zistili sme, že bol uskutočnený nie podľa pôvodiny v španielčine, ale z transkripcie podľa inojazyčného prekladu. Napriek tomu, že obsah listu bol zachovaný, zdá sa nám, že v ňom predsa len došlo k určitému posunu a pôvodne jemnejší a úctivejší tón nadobudol expresívnejšie prvky. Aj to bol dôvod, prečo sme pristúpili k prekladu nanovo a prinášame ho čitateľom na posúdenie. Prosíme každého, aby v tom nehľadal nijaký iný úmysel ako objektívne informovať. REDAKCIA

Môj milovaný Otec František, som veľmi potešená touto príležitosťou pozdraviť Ťa.

Určite si ma nebudeš pamätať a plne tomu rozumiem, veď každý deň vidíš toľko ľudí, že musí byť isto ťažké zapamätať si každého, s kým si prišiel do kontaktu v niektorom z období života.

Za posledných dvanásť rokov sme sa obaja viackrát stretli pri rôznych príležitostiach, cirkevných stretnutiach a kongresoch, ktoré sa konali na rozličné témy (komunikácia, katechéza, vzdelávanie) v mestách Strednej a Južnej Ameriky. Vďaka tomu som mala príležitosť stráviť s Tebou mnoho dní, nocovať pod jednou strechou a sedávať za jedným stolom pri jedle i pri práci.

V tej dobe si bol arcibiskupom v Buenos Aires a ja som bola riaditeľkou jedného z významných katolíckych médií. Dnes nie si o nič viac a o nič menej ako pápež a ja som... Som len kresťanka, matka rodiny s milujúcim manželom a deviatimi deťmi, ktorá prednáša matematiku na univerzite a ktorá sa snaží tak veľmi, ako len môže, spolupracovať s Cirkvou na mieste, kam ju Boh postavil.

Spomínam si, ako si sa na oných stretnutiach, kde sme sa vídavali pred rokmi, obracal ku mne so slovami:

„Dievčatko, volaj ma Jorge Mario, veď sme priatelia!“

A ja som vyľakane odpovedala:

„V žiadnom prípade, pán kardinál! Nech ma Boh ochraňuje, aby som tykala jednému z jeho princov na zemi!“

Dnes sa Ti však pre zmenu opovažujem tykať, pretože už nie si kardinál Bergoglio, ale si pápež - môj pápež, zástupca Krista na zemi, ktorého už mám dôveru oslovovať ako svojho vlastného otca.

Rozhodla som sa Ti napísať, pretože trpím a potrebujem, aby si ma utíšil.

Skúsim Ti čo najstručnejšie vysvetliť, čo ma trápi. Viem, že sa Ti páči utešovať trpiacich a dnes som jednou z nich ja.

Keď som Ťa spoznala, bol si ešte kardinál Bergoglio a počas nasledujúcich stretnutí vo mne zakaždým vzbudilo pozornosť a rozrušilo ma, že si sa nikdy nesprával ako ostatní kardináli a biskupi. Uvediem niekoľko príkladov. Ako jediný si nepokľakol pred svätostánkom a ani počas Premenenia. Keď si všetci biskupi obliekli reverendu či dlhý plášť podľa predpisov pre danú príležitosť, Ty si vystupoval len v saku a koláriku. Keď sa všetci usadili na miesta rezervované pre biskupov a kardinálov, ty si nechal miesto kardinála Bergoglia prázdne a sadol si si k ostatným so slovami: „Tu sa mi páči, tu sa cítim omnoho lepšie.“ Keď sa ostatní doviezli v autách zodpovedajúcich hodnosti biskupa, Ty si prišiel až neskôr, omeškaný a uponáhľaný. Nahlas si rozprával o stretnutiach v prostriedkoch hromadnej dopravy, ktorou si prišiel na dané stretnutie.

Keď som to všetko videla (ako sa Ti to len hanbím povedať!), vravela som si:

„Uf... Ako len túži na seba pútať pozornosť! Ak chce byť pokorný a prostý, prečo sa nespráva ako ostatí biskupi, aby zostal bez povšimnutia?“

Moji argentínski priatelia, pomáhajúci pri daných príležitostiach, si všimli, aká som z toho rozrušená a vraveli:

„Nie. Nie si jediná. Nás všetkých neustále privádza do rozpakov. Vieme však, že má jasné kritériá, pretože vo svojich verejných prejavoch vyjadruje presvedčenie a istotu, ktorá je vždy verná učeniu Magistéria a Tradícii Cirkvi. Je to udatný a oddaný obranca pravej viery. Ale... Zdá sa, že má rád, keď ho všetci považujú za sympatického a keď je so všetkými zadobre. Takto sa môže v jeden deň vyjadrovať v televíznej relácii proti potratom a na ďalší deň v tej istej televízii požehnávať propotratovým feministkám na Plaza de Mayo. Takto môže vystúpiť s udivujúcou rečou proti slobodomurárom a o hodinu neskôr s nimi jesť a piť v Rotary klube.“

Môj drahý Otec František, bol to kardinál Bergoglio, ktorého som poznala zblízka. V jeden deň sa oduševnene zhováral s Mons. Duartem a s Mons. Aguerom o obrane života a o svätej liturgii a v ten istý deň sa na večeri s rovnakým zápalom rozprával s biskupom Ysernom a biskupom Rosa Chavezom o farných komunitách a strašných prekážkach, ktoré predstavuje „dogmatická náuka“ Cirkvi. V jeden deň ako priateľ kard. Ciprianiho a kard. Rodrigueza Maradiaga rozprával o etike podnikania a kázal proti ideológiám New Age. A o malú chvíľu ako priateľ Casaldáliga a Boffa rozprával o triednom boji a o „bohatstve“, ktoré by orientálne praktiky mohli priniesť Cirkvi.

Na základe uvedeného isto pochopíš, ako som otvárala oči, keď som po slovách „Habemus Papam“ počula Tvoje meno. Od toho momentu (skôr, než si o to žiadal) som sa modlila za Teba a za moju milovanú Cirkev. A nevynechala som ani jediný deň.

Keď som Ťa videla na balkóne bez rochety a mozety, ako porušuješ protokol pozdravu a čítania latinského textu, odlišujúc sa tak od všetkých pápežov v dejinách, s ustarosteným úsmevom som si povedala: „Áno, niet pochýb... Je to kardinál Bergoglio.“

V nasledujúce dni po Tvojom zvolení si mi dal mnoho príležitostí, aby som si potvrdila, že si stále ten istý, akého som Ťa poznala zblízka - a stále máš potrebu odlišovať sa od iných. Žiadal si si iné topánky, iný prsteň, iný kríž, iný stolec a aj ubytovaný si chcel byť inde, než ostatní pápeži, ktorí vždy pokorne a bez „špeciálnych“ požiadaviek prijali, čo im bolo ponúknuté.

V tých dňoch som sa pokúšala vyliečiť z bezmednej bolesti, ktorú som cítila po rezignácii môjho milovaného a uctievaného pápeža Benedikta XVI., s ktorým som sa od počiatku celkom stotožnila pre jasnosť jeho učenia (je najlepší profesor na svete), pre jeho vernosť svätej liturgii, pre jeho odvahu, s ktorou bránil pravú doktrínu uprostred nepriateľov Cirkvi a pre tisíc ďalších vecí, ktoré neuvádzam. Kým kormidloval lodičku Petrovu on, mala som pocit, akoby som kráčala po pevnej zemi. Keď však odstúpil, pevná zem pod nohami zmizla. Rozumela som však, že víchrica bola ozaj mohutná a pápežstvo sa zdalo priťažké na jeho sily, oslabené vekom v strašnom a násilnom kultúrnom boji, ktorý sa snažil zastaviť.

Cítila som sa ako opustená uprostred bitky, zemetrasenia či silnejúceho hurikánu - a vtedy si prišiel Ty a nahradil si ho za kormidlom. Máme nového kapitána, vzdávajme vďaky Bohu! Plne som verila (bez akýchkoľvek pochybností), že s pomocou vedenia Ducha Svätého, modlitieb všetkých veriacich a váhou zodpovednosti... Že s pomocou spolupracovníkov vo Vatikáne a s vedomím, že ho pozoruje celý svet, pápež František zanechá špecifiká a dvojznačnosti kardinála Bergoglia a okamžite prevezme vedenie armády, aby s obnovenými silami pokračoval v intenzívnom boji, aký viedol jeho predchodca.

No na moje prekvapenie a rozpaky - namiesto toho, aby sa nový generál chopil zbrane, začal pontifikát telefonátom so svojím holičom a zubárom, domácim a roznášačom novín. Tým upútal pozornosť na svoju vlastnú osobu, a nie na relevantné záležitosti pápežstva.

Prešlo šesť mesiacov a ja som poznala s láskou a citom, že si urobil obrovské množstvo dobrých vecí. Veľmi sa mi páčia (najväčšmi) Tvoje oficiálne príhovory (politikom, gynekológom, žurnalistom či na Svetový deň mieru...) a Tvoje homílie na sviatočné dni, pretože v nich vidno precíznu prípravu a hlbokú meditáciu v každom použitom slove. Tvoje slová v týchto prejavoch a homíliách boli skutočnou potravou pre moju dušu. Veľmi sa mi páči, že Ťa ľudia milujú a že Ti tlieskajú. Si môj pápež, hlava mojej Cirkvi, Cirkvi Kristovej!

Predsa však - a to je dôvod môjho listu - Ti musím napísať, že zároveň som trpela (a trpím) kvôli mnohému, čo si povedal. Hovoríš veci, ktoré ma zraňujú, keď sa snažím byť úprimne verná pápežovi a Magistériu.

Cítim sa smutná... Ale najlepšie slovo, ktoré by vyjadrilo moje pocity, je zmätenosť. Už naozaj neviem, čo mám hovoriť a o čom mám mlčať, kam sa mám pobrať a čo mám zanechať. Potrebujem, aby si ma nasmeroval, drahý Otec František. Skutočne trpím, veľmi trpím pre túto zmätenosť, ktorá ma ochromuje.

Je mojím veľkým problémom, že značnú časť života som zasvätila štúdiu sv. Písma, Tradícii a Magistériu, aby som mala pevné základy na obranu viery. Dnes sa mnoho z týchto pevných základov javí v protiklade s konaním a vyhláseniami môjho milovaného pápeža. Som ozaj zmätená a potrebujem, aby si mi povedal, čo mám robiť.

Svoje slová lepšie vysvetlím nasledujúcimi príkladmi:

Nemôžem tlieskať pápežovi, ktorý nepokľakne pred svätostánkom a ani počas Premieňania, ako to určuje rituál svätej omše. No zároveň to nemôžem kritizovať - veď je pápež!

Benedikt XVI. nás žiadal v dokumente Redemptionis Sacramentum, aby sme informovali miestneho biskupa, ak by sme boli svedkami bezverectva a zneužitia liturgie. Ale... Koho mám informovať, kto je nad pápežom, ak nerešpektuje liturgiu sám pápež? Alebo o tom pápežovi nehovoriť? Neviem, čo mám robiť. Mám teda neuposlúchnuť inštrukcie nášho emeritného pápeža?

Nemôžem byť šťastná z toho, že sa obmedzilo používanie patény a kľačadiel pri podávaní svätého prijímania a ešte menej ma teší to, že sa nikdy nezohneš, aby si podal veriacim prijímanie. Neviem byť šťastná, že sám seba nenazývaš pápežom, ale len rímskym biskupom, že nenosíš prsteň rybára... Ale zároveň sa nemôžem sťažovať - si predsa pápež!

Nemôžem byť hrdá na to, že si na Zelený štvrtok umyl nohy moslimskej žene, je to totiž znesvätenie liturgických noriem. Ale nemôžem ani muknúť, pretože si pápež, ktorého si ctím a ktorému musím byť verná!

Veľmi ma bolelo, keď si potrestal bratov františkánov od Nepoškvrnenej za to, že slúžili omšu podľa tradičného rítu, ktorý povolil Tvoj predchodca v apoštolskom liste Summorum Pontificum. To, že si ich potrestal, bolo v rozpore s učením predošlých pápežov! Ale komu sa mám z tej bolesti vyžalovať? Veď Ty si pápež!

Nevedela som, čo si myslieť, ani čo povedať, keď si sa verejne posmieval zo spoločenstva, čo Ti venovalo duchovnú kyticu ružencových modlitieb. Nazval si ich tými, čo „preratúvajú modlitby“. Tieto duchovné kytice sú prekrásnou tradíciou Cirkvi. Čo si mám myslieť, keď sa môjmu pápežovi nepáčia a keď sa posmieva tým, čo mu ich venovali?

Mám mnoho „pro-life“ priateľov, ktorých si pred niekoľkými dňami sklamal tým, že si ich nazval posadnutými a neodbytnými. Čo mám robiť? Upokojiť ich, falošne zmierňujúc Tvoje slová, alebo ich ešte viac zraniť tým, že im ich zopakujem, v snahe byť verná pápežovi a jeho učeniu?

Na Svetových dňoch mládeže si vyzval mladých, aby „robili na uliciach hluk“. Ale práve ten „hurhaj“ chápem ako synonymum neporiadku, chaosu a zmätenia. Naozaj je to to, čo si očakával od mladých kresťanov v uliciach? Nie je už i tak dosť zmätku a neporiadku vo svete?

Poznám veľa osamelých starších žien (starých dievok), ktoré sú plné radosti, veľmi sympatické a veľkorysé. Cítili sa veľmi ničotne, keď si im povedal, že rehoľné sestry by nemali mať výraz starých dievok. Cítila som sa veľmi zle za moje priateľky a bolelo ma pre ne srdce... Veď nie je nič zlé na tom, ak človek zostane sám a zasvätí svoj život dobrému dielu (veď slobodný stav sa označuje aj v katechizme ako povolanie). Čo mám teda povedať mojim nevydatým priateľkám? Že to pápež nemyslel vážne (to však pápež robiť nesmie). Alebo je lepšie povedať, že podporujem pápeža a že všetky staré dievky sa naozaj tvária ako zatrpknuté rehoľníčky?

Pred niekoľkými týždňami si povedal: „Žijeme najlepšie časy Cirkvi.“ Ako môžeš čosi také tvrdiť ako pápež, keď všetci vieme, že milióny mladých katolíkov žijú v konkubinátoch a ďalšie milióny katolíckych manželstiev používajú antikoncepciu? Keď vieme, že rozvod je naším chlebom každodenným a milióny katolíckych matiek vraždia svoje nenarodené deti s pomocou katolíckych lekárov, keď sa milióny katolíckych podnikateľov neriadia sociálnou náukou Cirkvi, ale vlastnými ambíciami a lakomstvom; keď tisíce kňazov zneužívajú svätú liturgiu; keď stámilióny katolíkov nikdy nestretli Krista a nepoznajú ani základy jeho učenia; keď sú vlády i školstvo v rukách slobodomurárov a svetová ekonomika je v rukách sionizmu? Sú to ozaj najlepšie časy Cirkvi?

Keď si to povedal, milovaný pápež, zachvátila ma panika, či to myslíš vážne. Ak kapitán nevidí ľadovec, ktorý máme pred sebou, je veľmi pravdepodobné, že do neho narazíme. Povedal si to, pretože tomu úprimne veríš, alebo si to povedal len tak?

Mnoho veľkých kazateľov cítilo zúfalstvo pri Tvojom vyhlásení, že sa už viac nemá hovoriť o témach, ku ktorým sa už Cirkev vyjadrila a o ktorých sa píše v katechizme. Povedz mi, milovaný pápež František, čo máme teda robiť my kresťania, ktorí chceme byť verní pápežovi a zároveň Magistériu a Tradícii? Prestať kázať, hoci nás svätý Pavol učil, že tak máme činiť v čase i nečase? Zastaviť odvážnych kazateľov? Umlčať ich, potlačiť - a pritom sladkým hlasom vravieť hriešnikom, že ak chcú, môžu si čítať katolicizmus, aby sa poučili, čo káže Cirkev?

Vždy keď vravíš o „pastieroch s vôňou oviec“, myslím na všetkých kňazov, čo sa nechali nakaziť vecami tohto sveta. Ktorí stratili vôňu pomazaných osôb, lebo začali páchnuť rozkladom. Nechcem pastierov s vôňou oviec, ale ovce, ktoré nepáchnu po hnoji, pretože ich pastier sa o nich stará a stále ich očisťuje.

Pred niekoľkými dňami si vravel o povolaní Matúša týmito slovami: „Som dojatý Matúšovým gestom. Nástojil na svojich peniazoch, akoby vravel: 'Nie, mne nie! Nie! Tieto peniaze sú moje!'“ Nemôžem neporovnať Tvoje slová s Evenajeliom (Mt 9,9) o tejto udalosti: „Keď odtiaľ Ježiš odišiel, videl na mýtnici sedieť človeka menom Matúš a povedal mu: 'Poď za mnou!' On vstal a išiel za ním.“

Nikde nevidím lipnutie na peniazoch (ani na Caravaggiovom obraze). Vidím len dva odlišné výklady a nesprávnu exegézu. Komu mám veriť - Evanjeliu, alebo pápežovi, ak chcem (a ja chcem naozaj) byť verná aj Evanjeliu, aj Svätému Otcovi?

Keď si vravel o žene žijúcej v konkubináte po tom, ako sa rozviedla a šla na umelý potrat, spomenul si, že „teraz žije v pokoji“. A ja sa pýtam: Môže žiť v pokoji žena, ktorá sa dobrovoľne vzdialila od milosti Božej?

Predchádzajúci pápeži od svätého Petra až po Benedikta XVI. hlásali, že nie je možné nájsť pokoj mimo Boha, no pápež František vravel opak. O koho sa mám teda opierať - o stále Magistérium, alebo o túto novotu? Mám ododnes tvrdiť, len aby som bola verná pápežovi, že pokoj môže človek nájsť aj v živote v hriechu?

Potom si nastolil otázku, ale nechal si ju bez odpovede - ako má konať spovedník... Akoby si chcel otvoriť Pandorinu skrinku a pritom vedel o stovkách kňazov, ktorí mylne radia zotrvávať v konkubináte. Prečo môj pápež, môj milovaný pápež nehovorí niekoľkými slovami to, čo by mal v takomto prípade radiť - namiesto toho, aby vzbudzoval pochybnosti v úprimných srdciach?

Poznala som kardinála Bergoglia celkom zblízka a som svedkom toho, že je to inteligentný, sympatický, spontánny, veľmi zábavný a veľmi dôvtipný muž. Ale nepáči sa mi, keď noviny publikujú všetky Tvoje výroky a bonmoty, pretože nie si dedinský farár a ani arcibiskup Buenos Aires, ale si pápež! A každé slovo, ktoré vyslovíš ako pápež nadobúda hodnotu učiteľského úradu pre mnohých z nás, čo ho čítame a počúvame.

Už som Ti svojím listom zobrala isto mnoho času, môj dobrý pápež. Verím, že uvedenými príkladmi (a existuje mnoho ďalších), som Ti objasnila moju bolesť z neistoty a zmätenosti, v ktorej žijem.

Iba Ty mi môžeš pomôcť. Potrebujem sprievodcu, čo osvetlí moje kroky na základe toho, čo od vekov učila Cirkev a čo kázala s odvahou a jasnosťou. Sprievodcu, ktorý by neurážal nás, čo pracujeme vo vernosti Ježišovmu príkazu. Sprievodcu, čo nazýva „chlieb chlebom a víno vínom“, čo nazýva 'hriech' hriechom a 'cnosť' cnosťou, hoci by tým riskoval svoju popularitu. Žiadam Ťa o pomoc. Prosím, lebo veľmi trpím.

Viem, že Boh Ťa obdaril veľmi brisknou inteligenciou, teda sa pokús utíšiť i mňa samu. Viem si predstaviť, čo všetko robíš a čo hovoríš ako súčasť stratégie na zmätenie nepriateľa; aby si sa pred ním ukázal s bielou zástavou a dosiahol tak, že stratí ostražitosť. Ale bola by som radšej, keby si sa o túto stratégiu delil i s nami, ktorí bojujeme po Tvojom boku. Lebo okrem toho, že mätieš nepriateľa, privádzaš do rozpakov i nás. Nevieme, kde je náš hlavný stan a kde je nepriateľský front.

Ešte raz Ti veľmi ďakujem za všetko dobro, čo činíš a čo si povedal počas veľkých sviatkov. Tvoje homílie a príhovory boli prekrásne a naozaj mi veľmi poslúžili. Tvoje slová ma oduševnili a dali mi impulz, aby som milovala viac, milovala vždy a milovala dokonalejšie a ukázala tak celému svetu láskyplnú tvár Ježiša.

Posielam Ti dcérske objatie, môj láskavý, môj milovaný pápež, spolu s ochranou mojich modlitieb. Aj ja Ťa prosím za seba a svoju rodinu, ktorej fotografiu Ti prikladám, aby si poznal naše tváre a modlil sa za nás.

Tvoja dcéra, ktorá Ťa miluje a modlí sa za Teba každý deň

LUCRECIA REGO DE PLANAS

Huixquilucan, México, 23. 9. 2013

Zo španielskeho originálu uverejneného na autorkinom blogu http://lacomunidad.elpais.com/usuarios/lplanas

preložila Katarína Džunková

Rastislavove plány...

(Pokračovanie z 1. strany)

A predovšetkým mali dopredu zaistené prijatie. Formálne sa dalo všetko pripraviť prostredníctvom obchodných karaván. V čase mieru mali obchodníci zabezpečený pohyb na cestách a riekach. Okrem dobre premyslenej žiadosti dôležitú úlohu zohrávali „dary“. Výrobky zo zlata, zo striebra a medi boli bežné. K tomu pridávali kožušiny a zo severu dovážaný jantár a z neho vyrobené predmety. Muselo to byť honosné posolstvo do „starého“ Ríma. Vtedajší dopravný prostriedok boli kone. Vzhľadom na historické zápisy v kláštore v Cividale, ktorý sa nachádza v priesmyku Júlskych Álp, aj ich cesta tade viedla. Hlavným cieľom bolo získať v Ríme biskupa znalého našej reči a podriadiť Podunajsko pod pápežský Rím (pod Svätú stolicu). Zdržali sa tam potrebný čas. Mali dopredu zabezpečený pobyt v niektorom gréckom kláštore. Od čias postavenia baziliky svätého Petra vo Vatikáne, v časoch pokoja, chodili veriaci na púť „k hrobom apoštolov“. Avari v čase pokoja nechávali kresťanov na pokoji a rešpektovali slobodu. Rím sto rokov pred týmto posolstvom stratil solúnsky vikariát, v ktorom bolo staré slovanské obyvateľstvo. Tam boli kádre (najmä kláštory v Dalmácii a na ostrovoch). Preto sa v Ríme nedalo posolstvu vyhovieť. Hadrián II. to jasne povedal: „...lebo sme vtedy nemohli (vám pomôcť).“ Ale Rímu záležalo na našich predkoch. Preto im poradili obrátiť sa na Carihrad.

Po návrate z Carihradu nanovo premysleli nový plán. Tu v Podunajsku už pôsobili misionári z Dalmácie, ktorí boli formálne pod správou Carihradu. Preto sa táto misia nazýva „misia iz Griek“ (ŽM V). Títo benediktíni - glagoláši - mali v meste nad Bosporom svoj kláštor Monasterium benedictinum dictum Dalmatum pred koncom 7. storočia. Cesta na Jadran a potom po mori do prístavu Drač bola nebezpečná vzhľadom na pirátov. Cez Balkán sa po starých rímskych cestách nedalo putovať, lebo Bulhari boli na „nože“ s Carihradom. Ostávala len carihradská jantárová cesta poza Karpaty na Vislu. To doterajším bádateľom „ušlo“. Carihrad udržiaval obchodné a politické vzťahy s Krakovským kniežatstvom. A tak sa posolstvo „nabalené“ novými bohatými darmi vydalo na cestu. V delte Dunaja nasadli na cisárske lode a šťastne dorazili k hradbám mesta, k jeho severnej bráne. V určený deň bolo posolstvo prijaté na audienciu u cisára Michala III. Prijímací palác bol nadmieru vybavený. Iste sa tam cítili ako po nich kyjevské posolstvo - ako „v nebi“. Vieme si predstaviť, ako ich cez dlhú sálu viedol cisársky ceremoniár až pred trón cisára Michala. Všetci sa hlboko poklonili „do pása“, narovnali sa a potom vystúpil rečník a predniesol posolstvo. Po výpočte cisárskych titulov ponúkol prinesené dary. Isto boli prebohaté a dobre premyslené. Prejav bol v bezchybnej gréčtine, gréčtina sa používala ako diplomatická reč. Naše cirkevno-slovenské legendy zachovali jej začiatok: „Vaša cisárska výsosť, nate dary mnohé.“ A vyparádení panoši predniesli pred cisára dary nesené na rukách, poklonili sa a dary uložili na bočné stoly. Škoda, že sa nezachovala celá reč. No vieme, že cisárovi „pookiadzali“, keď predniesli slová: „Od Vás vždy (v dejinách) vychádzal dobrý zákon.“ To bola zároveň aj vrcholná veta v „prestolnej“ reči. Ceremoniár ich odviedol zo sály na námestie. Odišli do svojho kláštora a čakali na odpoveď.

V paláci potom nastali porady, ako vyhovieť Rasticovi a jeho ľuďom. V podstate išlo o diplomatický postup: nedráždiť nemeckých misionárov a ich predstaveného v meste Morava (dnes Valy). Dohodli sa na vytvorení Učilišťa. V ňom mali byť formovaní bohoslovci a prichystaní na vysviacku v Ríme. Carihrad rešpektoval územnú jurisdikciu Ríma v Podunajsku. Navyše začala Fóciova schizma. Vybraní predstavitelia misie - Konštantín a jeho brat Metod - vedeli, že začal rozkol. Fócius nebol len profesorom na univerzite, ale aj funkcionárom na cisárskom dvore. Ale bol laikom ako kandidát na úrad patriarchu. Starý patriarcha bol nekánonicky odstránený a väznený v kláštore na ostrove v Jónskom mori. Fócius bol protikánonicky v priebehu týždňa ordinovaný za diakona, za kňaza a mnícha. A hneď vysvätený na biskupa. Nikto ho z biskupov nechcel konsekrovať. Nakoniec to urobil suspendovaný arcibiskup z južnej Itálie. Polovica posolstva sa vrátila na Moravu a druhá časť ostala na doprovod cisárskeho posolstva. Konštantínova skupina začala prípravné práce. No Sloveni v ríši mali už svojich kňazov (glagolášov) a cirkevný poriadok napísaný gréckymi literami a v chrámoch ho používali. Poúča nás o tom neskoršie mních Chrabrý v práci O písmenách. Bolo treba precizovať (spresniť) gramatiku reči, vybrúsiť štýl literárnej práce a ostatné. K dispozícii mali moravských kňazov v posolstve. Konštantín ako pedagóg vedel ako na to. V metodológii bol „doma“.

Cisár dal pripraviť reč pre Rastislava. Posolstvo vybavil skvelými vybranými darmi. Určil aj vlastný vojenský doprovod. Keďže išlo o významnú udalosť, ktorá nemala v Carihrade precedens, bolo treba hlavu posolstva menovať za exarchu. A podľa kánonu Gréckej cirkvi exarcha musel byť konsekrovaný za „episkopa“ (biskupa). Takto to robí Carihradský patriarchát dodnes. V legendách sa to na začiatku nikde nespomína. A pritom v Rasticovej žiadosti bol požadovaný „episkopos“. A nikde sa neuvádza, že cisár Rasticovi nevyhovel. Samotná zachovaná časť cisárovej reči pre Rastica je taká veľkolepá a dôležitá pre kresťanstvo medzi slovanskými kmeňmi, že sa o tom nemá špekulovať. Nižšie uvádzame nespochybniteľný doklad, že ho vysvätili za biskupa - exarchu. Je tu ešte jeden doklad o ich pravovernosti. Svoju misiu na Morave dali pod ochranu relikvií rímskeho pápeža Klimenta. Oni vedeli, že jeho bazilika (San Clemente) v Ríme bola už štyristo rokov bez jeho relikvií. To si veľa historikov neuvedomuje, lebo im chýba cirkevné vzdelanie.

Privítanie posolstva na Morave pred sídelným mojmírovským centrom bolo veľkolepé. Na školu im Rastic prichystal kláštor ďaleko od mesta v lesnom prostredí pri dnešných Osvětimanoch. Dodnes sa to medzi Moravákmi zachovalo pod titulom „Na Klimentku“. A tak škola začala výučbou obradov Gréckej cirkvi: Utierňou (Matutínom) a končila Povečernicou (Kompletóriom). Carihrad šíril grécky obrad a Rím podobne svoj latinský. Vtedy sa to považovalo za rovnocenné. Historici, ktorí hlásajú opak, majú medzery vo vzdelaní. Misie, vysielané do nových oblastí, podľa starého zvyku, trvali tri roky. Potom misionári museli referovať svojmu centru a doviesť dorast na svätenie na patričné stupne.

Tak sa Konštantínov čas dovŕšil k odchodu. Namiesto ponúkanej odmeny si vypýtal od Rastica deväťsto zajatcov a daroval im slobodu. Po ceste prežili aj teologickú dišputu a nakoniec prišli k rímskym hradbám. Tam ich čakal sám pápež s klérom a Rimanmi. Procesia bola vybavená horiacimi sviecami, lebo z Moravy priniesli relikvie svätého Klimenta. V Ríme zažili aj nepríjemnosti, a tak sa čas pretiahol z jesene až na jar. Medzitým Konštantín po vstupe do gréckeho baziliánskeho kláštora zomrel. Prijal rehoľné meno Kyrillos. Na smrteľnej posteli v kláštore sa Cyril modlil a v jeho modlitbe je aj pasus: „Bože, stádo, ktoré si mi zveril, Ti teraz vraciam naspäť...“ Cirkevné právo (vtedy Dekretálne) nepopustí. Stádo (grex) sa zveruje iba biskupovi. Z toho nám vychádza, že cisár Michal III. vyhovel Rasticovi a poslal mu s posolstvom exarchu - biskupa. V textoch je to zamlčané. A v bazilike San Clemente dali namaľovať Cyrila po smrti ako biskupa.

Udalosti sa skomplikovali, takže nakoniec zasahuje blatenské knieža Koceľ. Dosahuje v Ríme konsekrovanie Metoda za biskupa a menovanie za titulárneho sriemskeho arcibiskupa. Vtedy mali Sriem v moci Bulhari. Menovanie za legáta medzi slovanskými kmeňmi dokladá veľkorysú koncepciu Apoštolskej stolice. Bol menovaný pre obidve Moravy. Išlo o Rasticovu Vyšnú Moravu a Nižnú Moravu v Zátisí, kde bolo tridsať hradísk.

Podľa kánonov Sardickej synody zo 4. storočia sídlom biskupa má byť sídelné mesto kráľa (kniežaťa), kde mu majú vybudovať baziliku a potrebný palác so službami. Ten palác bol vybudovaný aj s bazilikou v meste (grad) Morave. Navyše to bol vtedajší malý Rím na Morave. Bolo tam ešte desať kostolov družiníkov. To nebolo ani vo vtedajšej Nitre.

Svätopluk, knieža v Nitre, začal bez vedomia staršieho Rastica pestovať kontakty s Karolmanom, vládcom Východnej marky. Rasticov zásah - odstrániť Svätopluka z Nitry - sa nepodaril a on nakoniec skončil u Nemcov. Iste niekto sa postaral o „zradu“ Rastica. Takto to bolo počas celého stredoveku v Európe. Keď Svätopluk spojil pod svoju vládu obidve kniežatstvá a po ďalších mocenských zvratoch zaviazal sa platiť Nemcom ročnú daň, začal pripájať ostatné okolité kniežatstvá. Pokojne to môžeme nazvať Svätoplukovou ríšou. Toto rozšírenie panovníckej moci si všimli aj v Ríme a vyhoveli Svätoplukovi dať mu kráľovskú korunu. A stalo sa. Prišla z Ríma delegácia s pápežovým legátom (kardinálom) a viacerými biskupmi. Svätopluk k tejto udalosti dal v Carihrade a v Ríme odpísať pre kráľovský archív listiny vo vzťahu k Morave. Otvorili cirkevný snem a po ňom došlo ku korunovácii. Bola to sláva, ktorá sa niesla najmä po slovanskej Európe. Vtedy vysvätili aj ďalších biskupov. Napriek všetkým následným vojnám a poničeniu moravského archívu v oboch centrách moci - na Morave a v Nitre - ako aj poničeniu kláštorných archívov predsa jeden kňaz z jadranskej Diokley nám to zachoval. Vtedy bol Gorazd aj iní konsekrovaní za biskupov do pripojených kniežatstiev. Po menovaní za nástupcu arcibiskupa Metoda z Ríma prišiel list s pozvaním, aby sa prišiel predstaviť a živým slovom informovať Svätú stolicu. Pre Wichingove „čachre“ sa tak nestalo a k obnove metropolie došlo až za Mojmíra II. Konsekrovali tu štyroch biskupov a jedného povýšili na arcibiskupa do „gradu“ Moravy. Kam po vysviacke smerovali? Do mesta Moravy, do Nitry, do pripojeného Krakova a Veľkého Varadína (Zátisie). Potom založili biskupstvá v Olomouci, na Spišskej Kapitule, v Tarnove, v Sandomierzi a Premyšli.

Gejza ako vojvoda v Ostrihome prijal krst pre celú rodinu v gréckom obrade, lebo latinský zaviedol až jeho syn. Ten prešiel zmenou obradu podľa vtedajšieho zvyku novou birmovkou. Vykonal ju bývalý pražský biskup Vojtech. Analisti nám zachovali o tom správy: „(Adalbert) Vojtech tinxit eum oleo in fronte (t. j. na čele)“ a „...unxit eum oleo in fronte.“ Jeden bol Tiethmar z Merseburgu a druhý z Krakova - Gallus Anonymus. Zachoval sa nám aj cenný záznam o Olomouci. Biskup Zdík, syn pražského kanonika Kosmasa, vo svojom životopise napísal: „Ego sum 7. episcopus olomucensis, sed 4. latinus.“ Čiže traja pred ním boli gréckeho obradu a on siedmy latinského.

Nemecký cisár sa staral o pokoj v Európe, a preto sa pokúsil získať z Ríma kráľovskú korunu pre Štefana, Gejzovho syna. Požadoval prechod na latinský obrad a sobáš s nemeckou princeznou Gizelou. A tak sa aj stalo. Prechod na latinský obrad znamenal zavedenie latinských biskupstiev (starý nemecký sen) a podriadenie veriacich gréckeho obradu pod latinských biskupov cez obradových vikárov. Za uhorských kráľov hlavnú pastoráciu robili benediktíni (glagoláši) až do roku 1342, keď ich kláštory zlikvidoval kráľ Karol Róbert na Vyšehradskej synode. Potom kňazov pre gréckokatolíkov ordinovali latinskí biskupi. Kňazi boli podriadení latinským farárom ako kapláni.

Nie je pravdou, že Metodova cirkev v Uhorsku zanikla, ako to tvrdia niektorí historici, neznalí latinských uhorských prameňov. Treba si nalistovať Sabolčskú synodu za Ladislava I., potom pápežské buly pred tatárskym vpádom do Uhorska a po Moháči. Tam sa dočítajú, že v Uhorsku sú „sacerdotes ritus graeci“ a „fideles ritus graeci“. A keď to bude niekomu málo, tak mu uvádzame Dejiny Kalvínskej cirkvi v Uhorsku od superintendenta Imre Sárkanya. Tam sa dočíta, že Kalvínska cirkev vznikla zo „starej“ Metodovej viery („ó hít“) a z „rusínskej“ pravoslávnej („orosz hít“).

Historický trend - napriek rozličným „diverziám“ - pokračoval, hoci pomalým tempom - k Užhorodskej únii, k erigovaniu Mukačevského biskupstva, potom Prešovského. Vyústilo to do erigovania novej Metodovej provincie - arcibiskupstva v Prešove v našich časoch.

Rastic vo výtvarnej interpretácii Tibora Kovalika

ANTON SEMEŠ

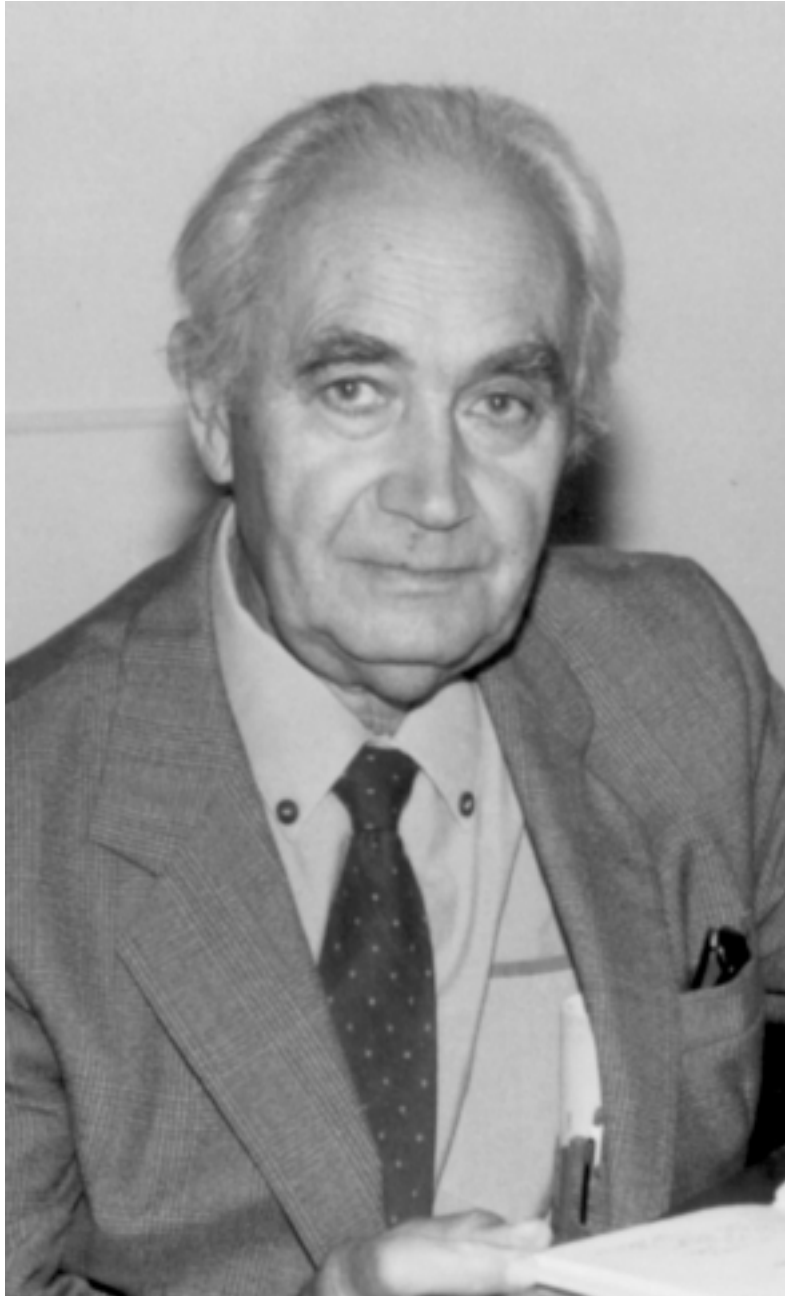

Ján Motulko sa narodil 12. januára 1920 v Malej Lodine. Od roku 1938 bol ako začínajúci autor v kontakte s dobovými literárnymi časopismi, neskôr sa stal redaktorom časopisu Plameň. V rokoch 1939 - 1942 študoval na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Štúdia nedokončil, pretože povolávací rozkaz ho zaradil do Pracovnej služby, vzápätí do základnej vojenskej služby. Odvelili ho na východný front. Po niekoľkých mesiacoch strávených na Kryme ho prevelili k Technickej brigáde do Talianska, kde pracoval ako redaktor novín Front a vlasť a podieľal sa na príprave a vydaní talianskeho slovníka a frazeologickej príručky pre slovenských vojakov. Po vojne, v rokoch 1946 - 1959, pracoval ako redaktor v knižnej redakcii Spolku sv. Vojtecha v Trnave, v rokoch 1959 - 1987 ako redaktor Katolíckych novín. V predkladanom rozhovore si spomína na svoje kontakty so Štátnou bezpečnosťou a osobný zápas s ňou a v širších dobových súvislostiach aj zápas slovenskej tlače s cenzúrou, primitívnosťou a nekultúrnosťou komunistických elít, ktoré takmer polstoročie mocensky usmerňovali kultúrny život na Slovensku. Zároveň je to svedectvo o vnútornom zápase autora o uchovanie si svojej ľudskej i morálnej integrity. O nej svedčí aj fakt, že Ján Motulko patrí k tým nemnohým slovenským umelcom, ktorí sa rozhodli dobrovoľne mlčať, nepublikovať svoje diela, keď pochopili, že chýbajú základné podmienky pre slobodu umeleckej tvorby. V čase básnickej odmlky sa venoval fotografovaniu a jeho fotografické cykly tematickým výberom (rodina, príroda, krajina a stopy človeka v nej) potvrdzujú, že aj v tomto žánri sa prejavil ako jemný a citlivý lyrický pozorovateľ života. Zvláštne miesto v slovenskej literatúre patrí poéme Čas Herodes. Báseň o čase zloby, obavách z nástupu totality, začiatku vymývania mozgov je svedectvom pokrivenia doby, ktorá nedovoľovala iný ako „jediný správny" výklad dejín. Ján Motulko ju napísal ako mladý básnik v lete 1948 a už v tom čase prezieravo identifikoval prichádzajúcu dobu a brilantne analyzoval nástup totalitnej doby, zmenil sa z tichého lyrika na odvážneho poetu - proroka. Literárni kritici konštatovali, že básňou Čas Herodes Ján Motulko obránil česť a mravnosť modernej slovenskej poézie. V čase napísania dielo nemohlo byť publikované. Knižne vyšlo v r. 2003. Svojou tvorbou, ktorá má meditatívny charakter a akcentuje kresťanský humanizmus, sa zaradil Ján Motulko medzi významných autorov slovenskej katolíckej moderny. Jeho svedectvo o kontaktoch kresťanského intelektuála so Štátnou bezpečnosťou a cenzúrou je o to závažnejšie, že sám respondent v rozhovore priznal, že agenti ŠtB ho aj za pomoci návykových látok prinútili podpísať dohodu o spolupráci. Bohužiaľ, na základe archívnych dokumentov nie je už dnes možné svedectvo J. Motulka konfrontovať. V registračných protokoloch sa síce jeho meno nachádza pod označením agenta, čo aj sám nepoprel, spisy k jeho osobe však boli skartované. Napriek tomu je zaujímavým dokumentom približujúcim zo subjektívneho pohľadu obete totalitného režimu praktiky, ktoré používal na presadzovanie svojich cieľov.

Peter Sokolovič

Svedectvo básnika Jána Motulka

- Pán Motulko, aký bol váš prvý kontakt s ŠtB?

Ján Motulko: - Na začiatku bola Trnava a poštár, ktorý mi priniesol lístok: Dostavte sa na Okresné oddelenie Ministerstva vnútra, miesto, dátum a na záver zdvihnutý prst: v prípade neuposlúchnutia budete predvedený. Tak som poslúchol a už sedím v miestnosti náčelníka. Teda náčelník, jeho zástupca a ja. Náčelník je zvedavý, čo sa hovorí medzi ľuďmi o vražde františkánskeho pátra Cubínka. Hovorím, čo viem, že niekto mohol mať záujem o farské peniaze, o väčší honorár, ktorý Cubínek práve dostal za preklad a možno mohlo to byť nedorozumenie alebo omyl a napokon... tu som zastal a rozmýšľam: povedať? nepovedať? Napokon sa predsa rozhodnem: hovorí sa aj to, že ho odpravila Štátna bezpečnosť. Čakal som, ako zareagujú. Nič. Kamenné tváre. Vyčítal som z nich, že to už dávno vedia. To bol koniec výsluchu. Rozmýšľal som, čo toto pozvanie znamenalo. Iste vedeli, že sa s Cubínkom poznám. Bol som u neho na fare v Skalici i na fare v Jure. A bol som ako svedok pri sobáši v jurskom kostole. Zamknutom na kľúč. Vedeli toto všetko? Alebo mal to byť nejaký test? Návšteva u náčelníka mi vyšumela z hlavy, ale o pár týždňov prišiel nový lístok. Zase: dostavte sa a potom ďalšie a ďalšie, prichádzali takmer tri roky. A návštevy už nie u náčelníka, ale v akejsi zasadačke. Tri roky obviňovania, vyhrážok, trýznenia, besnenia, psychického mučenia. Tu by som chcel povedať, že som nepočul ani nečítal, že by niekto zo „zákazníkov" ŠtB chcel vypovedať o dejoch, ktoré prebiehali v klietkach tohto cirkusu. Prvý a tuším jediný som vyšiel so svojou kožou na trh, keď sa mi v Národnej obrode podvolili uverejniť (ll.5.1992) moje zážitky a skúsenosti s ŠtB. Boli stručné. Pre nedostatok miesta (či pre obšírnosť?) mi vypustili z textu viac ako polovicu. Ani ďalší môj príspevok v Kultúre nemohol obsiahnuť všetko, čo mi ostalo v pamäti a ešte stále sa vynáralo. Napokon, chcel by som sa aspoň dotknúť spôsobov, ktoré ŠtB vo svojej práci používala.

- Aké spôsoby máte na mysli?

Ján Motulko: - Psychické týranie, to bolo najbežnejšie. Potom drogy. Drogy som zažil na svojom tele za tie tri roky dvakrát. Zachytil som aj šumy o hypnóze, ale na to nemám priame dôkazy. A vynoril sa fenomén - parapsychológia. Toto sa nedá zistiť a vôbec už nie dokázať. Myslím výsledky. Parapsychologickým fenoménom sa zaoberala v Trnave skupinka intelektuálov na čele so stredoškolským profesorom L. Boli tam historici, literárny historik, myslím aj teológ a viem o dvoch médiách. Ich primárny záujem bola história Slovenska, predovšetkým Nitriansky hrad ešte z čias predcyrilometodských a následne vypátranie Metodovho hrobu. Pri tejto skupine som priamo nebol. Správy mám však z prvej ruky, od osobného účastníka. Prakticky to vyzeralo takto: Prof. L. uspal médium a poslal ho na Nitriansky hrad v 7. storočí. Médium, v tomto prípade prof. Š., opísalo polohu stavby, jednotlivé obydlia, komory, pivnice atď. Najzaujímavejšie na tomto výskume je poznanie, že médium zanecháva po sebe aj stopy. Keď tam bol následne žiak profesora Š., opísal, že tade už chodil pán profesor a ako sa o všetko zaujímal. Toto médium však objavilo aj akúsi tajuplnú komnatu a oznámilo to. Prof. L. ho nabádal, aby tam vstúpil. Keď už chcel vstúpiť dnu, zdesene vykríkol: tam nemôžem ísť, tam nesmiem ísť, bojím sa, veľmi sa bojím! Médium hneď odvolal a do hradu sa neskoršie už ani nevrátili.

- A čo ten Metodov hrob?

Ján Motulko: - Druhým záujmom skupiny bol Metodov hrob. Na túto tému nasadili ako médium žiaka. Ten po dlhšom blúdení identifikoval presné miesto. Povedal, že telo leží pri oltári alebo pod oltárom, ale nevedel určiť presnú lokalitu. Vyzvali ho, aby hľadal a prečítal nejaký nápis, vôbec nejaké slová. Našiel nápis, ale nevedel ho prečítať. Keď mi to povedali, usúdil som, že to mohla byť stará nemčina a navyše štylizovaný švabach. Keby som tam bol býval ja, iste by sa mi bolo podarilo text prečítať, lebo v čase mojich gymnaziálnych rokov bol na nemčine písaný i čítaný švabach. Keď už boli tak ďaleko, či naopak blízko, stalo sa čosi nečakané. Prišiel ktosi k skupine a poprosil prof. L, aby nasadil médium na človeka, ktorý sa správa akosi veľmi čudne a ide z neho strach. Prof. L. vyhovel a poslal za ním médium. Na veľké prekvapenie, či až zdesenie, médium po stopách tohto človeka sa dostalo do akejsi tajuplnej budovy v Moskve. Keď sa médium chcelo dostať dnu, zrazu skríklo: tu mi niekto cloní, tu mi niekto cloní. Médium hneď odvolali. Usúdili, že ide asi o ochranu budovy a stopa média môže ukázať cestu k skupinke v Trnave, preto sa rozhodli svoju činnosť ukončiť. Rozišli sa, už sa ani nestretali a zničili všetky dokumenty, ktoré z výskumov získali. Ale ešte sa vrátim k tomu švabachu. Svätosvete som mu veril. Ale odrazu akoby z ničoho nič, to po desaťročiach, prišiel som k poznaniu, že ten spis nemusel byť švabach. Mohli to byť grécke písmená. A tie by vtedajší stredoškolák tiež neprečítal! Takže Metodov hrob možno hľadať nielen v nemeckej oblasti, ale aj hodne inde.

- Je to veľmi zaujímavé, čitateľov by však zaujímali aj vaše priame kontakty s ŠtB.

Ján Motulko: - V deväťdesiatom druhom sa začalo o tých veciach rozprávať. V tom čase denná tlač vychytávala, čo sa len dalo. Nebolo toho veľa, málokto sa chcel postaviť na pranier. Už v mojom prvom článku som písal: drogy. Prvá skúsenosť: bolo horúce leto. Už ma macerovali tuším štyri hodiny. Treba povedať, že tie hrôzostrašné výsluchy trvali zhruba štyri až šesť hodín. Vždy v trojici. Zástupca náčelníka, toho druhého som si pomenoval Ten Druhý, lebo mená som si nezapamätal, a keby aj, iste boli vymyslené, a ja. Zástupca bol drak, Ten Druhý bol servis a ja obeť. Tak teda horúce leto, všetci traja spotení. Servis povedal: „Ale je horúco. Nenapijeme sa? Prinesiem sódu". Dostal som pohár

sódy, perlivá, studená, vypil som naraz. Chvíľu sme len tak sedeli a potom som zacítil, že sa čosi so mnou deje. Nevedel by som povedať, čo to bolo. Taký pocit som v živote nemal. Treba povedať, že som bol málovravný, do hovorenia ma bolo treba siliť. A tu som odrazu pocítil potrebu hovoriť, hovoriť, hovoriť. Cítil som nutkanie hovoriť, aký bol deň v redakcii, kto prišiel do redakcie, že som posielal v liste známky napriek zákazu, že som objednal časopis z Belgicka a platil zaň obálkami prvého dňa, že som posielal známky zalepené do kartónov do Francúzska, že som počul nový protištátny vtip. Nútilo ma vysypať všetko, čo sa mi tlačilo na jazyk. Ale prišli mi na myseľ politické procesy a uvedomil som si, že tu všetci obvinení tiež hovorili všetky možné hriechy na seba, skutočné i naučené a odrazu prekvapujúce poznanie: ale Husák nehovoril! Nerozprával, neobviňoval sa. A ja mám byť horší? Možno som sa len zaťal, nevydal som slova, len som dychčal. Dnes si nahováram, že to mohlo byť preto, že som asi zlé médium.

- Skúste to objasniť bližšie.

Ján Motulko: - Bolo to dávno, ešte za masarykovskej republiky, spestrilo nám riaditeľstvo gymnázia vyučovanie tým, že pozvalo do školy kúzelníka. Naplnili sme telocvičňu a kúzelník s tajuplným indickým menom začal svoju produkciu tým, že nám prikázal zopnúť ruky nad hlavou. Povedal čosi tajuplné a nikto si nemohol dať ruky dolu. Až zase na jeho pokyn. Ale neplatilo to na niekoľkých, ktorí nepodľahli výzve kúzelníka. Medzi tou hŕstkou bol som aj ja. Dnes si hovorím, že to bol test, ktorý ma ubezpečil, že som zlé médium. Pravdepodobne aj toto poznanie mi pomohlo, že aj napriek nejakej „sóde" som sa mohol zdržať obviňovania, sebaobviňovania či vynášania z pamäti, čo v nej bolo usadené. Nijakí protištátni ľudia okolo mňa, nijaký špión, nijaká podvratná činnosť, hoci indície na niektoré obvinenia boli až takmer očividné.

- Čo konkrétne vám vyčítali?

Ján Motulko: - Príklad ako uštrikovaný: Išiel som fotografovať kostol v Ružíne, zaniknutej obci. Ako som ho obchádzal, z ktorej strany bude najfotogenickejší a najlepšie osvetlený, prifrčal ku mne na motorke svalovec, kto som, čo sa tu mocem, čo tu robím. Hovorím, že potrebujem do novín fotografiu tohto kostola. Nasledovala prehliadka. Predstavil sa ako pracovník ministerstva vnútra. Občiansky preukaz a potom všetky papiere a papieriky, čo som mal pri sebe. Povolenie na vstup do tlačiarne, električenka, ročný cestovný lístok a tajuplný lístok s číslami, ku ktorým potreboval vysvetlenie. V duchu som sa usmial. Boli to poznámky o vlakoch, čísla vlakov, odchody a príchody, ktoré som sa chystal použiť. Tento lístok skúmal veľmi starostlivo. Prehliadka filmov, mal som so sebou len nové, našťastie exponované nie. A potom ešte prehliadka - vrecká na obleku, na košeli. A napokon: „odfotografujte si ten váš kostol, inšie tu už niet čo fotografovať. Ja dočkám, kým to spravíte." Odišiel som, on za mnou až takmer k Malej Lodine. Všetko toto by bolo úsmevné, keby... Ale to som sa dozvedel až hodne neskoršie, že v horách nad Ružínom boli vraj rozmiestnené akési

raketové systémy. No a ja som sa tam motal s fotoaparátom. Tak špión, či nešpión? Dokonca prichytený priamo pri čine! Správa o mne priletela do Bratislavy iste ako na krídlach. A zapadla do druhých indícií - teda fotograf špión, filatelista špión, korešpondencia so zahraničím - špionážne správy, skaut, člen protištátnej skupiny, gymnazista z Prešova, rozbíjač republiky, esperantista - možno tajný jazyk na zasielanie správ a ideologický diverzant a ešte bohvie čo všetko k tomu, o čom som nemal ani poňatia.

Ako vás vyšetrovali?

Myslím, že sa to nedá hodnoverne opísať. Aby to niekto dokonale pochopil, musel by to zažiť na vlastnej koži. Spomínal som už to psychické trápenie, krik, búchanie na stôl, že pozrite, čo všetko v tomto hrubom fascikli tu na vás máme, priznajte sa, bude to pre vás poľahčujúca okolnosť, štyri hodiny v kuse, šesť hodín v kuse a stále priznajte sa, priznajte sa. Spomínal som, že som pil „sódu“ a stal som sa po nej kýmsi iným. Tá druhá „sóda“ prebehla takto: zase - „Ale je horúco, prinesiem sódu“, to hovoril Ten Druhý. Priniesol tri poháre, každý inej farby. Tu sa mi vynoril zážitok zo študentských čias. Kamaráti ma vzali do vinárne. Pili sme červené víno. Na chvíľku som odbehol, poháre boli naliate doplna a pili sme „ex“. Z akéhosi neuvedomelého nutkania vymenil som si nenápadne svoj pohár so susedom. Toho sme potom na internát ťahali ako klát. Mňa chceli opiť, naliali do vína rumu. Tak teraz bol pohár pre do mnou a ja som natiahol ruku za vzdialenejším pohárom.

-Ako zareagoval?

JÁN MOTULKO: - Zástupca mi chytil ruku so zvolaním: ten nie, ten nie, ten je vyštrbený. Vycedil som teda pohár určený mne. Zase sme chvíľku hovorili len tak akoby o ničom a začal som si byť akýsi neistý. Akoby hmla predo mnou, predo mnou dve rozostreté postavy, ale zachytil som ešte otázku Toho Druhého zástupcovi: „Môžem už?“ Ten tuším prikývol. A zjavil sa predo mnou papier a pero. A potom som počul tuším zástupcu: „Teraz napíšete vyhlásenie“. Začal diktovať a ja som písal. Uvedomoval som si, že píšem akosi inakšie než obyčajne, že inakšie držím pero, veľmi ho pritískam, ale čo píšem, som nevnímal. Tuším, že budem podporovať ľudovo-demokratické zriadenie, že budem proti neviem komu a že budem o všetkom mlčať. Myslím, že týmto vyhlásením sa tento večer skončil. Ďalej som si nepamätal nič. Ani ako som vyšiel z budovy, len sa mi zdalo, že domov mám ďaleko, obišiel som celý blok domov, doma bolo dávno po večeri , nikto sa ma na nič nepýtal. Hneď som si ľahol, detaily z toho večera mal som v hlave akoby uzamknuté. Na akýsi impulz sa mi začali vyjavovať až asi po desiatich rokoch.

- To bola vaša posledná skúsenosť s vyšetrovaním?

JÁN MOTULKO: - Bol deň a bol večer, s krikom a búchaním a že: „Priznajte sa, priznajte sa, lebo...“ zase možno štyri hodiny. Zástupca sám musel byť veľmi unavený, už len miernejším hlasom ma vyzýval, aby som sa priznal, že to bude pre mňa lepšie, a fajčili sme. Ja som si pripaľoval cigaretu zápalkou z vlastnej škatuľky, on mal zapaľovač. Po dlhšom čase z ničoho nič vypýtal si odo mňa zápalkovú škatuľku. Nechápal som prečo, veď mal zapaľovač. Ani si nezapálil cigaretu zápalkou, len sa so škatuľkou hral. Keď ma prepustil, vrátil mi ju. A ja som zistil, že jedna zápalka zo škatuľky vytŕča. To mi pripadalo, ako keby som obrátil novú stranu detektívky: čo to je, čo to má byť, čo to znamená? Prečo je to tak nachystané? Pre istotu na ulici som si zapálil cigaretu tou zápalkou a nedohorenú som ju odhodil do koša. Je to hlúpe, ale dodnes ma máta: bol to žart? Bol to nejaký zámer, náhoda? Nejde mi to do hlavy.

Vy ste však mali so štátnou bezpečnosťou iste bohatšie skúsenosti.

Áno, prípad, ktorý mi nejde do hlavy, je z Poľského kultúrneho strediska v Bratislave. Chodil som tam na kurz poľštiny a raz ma, to už bratislavský eštebák, došikoval do cukrárne naproti tomu Poľskému kultúrnemu stredisku. Neviem, čo so mnou chcel. V cukrárni ma posadil tak, že on bol nenápadný, ja som bol na očiach rovno všetkým zákazníkom, aj prichádzajúcim a odchádzajúcim. Namýšľal som si, že je to tak preto, aby som bol niekomu na očiach, či aby ma niekto mohol pozorovať. Možno si to naozaj len namýšľam, lebo prečo by aj? Len sme vypili kávu, ja som zaplatil, on odišiel, mňa nechal tam. Potom ma raz našiel v čitárni poľského strediska. Prišiel, neviem načo, prisadol si ku mne, bolo mi to trápne, lebo bol poriadne napitý, v čitárni narobil rozruch hlasitosťou i spôsobmi. Ešte pobľabotal a mrmlúc a potácajúc sa, odišiel. Netrúfam si povedať, že by to bol mohol byť z nejakého dôvodu dobrý herecký výkon.

- Vlastne vás chceli dostať.

JÁN MOTULKO: - Ale nechápem, prečo a načo by to bolo dobré. Ako som povedal, indície boli očividne proti mne. Všetko bolo až také jasné. Fotograf, filatelista špión, listy, fotografie do zahraničia, špionáž, Holanďanka pani Boroekhuisen, s ktorou som si písal po esperantsky a ona s ďalšími dôchodkyňami zbrázdila cez leto možno celú Európu, napísal som, že aj Československo by bolo hodno navštíviť, lebo je tu nesmierne veľa prírodných krás... Tak bola špiónka, ktorú som volal k nám a esperanto vôbec bola kozmopolitná buržoázna ideológia. Keď som namietal, že sám veľký Molotov predniesol na medzinárodnom fóre reč v esperante, zástupca išiel ma skoro zabiť, že čo si dovoľujem ministra zahraničia SSSR takto špiniť. No a môj veľký zločin, rozbitie Československej republiky, nad slnko jasný. Ako gymnazisti v Prešove sme si v marci 1939 vyšli zamanifestovať. Raz som to opísal kolegovi v redakcii, že som bol medzi iniciátormi. Pokričali, pospievali sme si po meste a pri kostole nás zastavili ozbrojení vojaci. Keď sme na rozkaz, aby sme sa rozišli hneď nezareagovali, spustili paľbu. Bola vyše desiatka ranených. Bolo to 11. marca 1939 a l4. marca bol vyhlásený Slovenský štát. Tak rozbil som Československú republiku, alebo nie? Treba ešte väčší dôkaz? Môj kolega od redakčného stola to odniesol na ŠtB. Tu môžem s istotou povedať, že som poznal všetkých, čo na mňa donášali. Robili to tak primitívne, že sa mi až sami núkali. Ja som potom potreboval veľkú mieru sebazaprenia, aby som im nedal najavo, že to viem. V rukopise svojich uverejnených článkov mal som výzvu k postihnutým čitateľom, aby sa mi ozvali, či mali skúsenosti napr. s drogami, hypnózou a pod. Redakcia mi túto výzvu škrtla. Ale ako odozvu na články sa mi pár ľudí ozvalo telefonicky, že aj oni boli v tom. Podrobnosti nechceli hovoriť. Žijúcich svedkov je už iste málo. Ešte tak dúfať, že sa u vás v archíve dačo nájde. A sám by som sa ešte chcel dožiť chvíle, keby sa našiel pôvodný text môjho „vyhlásenia“. Dať ho grafológovi, bol by som veľmi zvedavý, čo by z neho vyčítal.

- Bili Vás?

JÁN MOTULKO: - Nebili. Keď sa na to spätne pozerám, rozmýšľam, čo by bolo bývalo lepšie, či bitka alebo ten macerát, to lúhovanie, to totálne vynucovanie priznať sa k niečomu, keď sa priznať nebolo k čomu, tá hrôza, či môže prísť ešte niečo hroznejšie, keď hroznejšie som si už nevedel predstaviť.

- A napriek tomu ste sa nedostali do väzenia, ani vás neodsúdili.

JÁN MOTULKO: - Presne tak. Keď som po jednom trýznivom výsluchu už celkom stratil nádej, vybral som sa na prokuratúru s tým, aby ma obvinili, keď majú prečo, alebo zavreli, keď treba. Prišiel som tam tesne po úradných hodinách, prokurátora som už nenašiel. Keď som zástupcovi povedal, že som bol na prokuratúre, zavrčal že naozaj len prokuratúra na mňa a tortúry pokračovali. Zakončili sa tým, že ma vyzvali, aby som si „zajtra“ sadol na promenáde na tú a tú lavičku, že ma zavedú do konšpiračného bytu. 0 tom som doteraz nikde nepísal, ani nehovoril. Sedel som tam na výslní, pozoroval ľudí, kto by ku mne mal prísť a niekam ma odviesť. Nikto neprichádzal. Čakal som hodinu a nikto nič. Tak som šiel domov. Prešlo pár týždňov, tŕpol som, kedy príde ďalšie pozvanie. Ale mal som už pokoj. Aspoň som dúfal.

- Takže vás už nekontaktovali?

JÁN MOTULKO: - V Trnave už nie. Ale presťahovali sme sa do Bratislavy. Tak som si myslel, že som už „za hranicou“, nikto na mňa už nesiahne. Ale odrazu začali sa okolo mňa diať čudné veci. Prišiel za mnou do redakcie, cielene za mnou, nie za niekým iným černoch, že potrebuje nejakú pomoc. Pred nejakými dňami som povedal kolegovi, že som bol v slovenskej armáde v Taliansku a čosi som sa z taliančiny aj priučil. A ten černoch začal na mňa hovoriť po taliansky. Bolo to pre mňa prekvapenie. Pýtal nejakú pomoc, nerozumel som akú, či finančnú alebo nejakú radu. Peniaze som nemal pri sebe, tak som ostal v rozpakoch. On tiež. A vysvetľoval, že jeho otec je neviem čím v diplomatických službách, tak som si pomyslel, peniaze iste nepotrebuješ, tak čo chceš? Ja som ešte zahabkal čosi po taliansky, on ešte troška postál a odišiel. Kolegovi som povedal, že chodím na kurz poľštiny. A ajhľa, prišla Poľka! Chcela, aby som ju zamestnal. V redakcii pre Poľku miesto nemáme, poslal som ju na úrad práce. Nie to nie, zamestnať len načierno, tak bez úradu. Nie je zamestnaná, nemá nič, je katolíčka, my sme katolíci, tak si myslí, že... a utierala oči ako po slzách, ale slzy som nevidel. Ešte postála a už som ju viac nevidel.

- Chodili teda vyslovene za vami...

JÁN MOTULKO: - Tak. Tak ako „Talian“, tak ako „Poľka“, prišiel cielene za mnou mladší pánko, aby som mu vysvetlil politickú situáciu v Západnom Nemecku. Mal veľmi hrubé dioptrické okuliare, vyzeral ako takmer slepý. Hmatkal mi rukami po stole po papieroch, ako keby niečo hľadal. Poslal som ho za kolegom z rozhlasu, ktorý sa venoval aj Nemecku. Znechutený odišiel. A prišli za mnou dvaja mládenci, svalovci, že idú na bicykloch do Talianska. Bolo to tesne po vysvätení poľského pápeža. Hovorili po poľsky a chceli odo mňa nejaký odkaz poľskému pápežovi. Ukázal som im články, ktoré sme o novom pápežovi uverejnili. Ale nie, toto nechcú, chcú taký odkaz, ktorý sa dá len ústne odovzdať a ukazovali mi ušmudlaný Wojtylov obrázok. Aha, hovorím si, už viem čí sme. To ste sa mohli aj lepšie zakonšpirovať. Odišli znechutení. A prišla za mnou ešte jedna panička, aby som jej poradil, že má známeho, či má v tej známosti pokračovať. A ukázala tiež obrázok a tiež ušmudlaný. Tej som sa nevedel zbaviť niekoľko dní. Aj dve-tri hodiny modlikala, aby som jej povedal, či si ho má nechať, pokračovať v známosti alebo prestať. Musel som ju napokon vyprevadiť s tým, že už nemám na ňu čas. A prišla za mnou ešte ďalšia, ktorá tiež potrebovala pomoc. Trikrát bola za mnou. Nevedel som si z jej rečí predstaviť, čo vlastne potrebuje, ona to tiež akosi nevedela, nedohodli sme sa. Keď sa ukázala už po tretí raz, neviem, čo mi napadlo, mal som pri sebe práve päťdesiatkorunáčku, dal som jej ju. Ostala prekvapená, zdráhala sa, nakoniec ju zobrala a viac sa neukázala. Čudné, veľmi čudné návštevy.

- Myslíte si, že to organizovala ŠtB ako provokáciu?

JÁN MOTULKO: - Neviem si to vysvetliť. Skôr áno ako nie. Lebo to bolo vždy ako nadväznosť na to, čo som povedal medzi známymi či spolupracovníkmi. Tak som si to zaregistroval, aj som si vedel presne určiť, kto to na patričné miesto nosí. Čudoval som sa len, že sú takí hlúpi a robia to tak priehľadne.

- Takže museli mať vo vašej redakcii nejakého spolupracovníka?

JÁN MOTULKO: - Spolupracovníka? Spolupracovníkov! Tu i vonku. A ja som ich mal všetkých zaevidovaných. A ako hovorím, hlúpych a až priesvitných. Predvediem to na jednom príklade. Stávalo sa, že kolega z redakcie kedy-tedy na telefonát odišiel, na hodinku, na dve a vracal sa s hŕbou tlačovín, exilovej literatúry, časopisy, knihy a začal mi ich vnucovať. Obozretne som odmietal. Ale raz medzi knižkami som zazrel zbierku veršov exilového básnika Karola Strmeňa Znamenie ryby. Neodolal som. Vzal som si ju a - chytila sa ryba na háčik. 0 pár dní ma už citovali na roh Ventúrskej a Sedlárskej, pred lekáreň. Bol tam Ten Druhý a ešte ktosi. Keď ma Ten Druhý odovzdával tomu novému ako štafetový kolík ďalšiemu bežcovi, ten mi takmer radostne povedal, že veď my sa už poznáme. Pozerám na neho, nikdy som sa s ním nestretol, nikdy som ho nevidel. Ale áno, hovorí, boli sme spolu v Michalovciach. Nikdy som v Michalovciach nebol, replikujem. „Ale áno, boli sme tam spolu na primíciách“. Bác! Naozaj. Bol som tam. Pozvali tam môjho riaditeľa a ten ma vzal som sebou s tým, že napíšem o tej slávnosti pár riadkov do novín. Tak teda bol som tam. Slnečný deň, množstvo ľudí z mesta i okolitých dedín. Každý s každým sa rozprával, aká je to krásna slávnosť, tak aj ja. Možno ten nový bol stále v mojej blízkosti, možno sme sedeli vedľa seba aj pri obednom stole a rozprávali sme sa. O čom? O tých najvšeobecnejších veciach, ktoré patrili k tomuto dňu. Že je pekný deň, krásna slávnosť, že novokňaz už iste vie, kde bude kaplánčiť, že je málo kňazov, že starí umierajú a nových je nedostatok, že na teologickej fakulte je tiež málo poslucháčov a už to tu máte - informoval som, už som informátor neviem ktorého stupňa. Keď už sme pri tom informovaní, spomínam si, že aj pri predošlých výsluchoch sa ma pýtali na konkrétnych ľudí. Presne na tých, o ktorých hovorím, že som ich mal zmapovaných ako mojich donášačov. Tých som každého z nich vykreslil ako najoddanejšieho ľudovodemokratickej republike, aktívneho pri budovaní socialistickej vlasti atď. Ktovie, či som im takýmito chválami nepomohol k nejakým benefitom.

- A nemyslíte si, že z vás chceli urobiť spolupracovníka? V Trnave ste spomínali, že ste podpisovali spoluprácu pod vplyvom drog...

JÁN MOTULKO: - Už nebolo treba, fakticky už som ním bol. V Michalovciach som „spolupracoval“, keď som „informoval“ a svojich donášačov som predsa pekne „prekádroval.“ Keď toto všetko domyslíme do konca zistíme, že v priebehu času mnohí ľudia s kýmsi hovorili, kohosi informovali a dodnes ani „šajnu“ nemajú, že sú kdesi zaregistrovaní ako informátori a spolupracovníci.

- Aj nejako oficiálne chceli, aby ste niečo ďalšie podpísali?

JÁN MOTULKO: - To som podpísal už v Trnave. Bolo to po tej druhej „sóde“. Opakujem, boli tam asi tri body, tuším, že budem chrániť ľudovodemokratickú republiku, že škodcov štátu (strany a vlády?) oznámim patričným orgánom a o všetkom zachovám mlčanie. Na toto všetko som sa rozpamätal až po rokoch. Iste mi pomohol impulz zo stretnutia s Tým Druhým. Pred lekárňou na Sedlárskej. Ja som bol pred lekárňou, on práve vychádzal a zbadal ma. Bol totálne opitý a hneď sa hrnul ku mne ako k starému priateľovi. Takmer ma vyobjímal. Smial sa, že v minulých dňoch naňho nadávali z londýnskeho rozhlasu. A ešte: bolo to krátko po „nežnej“, šiel som po Hviezdoslavovom námestí. Pretieram si oči: zástupca trnavského náčelníka! Vychádzal z budovy, na ktorej som potom prečítal, že tam je servis pre diplomatickú službu. Skoro ma šľak trafil. Tak už si sa dobre zašil, hovorím si. Obrátil som sa chrbtom, prešiel pár krokov popri mne, dúfam, že ma nezbadal. Neviem, ako by som bol reagoval na stretnutie.

- Mená tých agentov si pamätáte?

JÁN MOTULKO: - Nepamätám, ani som si ich nechcel zapamätať, lebo som bol presvedčený, že sú vymyslené.

- Dotklo sa Vás to ešte nejakým iným spôsobom? Údajne ste mali doma aj odpočúvacie zariadenie.

JÁN MOTULKO: - Neviem, skôr nie. Hoci nebol problém to zariadiť. Manželka bola v robote, deti v škole, mama na posteli. Doma sa o politike nehovorilo. Ani žarty nie. Ale... Mal som nejaké rukopisy, rozmnožovanú na režim posmešnú publicistiku, medzi rukopismi verše poetickej skladby Čas Herodes, o ktorej sa dodatočne hovorilo, že bola hodná na štránok a ešte pár drobností. Bolo to založené medzi hŕbou dennej tlače, Čas Herodes v konzerve v špajzke; raz som čosi z toho hľadal a nevedel nájsť, to vtedy som žil určitý čas vo veľkom napätí, pri myšlienke, čo keď... Ale to mohla byť len moja obyčajná zábudlivosť. Nič sa nedialo.

- Dotklo sa vás obdobie socializmu aj profesionálne, mohli ste po štyridsiatom ôsmom tvoriť?

JÁN MOTULKO: - No, tvoriť ako tvoriť.

- Dobre, povedzme publikovať.

JÁN MOTULKO: - Publikovať som mohol. V Katolíckych novinách alebo aj v časopise Duchovný pastier. Za ten čas som si v Katolíckych novinách uverejnil tuším tri básničky. Za celý čas som preferoval takých, ktorí nemohli inde, aj mladých nádejných básnikov. Niektorých pre istotu pod pseudonymom.

- Predpokladám, že ako redaktor ste sa stretávali aj s cenzúrou.

JÁN MOTULKO: - Tak cenzúra bola. Bolo to sito s veľkými okami, cez ktoré prepadalo veľa t0ho najlepšieho. Rukopisy prichystané do tlače som nosil šéfovi, Ten ich čítal, vyraďoval a škrtal. Už takto pripravené rukopisy šli na ďalšiu inštanciu - Cirkevné nakladateľstvo. Aj tam ich selektovali a škrtali. Keď sa vrátili, bral ich znova do ruky šéf a keď videl škrty z cirkevného

Snímka Ján Motulko

nakladateľstva, škrtal smelo ďalej. Až potom mohli ísť do tlačiarne. Ale v tlačiarni sedela ešte ďalšia, či najvyššia dozorná služba, bez ktorej podpisu nemohlo ísť na rotačku ani slovo.

- Viete konkrétne nejaký príklad?

JÁN MOTULKO: - V Katolíckych novinách sme nemali službu tlačových kancelárií. Nemali pre nás vhodné materiály. Tak sme niekedy prebrali aktuálne správy z dennej tlače. Raz som jednu takú prevzal z Rudého práva. Tlačový dozor mi ju vyhodil. Pýtam sa: „Prečo, veď ju malo Rudé právo". Odpoveď: „Rudé právo môže, vy nie". Raz som hľadal neškodnú „ježiškovskú" básničku do vianočného čísla. Čo som priniesol, šéf všetko odmietol. I našiel som vhodnú básničku, tiež z Rudého práva. Hovorím si: tá už bude na betón. A šéf nie. Ja: „Veď bola v Rudom práve": A šéf: „Keby sme my mohli, čo Rudé právo."

Ako ste tam mohli pracovať?

Nemohol som, ale musel. Často to bolo len na zlosť, často aj na infarkt. Zase príklad: Osvald. Fr. R. Osvald, vysoký cirkevný hodnostár, redaktor, spisovateľ, historik atď. Umrel v roku 1926. Ako ilustráciu k článku o ňom odfotografoval som jeho náhr0bný pamätník na starom cintoríne v Trnave. Prišiel som s obtiahnutou stranou do kancelárie dozoru. Dozor pozrel na stranu a položil prst na fotografiu a výhražným hlasom sa spýtal: „A toto je čo?" „Fotografia náhrobného kameňa v Trnave", hovorím. „A to už aj gardistov chcete propagovať?" zrúkol na mňa. „Akých gardistov", pýtam sa. „No pozrite, gardistický dvojkríž!" „Ale prosím vás, to je historický dvojkríž, známy už takmer dvetisíc rokov." „Nie, nie!", kričal. „Gardistov von!" „Dobre, vypustím fotografiu." „Nielen fotografiu, všetko von, všetkých gardistov von!" „Ale ten človek umrel v dvadsiatych rokoch, ‚keď o gardistoch nebolo ani chýru ani slychu." „Nie, nie! Gardisti von, všetci von!" Po návrate do redakcie sekretárka zbadala, že som náramne bledý. „Čo vám je?" „Ale nič", hovorím. Pani Terka však vedela čo to asi je, lebo to nebol môj prvý prípad. Utekala do najbližšej lekárne pre „dačo na srdce".

- Takže, čo si on zmyslel, tak to sa vlastne muselo realizovať.

JÁN MOTULKO: - Bez dišputy. Rotačka sa mohla spustiť, až keď on podpísal každú stranu.

- Čo sa mu predovšetkým nepáčilo? Rozhodoval podľa ľubovôle?

JÁN MOTULKO: - Mali svoje predpisy. Podrobnosti neviem. Pravdepodobne boli zamerané na okruhy čitateľov. Čo v jednom periodiku mohlo byť, v inom mohol byť prehrešok. Ale akokoľvek, vždy, keď som stál pred dverami kancelárie dozoru, vždy sa mi rozbúchalo srdce, lebo nikdy som dopredu nemohol vedieť, čo ma tam čaká.

Vy ste zažili aj šesťdesiaty ôsmy v Katolíckych novinách, prišlo k nejakému uvoľneniu?

Šesťdesiaty ôsmy bol čudný v tom, že sa z podzemia vynorili ľudia, ktorí si mysleli, že všetko treba naraz hríí hríí, lebo veľa sa zameškalo. Medzi nimi bolo nemálo takých, ktorí nemali ani štipku predvídavosti. To malo vplyv aj na redakciu, aj na prispievateľov. Zase použijem príklad. Prišla pani učiteľka, natešená z odmäku, bola v Ríme, priniesla nadšený príspevok. Prečítal som, páčil sa mi, ale hovorím jej: „Pani učiteľka, časy sú nejasné, nebolo by lepšie, keby ste miesto svojho mena k článku dali nejaký pseudonym, alebo len iniciálky mena?" „Nie, nie, ja si za všetkým stojím čo píšem, ja sa nebojím." Tak dobre, článok išiel s jej menom. A pri zalamovaní v tlačiarni telefón: „Pán redaktor, preboha vás prosím, nedávajte tam moje meno! Prosím, prosím". Ahá, myslím si, už ti to došlo. A vymyslel som jej pseudonym. Ako ďalší príklad bol článok spojený s Ministerstvom kultúry. Nepáčil sa mi a dal som to najavo. Z ministerstva: musí ísť. Tak išiel. A v tlačiarni zase telefonát: „Pán redaktor, ten článok vyhoďte." Boli s tým problémy, ale poradil som si. Pri návšteve generálneho riaditeľa z ministerstva spýtal som sa ho, prečo musel byť pre ten článok taký cirkus. Bol priamy: „Prišli sme na to, že by bolo lepšie, keby ten článok vo Vatikáne nečítali." A potom prišla normalizácia a tam sa pritvrdilo ešte viac.

- Dotklo sa to aj vás?

JÁN MOTULKO: - Pritvrdilo sa. Vyhodili šéfredaktora. Ale stal sa šéfom všetkej svätovojtešskej tlače. To znamená, že ho vyhodili vyššie. Odišiel na liečenie do Karlových Varov, tam aj umrel na infarkt. Nemohli nájsť nového šéfredaktora. Tlačili na mňa. Rezolútne som odmietol. Ale nahovorili ma, že len dočasne budem a s menom v tiráži ako zástupca šéfredaktora. Kým nebude nový. Ale odvolaný šéf, prv než odišiel, dal mi sériu článkov, napísal ich bratislavský kanonik, že musia byť uverejnené. Prečítal som ich a zistil, že to uverejniť nemôžem. Aby som to nebral len na seba, zavolal som profesora z teologickej fakulty, aby sa na články pozrel on. Po zoškrtaní dvoch strán zistil, že sa to uverejniť naozaj nedá. Tak nešli články ani v prvý, ani v druhý, ani v tretí týždeň. Prišiel dopyt: prečo tie články neuverejňujem. Opakujem: nemožno uverejniť. A tak po ďalšom týždni už ma citovali na Ministerstvo kultúry, cirkevné oddelenie. Keď som prišiel, sekretárka prevrátila oči, zalomila rukami a šepla: „Už čakajú". Bol tam riaditeľ Spolku sv. Vojtecha, bol tam generálny riaditeľ cirkevného oddelenia, podšéf, ešte ktosi, tuším piati. Dostal som strašný pucung, ako si to predstavujem, bol to príkaz, aby to bolo uverejnené. Vysvetlil som, prečo to nemôžem urobiť. A pridal som, že kým bude moje meno v tiráži novín, články uverejnené ani nebudú. Bolo to koncom týždňa, pár mesiacov nemohli nájsť nového šéfredaktora a v pondelok, keď som prišiel do redakcie, na šéfredaktorskej stoličke sedel už nový šéfredaktor. Doktor teológie. A články išli postupne do tlače.

Pamätáte sa, čo to bol za text, prečo nemohol byť uverejnený?

Išlo o cirkevnú politiku, ale takú sekularizovanú, takú zosvetštenú, že by mi to cirkevný cenzor neodpustil, aj keby som sa kajal.

- Čo bolo s vami ďalej?

JÁN MOTULKO: - Čakal som, že ma vyhodia. Ale nič sa nedialo. Ale asi po roku prišiel do redakcie generálny riaditeľ Sekretariátu pre cirkevné veci. Chodieval občas do redakcie, ale teraz zastal pri mne. A hovorí: „Pán Motulko, poviem vám, tie príspevky, ktoré ste nechceli uverejniť, naozaj nemali byť v novinách." Bolo to pre mňa veľké zadosťučinenie, že takáto vysoká vrchnosť odobrila moje staré rozhodnutie. Tu musím povedať, že z toho pána či pri osobnom styku, či pri telefonáte išiel strach. Báli sa ho nielen pracovníci našej redakcie, ale všetci cirkevníci na všetkých cirkevných postoch. Ja som bol asi výnimka. Ja som mu vedel oponovať, on sa zamýšľal pri mojich výhradách. Povedal som mu aj to, že komunizmus je vlastne veľké náboženstvo. Oponoval: „Keby sme my mohli to čo vy: nahnať svojich partajníkov ako vy veriacich každú nedeľu do kostola, my na schôdzu, na spoveď, kupovať stranícku tlač, vidíte, vy ste na tom lepšie." Rozišli sme sa so smiechom.

- A meno toho šéfa? Pamätáte si?

JÁN MOTULKO: - Nepamätám si. Aspoň v tejto chvíli nie. Starému človeku ako prvé vynecháva pamäť na mená.

Vy ste však známy nielen ako redaktor, ale aj ako básnik. Ako vašu tvorbu zasiahol štyridsiaty ôsmy?

Tak dobre, môžeme hovoriť o veršikoch. Po vojne som sa zamestnal v Spolku sv. Vojtecha. V jeho časopisoch som bol vítaný. Viaceré časopisy, ktoré ma dovtedy prijímali, boli zastavené. V tých druhých som bol nechcený. Nemal som nijaký zákaz, ale moja tematika sa asi nehodila do tých čias, tak som redakcie prestal svojimi prácami obťažovať. Ale vnútorne som veľmi vnímal ten tragický prerod. A tak to vo mne vrelo, že som na prelome júla a augusta vysypal zo seba poetickú skladbu Čas Herodes. Napísanú narýchlo, myslím si, že až kostrbato, s tým, že po čase, keď sa vnútorne upokojím, upravím ju do lepšej poetickej podoby.

- Mohli ste ho niekde uverejniť?

JÁN MOTULKO: - Nemohol, naopak, musel som ho skrývať. Už som spomínal, že po „nežnej", keď sa mohol predstaviť na verejnosti, mi viacerí povedali, že v predošlom čase bol som hodný na povraz. Keby sa bol objavil s mojím menom v čase vzniku. Od vzniku som ho skrýval tak, že sa mi aj dvakrát stratil, ale predsa sa zachoval. Ale aj v rokoch po „nežnej" bol akýsi nechcený. Vytlačil som ho v niekoľkých samizdatových vydaniach pre priateľov a priaznivcov, ale knižne vyšiel až po 65 rokoch od vzniku. V slovenčine i v češtine. Vydanie malo značný ohlas. Ale ten trval krátko. Ozvali sa hlasy, že sa už netreba vracať do tých čias, treba na ne zabudnúť.

- Niekde som čítal, že na váš text Herodesa mal vplyv aj Žarnov.

JÁN MOTULKO: - Žarnov nemohol mať na jeho vznik vplyv, čítal ho už napísaný. Žarnov b0l do r. 1989 jediný čitateľ tohto textu. A jemu som túto skladbu dedikoval.

- Mali ste pred rokom 1989 nejaký vyslovený zákaz?

JÁN MOTULKO: - No, zákaz som nemal, ani ústny, ani písomný. Len som nebol vítaný. Tak som si za poéziu začal hľadať náhradu. A našiel som ju vo fotografii. Stala sa z nej náhradná láska za písanú poéziu. A odmeňovala ma tým, že na výstavách doma i v zahraničí mala úspechy.

- Vy ste ale tvorili ešte aj pred štyridsiatym piatym, najmä rozličné protivojnové básne. A vtedy, počas obdobia prvej Slovenskej republiky ste pociťovali nejakú cenzúru?

JÁN MOTULKO: - V tom čase som sa, aspoň ja, s tým slovom ani nestretol. Ja som začínal v Plameni, ako jeho redaktor som nič necenzuroval. Jediné kritérium na uverejnenie bola kvalita. Sám v literárnych časopisoch som bol vítaný. Čo som poslal, uverejnili bez výhrad všetko. Nenanucovali, ani nevyžadovali nejaký štýl, ani tematiku. Do denníkov a týždenníkov som posielal v tom čase prozaické príspevky. Nestalo sa, že by mi boli niečo odmietli. Ba nepostrehol som ani najmenšie škrty. To hovorím len za seba, svoje príspevky. Ako to bolo s inými, spisovateľmi, dopisovateľmi, novinármi, s tým skúsenosti nemám.

- Dotklo sa obdobie socializmu aj vašej rodiny?

JÁN MOTULKO: - No, nebolo to celkom jednoduché. Manželka bola učiteľka. Chodila do kostola, deti chodili do kostola. Neskrývane. A Motulko bol zamestnaný v Spolku svätého Vojtecha. A to bol pre manželku druhý smrteľný hriech. Vyliali ju zo školstva. Nejaký čas ostala doma pri deťoch. Môj plat v zamestnaní v cirkevnom podniku mohol byť pre niekoho až smiešny. Manželke neskôr prišla vhod ponuka byť lektorkou, alebo čosi také, na Pedagogickej fakulte v Trnave. Ale to len na chvíľku, lebo bolo verejným tajomstvom, že jej manžel je zamestnancom Spolku sv. Vojtecha. Vyliali ju aj odtiaľ. Tak zas chvíľku bola doma, potom chvíľku ako robotníčka na zeleninárskej farme u „Bulhara" a ďalej ako pisárka v komunále, potom u kominárov, až sa uvoľnilo miesto vychovávateľky v detskom domove v Trnave. Ale zase: svätovojtešská škvrna manžela. Ale tu prišla pomoc „zhora": ministerstvo kultúry. Môj generálny riaditeľ Sekretariátu pre cirkevné veci „skrze mňa" zaručil sa za ňu s tým, je ju do domova môžu vziať s podmienkou, že nebude vo vedúcom postavení. Tak sa starala o detičky v detskom domove a napokon takmer ako pestúnka o choré detičky v nemocnici - až do odchodu do dôchodku. Fajn, však?

- Takže možno aj vo vašom prípade hralo úlohu to, že ste sa nezriekli kresťanských ideálov?

JÁN MOTULKO: - No, rodinný život bol u nás pomerne ťažký, niekedy i strastiplný, veď rodinná kasa stačila niekedy len na prežitie. Škola, dcéry, oblečenie také odlišné od spolužiačok, školské potreby, ale nesťažovali sme sa. Tu môžem vyhlásiť, že ja som sa v živote nikdy nesťažoval. Hovorí sa, že nešťastný je človek, ktorého ľutujú. Nedoprial som si, aby nás niekto ľutoval. Ani vtedy nie, keď sa ukazovalo, že pre kádrové posudky dcéry nemôžu ďalej. Ale aj tu sa našlo východisko. Hľadať nejakú školu tak, aby viera veľmi neprekážala. Tak sa hľadali .školy mimo priameho socialistického či komunistického vplyvu. A to mohli byť školy výtvarného typu, v našom prípade hudobné. Možno tu by nebolo treba hľadať pomoc, ale: vďaka, pán generálny, za tichý súhlas! A tu by mohol byť koniec. „S pomocou Božou" sme prežili časy a dožili sa čias „nežnej". A žijeme ako dôchodcovia, ja s priemernou, manželka s hlboko pod životné minimum penziou. Žijeme v pokoji a zašlé časy zdajú sa nám byť až úsmevné,..

Ale za všetkým tým spomínaním chcem položiť ešte svoju osobnú bodku.. Už veľmi starému človeku sa zdá, že všetko, čo som povedal, nie je ani pravda. Je to tak ďaleko, že rozum ako pravdu to nechce do dnešných čias prijať. „Už to toľko nespomínajme, nechajme to tak", povedal mi pred rokmi jeden „výtečník". A tak ten človek, ktorého ste oslovili a ste sa ho pýtali, môžem byť v tých spomienkach ešte ja? A čo tieto slová pre históriu? Zaprášený papier v archíve?

Zhovárala sa PETER SOKOLOVIČ

Rozhovor bol uverejnený v časopise Pamäť národa, č. 1/2013

Dva Gogoľove listy

Blížia sa tie časy, keď sa ľudia - národy i jednotlivci - budú deliť jedine podľa toho kritéria, či sú, alebo nie sú schopní pojať do seba „vznešené slovo Evanjelia“. Všetko ostatné sa ukazuje nielen ako márnosť a nezmysel, ale aj ako najväčšia hlúposť, stupídnosť... A vôbec, niet slov na vyjadrenie toho, keď takúto stupídnosť niekto proklamuje ako svoj svetonázor a nanucuje ho iným. Veď celý svet sa topí v nezmysle!!!

Jedine schopnosť pojať do seba ono vznešené slovo Evanjelia a skrze neho Krista je zmyslom - sveta, národov i každého jedného z nás!

Maj oči otvorené a uzri!!!
Kto? Ktorý národ?
Európa? Amerika? ... ???
Pozor však, aby sme neboli ako hľadiaci a nevidiaci, počúvajúci a nepočujúci...
Ale nič nové pod slnkom...
Riekol:
„Choď a povedz tomu ľudu:
Čujteže, čujte, no nerozumejte,
viďteže, viďte, no nepoznávajte!
Sprav bezcitným srdce tohto ľudu,
jeho uši zaťaž a oči mu zastri,
aby očami nevidel a ušami nepočul,
aby mu srdce nepochopilo
a neobrátil sa a neuzdravil.“
I vravel som: „Dokedy, Pane?“
Riekol:
„Kým nespustnú mestá, nebudú bez občanov a domy bez ľudí,
kým nebude zem vyplienená v púšť.
Pán oddiali ľudí, takže bude veľká opustenosť v krajine. (Iz 6,9-12)

Sapienti sat...

List N. V. Gogoľa A. M. Vijeľgorskej

Moskva. 29. október 1848

Ako sa máte? A či ste mi zdravá, vzácna moja Anna Michailovna? Čo sa mňa týka, myslím, že nespavosť, ktorá sa so mnou dovliekla aj tu do Moskvy, ma začína pomaly opúšťať a polepšuje sa mi. Moskva je pokojná, praje tichu samoty a práci. Cítim ale voľajakú slabosť, lebo som sa ešte nevnoril do práce tak, ako by som chcel, ešte nenastal ten požehnaný stav ducha, tak prepotrebný ku tvorivosti. Ale duša už voľačo tuší a aj srdce je plné túžobného očakávania tohto želaného času. Napíšte mi páru riadkov o tom, čo robievate a ako sa máte. Som veľmi zvedavý, ako začali vaše ruské lekcie. Sľúbený zoznam ruských kníh, ktoré by ste si mali prečítať, aby ste porozumeli historické súvislosti, Vám ešte neposielam. Je potrebné mnohé predbežne prejsť a preskúmať, aby som Vám mohol ponúknuť jedno za druhým podľa poriadku, aby ste polievku nedostali po omáčke a dezert ešte pred hlavným chodom. Napíšte mi prosím, ako sa snaží môj suplent - profesor a v akom poriadku Vám servíruje poživeň. Som si istý, že od neho sa budete môcť naučiť veľmi veľa dobrého a užitočného, a zároveň aj mne ostane priestor doplniť, čo on pozabudol. To ale vôbec nie je záležitosť toho, žeby som ja bol vzdelanejší ako on, či mal toho viac načítané, jednoducho každý akokoľvek talentovaný človek má svoj originálny a jemu najvlastnejší cit, v dôsledku ktorého vidí veci tak ako nikto iný. A toto je dôvod, prečo tak veľmi chcem, aby sme naše spoločné lekcie začali druhým dielom „Mŕtvych duší“. Po ňom by som sa cítil oveľa slobodnejší v rozprávaní o mnohých veciach. Veľa aspektov ruského života nie je doposiaľ odhalených ešte ani jedným spisovateľom. Chcel by som, aby ľudia z najrozmanitejších skupín a názorov po prečítaní mojej knihy povedali: „On skutočne pozná ruského človeka. Nezakrývajúc ani jednej našej chyby, hlbšie ako všetci ostatní precítil naše prednosti.“ Tiež by som chcel vypovedať o veciach, v ktorých som si nachádzal záľubu už v detských časoch, o čom nejasné stopy a náznaky boli zasiate už do mojich prvopočiatočných diel. No to si málokto všimol... Ale nechajme to tak. Súčasne s ruskými dejinami nezabúdajte čítať aj dejiny ruskej cirkvi; bez toho mnohé v našich dejinách nepochopíte. Teraz vyšlo súborné dielo Filareta Rižského: päť knižiek. Dajú sa zviazať do jednej knihy. Zdá sa, že Matvej Jurievič túto knihu má. Keď si po ňu pôjdete, mocne ho objímte v mojom mene. Opäť niekoľko rád pre vaše zdravie: Pre Boha Vás prosím, neseďte na jednom mieste viac ako jeden a pol hodiny a príliš sa nezohýnajte nad stolom: musíte si uvedomiť, že vaša hruď je slabá, a Vy to viete. Zo všetkých síl sa usilujte, aby ste nikdy nešli spať neskoršie ako o 11-tej hodine. Ani netancujte a už vôbec nie tie besné tance: také rozbúria krv, ale správne pohyby telu nedožičia. A Vám to ani nepasuje - tancovať. Nemáte až takú štíhlu a ľahkú postavu... A vôbec, vyzeráte hrozne. Uvedomujete si to? Nádherná ste vtedy, keď sa vo vašej tvári zračí vznešený pohyb; črty vašej tváre sú povolané vyjadrovať vznešenosť duše. Akonáhle však nemáte tento výraz, začínate vyzerať hlúpo.

Zanechajte akékoľvek, dokonca i tie najmenšie návštevy spoločnosti. Vidíte, že tento svet Vám nič užitočné nedal: hľadali ste v ňom dušu schopnú vnímať tú Vašu, mysleli ste, že nájdete človeka, s ktorým ruka v ruke prejdete životom, a našli ste len zbytočnosti a hlúposti. Opusťte vyšší svet. Sú v ňom špinavosti, ktoré sa na nás prilepia ako bodľačie, nech akokoľvek dávame pozor. Na Vás sa už voľačo i prilepilo, ale zatiaľ Vám nepoviem čo. A nech Vás Pán Boh chráni tiež od toho zahrávania sa s tou takzvanou svetskou roztomilosťou. Chráňte si detskú jednoduchosť, to je nado všetko. „Vnímajte vo všetkom svätosť!“ Toto mi raz povedal jeden svätý pustovník. Vtedy som tieto slová nechápal, ale čím dlhšie sa do nich ponáram, tým hlbšie objavujem ich múdrosť. Ak by sme ku každému človeku pristupovali ako k svätosti, tak aj vlastný výraz našej tváre by bol krajší, a naše slová by sa zaodeli tou zdvorilosťou a tou láskavou až príbuzenskou jednoduchosťou, ktorá sa všetkým páči a vyvoláva u nich rovnaké rozpoloženie vo vzťahu k nám, takže nikto nám nepovie nič nevhodné alebo zlé. Využite každú možnosť rozprávať sa s ľuďmi, ktorí Vás mnohým môžu obohatiť a nech Vás neodradí ich neraz nepríťažlivý výzor. Len buďte k nim pozorná, na všeličo sa vypytujte a oni sa rozhovoria. Pamätajte, že sa naozaj musíte stať ruskou, a to dušou, nie podľa mena. Mimochodom: nezabúdajte, sľúbili ste mi, že vždy keď sa stretnete s Daľom (Vladimír Ivanovič Daľ, autor známeho Výkladového slovníka súčasného ruského jazyka. pozn. prekl.) požiadate ho, aby Vám porozprával o živote roľníkov v rozličných guberniách Ruska. Medzi roľníkmi je zvlášť možné vnímať originálnosť nášho ruského umu. Ak náhodou stretnete Pletňova, určite sa ho vypytujte na všetkých ruských literátov, s ktorými mal niečo dočinenia. Títo ľudia boli viacej ruskými, ako ľudia iných povolaní, preto sa určite od nich dozviete také veci, ktoré Vám ešte jasnejšie pomôžu pochopiť ruského človeka. A keď sa stretnete s Alexandrou Osipovnou, rozprávajte sa s ňou výlučne o Rusku. Za posledné obdobie videla veľa vecí a veľa sa dozvedela z toho, čo sa deje vo vnútri Ruska. Tiež Vám môže poradiť mnohých vynikajúcich ľudí, s ktorými Vám bude užitočné sa porozprávať. Jednoducho, snažte sa spolupracovať s tými ľuďmi, ktorí už nemajú nič dočinenia s vyšším svetom a poznajú veci, ktoré tento svet nepozná. Nech Vás Boh ochraňuje! Lúčim sa s Vami. Nezabúdajte na mňa a častejšie mi napíšte. Tiež ma občas takto prísne a tvrdo napomeňte ako ja Vás, poukážuc pritom aj na moje nedostatky, ktoré ste u mňa zbadali. Veď sme si to navzájom sľúbili.

Celý Váš N. Gogoľ.

List N. V. Gogoľa A. M. Vijeľgorskej

Moskva. 30. marec 1849

Dostal som Váš milý list, drahá Anna Michailovna. Veľmi ma potešil najmä tým, že Vás neopúšťa túžba stať sa Ruskou. Nech Vám Boh pomáha! Nikde nie je tak potrebná Jeho pomoc ako práve v tejto záležitosti. Hovoríte o tom, že tak ako vaša, tak i moja túžba sa splní a stanete sa Ruskou nie len dušou, ale aj rečou a chápaním Ruska. Podčiarkol som tieto riadky, lebo sú to Vaše vlastné slová. A vôbec, uvedomujete si, že to prvé je omnoho ťažšie oproti poslednému? Je ľahšie stať sa Rusom rečou a poznaním Ruska ako byť Rusom dušou. Teraz sú v móde také slová ako národnosť a nacionálnosť, ale to sú iba slepé výkriky, ktoré spôsobujú hlavytočenie a oslepujú oči. Čo v skutočnosti znamená stať sa ruským? V čom tkvie príťažlivosť našej ruskej jedinečnosti, ktorú sa teraz usilujeme naskrze rozvíjať, odhadzujúc všetko, čo je jej cudzie, neslušné a nevlastné? V čom ona tkvie? Je potrebné sa tým zapodievať veľmi pozorne. Vysoká dôstojnosť ruskej jedinečnosti spočíva v tom, že je schopná hlbšie než iné pojať do seba vznešené slovo Evanjelia, ktoré privádza človeka ku dokonalosti. Semená nebeského Rozsievača boli s rovnakou štedrosťou rozhodené všade. Jedny padli však na cestu a popri nej, a boli pozobané lietajúcim vtáctvom; iné padli na kameň, vyklíčili, no vyschli; tretie - do tŕnia, vzišli, ale veľmi rýchlo boli zahlušené inými burinami; a iba tie štvrté, ktoré padli do dobrej zeme, priniesli úrodu. Tou dobrou zemou je ruská vnímavá povaha. Starostlivo chránené a s láskou pestované v srdciach Kristove semená spôsobili to najlepšie, čo vôbec môže v ruskom charaktere byť. Teda na to, aby sme sa mohli stať ruskými, treba ísť ku prameňu, siahnuť po tom prostriedku, bez ktorého sa Rus nestane Rusom v tom najplnšom zmysle slova. Je možné, že iba Rusom je dané hlboko precítiť zmysel života. Ale svedectvo o pravdivosti týchto slov môže vydať iba ten, kto prenikne hlboko do našej histórie, a naplno ju pochopí, dopredu sa zrieknuc všelijakých mudrovaní, predpokladov, ideí, sebaistoty, hrdosti a presvedčenia, akoby už všetko pochopil, a pritom sa tohto tajomstva ledva dotkol. Áno. V dejinách nášho národa môžeme pozorovať zvláštny jav. Rozvrat, neporiadky, nepokoje, plody nevzdelanosti, presne tak ako škriepky a sváry, to všetko bolo u nás možno ešte vo väčšej miere, ako kdekoľvek inde. Veľmi zjavne až kričia so všetkých strán našich letopisov. Ale zato u vyvolených jedincov žiari svetlo jasnejšie, než kdekoľvek inde. V našich letopisoch možno všade nájsť aj zrejmé stopy bohatstva vnútorného života, o ktorom nám ale podrobný opis nezanechali. Dá sa vycítiť snaha o vybudovanie občianskej spoločnosti na najčistejších princípoch kresťanstva. V poslednom čase sa neustále objavujú, z prachu a neporiadku stariny sa vyťahujú dokumenty a rukopisy ako napríklad Silvestrov „Domový poriadok“, kde tak ako pod troskami Pompejí starý svet, sa do detailných podrobností vyjavuje aj dávny život Ruska. Ukazuje už nie politické zriadenie Ruska, ale súkromie rodiny; a život v nej je prejasnený tým svetlom, ktorým sa má rodina neustále presvecovať. V poučeniach i na konkrétnych príkladoch sa dozvedáme, ako si spravovať svoj dom, ako sa správať k ľuďom, ako si zachovať majetok pozemský, ale i poklady nebeské; okrem priam živých podrobných obrazov starodávnych obyčají, prekvapuje hlboká skúsenosť života a plnosť pojímania všetkých povinností, aby hospodár domu zachoval obraz božieho požehnania vo vzťahu ku všetkým a ku všetkému. Ako sa má jeho žena a pani domu správať k mužovi, k deťom, služobníctvu ale i k hospodárstvu, ako vychovávať deti, ako vychovávať sluhov a slúžky, ako si všetko v dome zariadiť, obšiť, obliecť, upratať, pripraviť zásoby do komôr, vedieť dbať o všetko, - a to s neobyčajnou presnosťou do podrobností, s názvami vecí, ktoré sa vtedy používali, s názvami jedál, ktoré sa vtedy pripravovali a jedli.

Takto máš priam pred očami utešený starodávny svet, jeho spokojnosť, pohostinnosť, múdry a radostný spôsob správania sa k hosťom, bez akejkoľvek nudnej a trápnej etikety, ktorú dnešné časy považujú za nevyhnutnosť. Jedným slovom, vidíme vzájomné spojenie sa Marty a Márie, lepšie povedané vidíme Martu, ktorá nerepce na Máriu, ale chápe a akceptuje, že ona si vybrala lepší podiel; Marta, ktorá nevymyslela nič lepšie ako splniť všetko, čo jej Mária povie, to znamená starať sa len o to najpotrebnejšie z pozemských starostí, aby sme takto mali možnosť spolu s Máriou sa starať o poklady nebeské.

V poslednom čase sa neustále objavujú rukopisy tohto typu. Tieto knihy nás dokonale oboznamujú s tým, čo je v ruskom človeku najlepšie. Sú omnoho užitočnejšie, ako všetky tie diela, čo sa teraz píšu o Slovanoch a slovanstve, ktoré píšu ľudia nachádzajúci sa neustále v procesoch premeny, kvasenia, v prechodných stavoch ducha, vo veku, ktorý podlieha vlastnej obrazotvornosti, zvodom samoľúbeho umu a všelijakým nerestiam. Žiaľ, ale pre Vás sú spomínané knihy nedostupné. Za prvé, len veľmi málo z nich je vydaných; za druhé, nie sú preložené do dnešnej ruštiny. Náš staroslaviansky jazyk nepoznáte. Kvôli tomu som váhal, ktoré knihy Vám odporučiť na čítanie. Všetko, čo Vás najväčšmi môže oboznámiť z Ruskom, je napísané staroslavianskym jazykom. Je tu ale jeden spôsob; jednoznačne sa musíte naučiť po slaviansky. A najľahšia cesta k tomu je: čítajte Evanjelium. Ale nie po francúzsky a ani po rusky, ale po slaviansky. Francúzsky text si zoberte iba vtedy, keď niečo nepochopíte. Slová, ktoré sa Vám zdajú byť zvláštne, vypíšte si na osobitný papier a ukážte ich kňazovi. On Vám ich vysvetlí. Keď prečítate Evanjelium, Listy apoštolov a priložíte k tom Päť kníh Mojžišových, budete nielen vedieť po slaviansky, ale ešte aj vaša duša tým mnoho získa. Neskôr, keď sa stretneme, v dvoch - troch lekciách Vám vysvetlím všetky rozdiely, ktoré sú medzi slavianskym jazykom a našim pôvodným. Zamilujete si ho. Je to jednoduchý, výrazný a prekrásny jazyk. No, zdá sa, že som sa príliš rozhovoril, je čas prestať. Tak teda, nech Vám Pán Boh pomáha! Staňte sa ruskou; Vám sa to patrí. Ale zapamätajte si, že ak to Boh nebude chcieť, nikdy sa ruskou nestanete. K nemu, ku prameňu všetkého ruského sa musíte obrátiť. A preto, nech Vám Boh pomáha!

Teraz o sebe. Informácie od Sologuba o mojom zdraví a prekrásnej duševnej pohode sú len napolovicu pravdivé. Videl ma totiž iba na návšteve. A na návštevu sa predsa nesmie chodiť so smútkom a nudou. Dobrovoľne a či nedobrovoľne človek musím byť - ak už nie naozaj, tak aspoň robiť dojem - veselý. Ak mám pravdu povedať, skoro celý čas som bol so sebou nespokojný. Moja práca šla ako v lete na saniach, nasilu, a veľmi málo bola oživovaná požehnaným plameňom tvorivého vnuknutia. A nakoniec som za tento čas zakúsil, ako nám nikdy nič neprejde len tak, bez následkov, ak čo i len na moment odvrátime svoje oči od Toho, ku ktorému by sa mali neprestajne naše zraky upierať a dáme sa zviesť hoci len na okamih akoukoľvek pozemskou túžbou namiesto nebeskej. Ale Boh bol milosrdný a zachránil ma, ako už nejeden raz predtým. Čo sa týka mojej cesty do Peterburgu, nehľadiac na túžbu uvidieť môjmu srdcu blízkych ľudí musí byť na nejaký čas odložená, lebo okolnosti si to vynútili. A tie okolnosti majú prameň v tom, o čom som hovoril, teda v mojej vnútornej nespokojnosti. Boh predsa lepšie vie, čo potrebujeme. O to viac ste ma potešili správou, že možno tohto leta zahliadnete do Moskvy. Z celej duše si prajem, aby Moskva vo vašej duši navždy zanechala iba tie najvznešenejšie dojmy. Lúčim sa s Vami, moja najvzácnejšia Anna Michailovna. Bozky na ruky a moju najhlbšiu poklonu odovzdajte grófke.

Iba váš N. G.

POZNÁMKA NA ZÁVER

Rodina grófa Michaila Jurjeviča Vjieľgorského, hudobníka a fyzika, priateľa Deržavina a Puškina, sa posledné desaťročia pred Gogoľovým návratom do Ruska zdržiavala v zahraničí. Tu sa s nimi zoznámil a spriatelil aj Gogoľ. Anna Michailovna (1823 - 1864) bola na rozdiel od dvoch starších sestier ešte slobodná. Gogoľ si ju zvlášť obľúbil, nie pre krásu, ktorou nevynikala, ale pre jej vnímavý um a pre živý a hlboký záujem o jeho tvorbu. Ich zblíženie sa tri roky pred Gogoľovou smrťou skončí akoby popýtaním o ruku, hoci o sobáši pre mnohé príčiny nemohlo byť reči. (J. Rybák)

Preložil a pripravil Pavol Ondrík

Recenzia

KUČERA, Matúš.:
Slovenské dejiny I.
Od príchodu Slovanov
do roku 1526.
Bratislava:
Literárne informačné centrum
2008

Ako všetky doterajšie práce prof. Kučeru aj táto sa vyznačuje brilantným štýlom a vybrúsenosťou myšlienok, sformovaných do úhľadných celkov.

Uviedol všetky smery, ktoré sa dotýkajú spracovania slovenských dejín, vrátane ich zástancov. Nemohol obísť F. V. Sasinka ako slovenského „Palackého“. Nik ako on sa tak húževnato nepustil do spracovania našich dejín v časoch rastúceho maďarského útlaku. Bol stúpencom názorov a tvrdení P. J. Šafárika. Aj keď sa Šafárikovi nedostalo času dotiahnuť svoje starožitnosti, Sasinka to neodradilo a pouvádzal dostatok argumentov namiesto neho. Žiaľ Sasinek už tiež nestačil časopisecké boje s maďarskými historikmi zoštylizovať do samostatného diela. Dokonca časopis Cyril a Metod, v ktorom publikoval, nie je k dispozícii ani v Bratislave, ani v Martine, ani pôvodne v Košiciach. Košická Štátna vedecká knižnica všetko nakoniec pre seba skompletizovala (Dr. Július Mati).

Samotný „príchod“ slovanských kmeňov do dunajskej kotliny nie je zdokumentovaný. Je to stále opakovaná hypotéza o vyprázdnenej kotline, najmä po odchode Kvádov na juh (405). Autor nemal odvahu siahnuť po jazykovom materiáli, ktorý supluje písané dokumenty. Chápem ho: Načo by si popudil proti sebe vedeckú obec, ktorá nechce brať na vedomie tento jazykový materiál. V recenzii musí byť uvedený, pretože tu platí stará rímska zásada - Contra factum non est argumentum. Každý čitateľ tejto recenzie si to tvrdo porovná.

Teda k veci: Prečo Slováci nemajú praslovanské názvy mesiacov? Prečo Slováci majú namiesto chrámu (alebo cerkvi) len kostol? Prečo Slováci majú termín murár a sloveso murovať, a nie zedník (zdíti) a podobne múr, a nie zeď? A prečo v starej slovenčine sa udomácnilo v prastarej dobe vyše 250 latinských slov (H. Bartek)? Prečo v 1.-4. storočí pri mierových dohodách s Rimanmi odvedené dohodnuté kontingenty vojakov po prevezení do centrálneho tábora nad egyptskou Alexandriou si neskôr ako vyslúžilci založili mesto Nitriu? A prečo alexandrijský biskup vyzýva svätého Hieronýma z Betlehema, aby mu prišiel pred synodou „zlustrovať“ „monastéria civitatis Nitriae“? Akou rečou sa rozprávalo v tom meste a v jeho kláštoroch, keď musel požiadať rodáka z Ilyrika? A prečo naši vedci obchádzajú fakt, že Rimania Balaton do svojej mapy zapísali nie po latinsky lacus ale pelsos (pleso)? Sasinek uvádza aj slovanské kmene, s ktorými rímske vojsko bojovalo. A prečo sa výroky zo Strabóna o Vinidoch a ich rozšírení dávno pred Kristom nik nepokúša uvádzať a interpretovať? Je to neznalosť gréčtiny a gréckych prameňov či latinských prekladov a výťahov z diel?

Prečo je celé desaťročia obchádzaný kanonik brémskeho biskupstva zo začiatku 13. storočia, ktorý vo svojom popise severných krajín (Descriptio insularum Aquilonis, 1210) jasne uvádza poznatky misionárov, obchodníkov a plavcov? Konštatuje, že spodok terajšieho Švédska majú v rukách Švédi, stred Góti a sever Vandali. A tí Vandali rozprávajú slovanským jazykom. K nim sa nakoniec presídlil aj kmeň Suévov. A prečo? A kto sa konečne chytí aspoň jazykovej stránky východného švédskeho pobrežia a osvetlí nám, prečo vyše 30 sídlisk doteraz má v názve druhú časť holm? A ktože to boli „Variagovia - kupci“, ktorí sa plavili cez západné Rusko až do Carihradu? A kto nám konečne v slovenčine „hodí“ na papier, prečo si po „pozvaní“ do Ruska zvolili za prechodné centrum Novgrad (od čias Lomononosova Novgorod) a pomenovali Grad Holm?

Pán profesor neobišiel dôležitý fakt (s. 38), že sa na počiatku stredoveku prudko zmenila klíma, a to od Sibíri až po Škandináviu. Nastal pohyb kmeňov hore Vislou, Odrou a Labe. Podobne sa to odráža tlakom kmeňov na stredodunajský limes. Moravská brána bola otvorená „dokorán“. Dôležitým faktom je skutočnosť, že kmene majú nad sebou kniežatá s bojovými družinami. Pre ne nie je problémom presúvať sa vojensky do iných krajov. No usadlé obyvateľstvo sa nesťahuje. Veď stredná Európa je okrem hôr osídlená na voľnom priestranstve. Vidíme to na osude nitrianskeho kniežaťa Pribinu. Nitrianski Slováci ako usadlé obyvateľstvo nesadá na vozy a netiahne po cestách na juh. To bežne nemôže dovoliť nijaký kmeň, ktorý obsadzuje cudzie územie. Veď ktože by ho živil daňami, ktoré sú v Podunajsku bežné?

Všetci naši profesori, ktorí nastúpili na univerzity po februári 1948, boli tvrdo podriadení novej filozofii. Mnohí sa pamätáte, ako sa vyraďovali knihy z knižníc, aby sa nová komunistická generácia nedozvedela nič, čo tu bolo predtým. A čo napchávali do hláv študentov? To dodnes vidíme aj v najnovšej spisbe.

Pánu profesorovi aj jeho recenzentovi „ušiel“ ariánsky horizont v Podunajsku. Predovšetkým celá kauza okolo zakladateľa alexandrijskej sekty Ária je domotaná. V texte tvrdí, že Árius bol biskup. To je omyl. Bol len obyčajným kňazom pôvodom z Líbye. A nezomrel roku 228. Všetky lexikóny uvádzajú jeho narodenie okolo roku 280. Pre porušenie disciplíny ako diakon alexandrijskej cirkvi bol exkomunikovaný (312). Neskôr ho prijali opäť do miestnej cirkvi, no neprestal „merať“ kresťanské dogmy platónskou filozofiou . Preto bol nakoniec na Nicejskom sneme (325) exkomunikovaný a poslaný do vyhnanstva - do terajších Vinkoviec pri rieke Sáve. Po návrate do Carihradu nečakane zomrel roku 336. To ušlo predovšetkým recenzentovi, lebo každý autor sa môže pomýliť a navyše má aj svoju tvorivú licenciu. J. P. Šafárik a F. V. Sasinek štúdiom a komparáciou starých prameňov prišli na to, že ariánov ako rozšírený cirkevný smer v Carihrade aj v Ríme titulovali termínom pagani. Tak aj náš Pribina bol pohan - arián a nanovo ho pokrstili v cudzine. Ariáni potrebovali na svoje misie aj písmo, knihy a vzdelávacie centrá. Prečo glagolášom na splitskej synode vyčítajú, že používajú ariánsku abecedu (leteras arianicas)? Prečo glagoláši používali Wulfilovu Bibliu v preklade, a nie Vulgátu? Prečo nepoužívame medzi slovanskými národmi grécku alebo latinskú formulu krstu v baptistériu „ja ťa ponáram“, ale ariánsku formulu „ja ťa krstím“, ktorá je z góttčiny?

Pána profesora ospravedlňujem, lebo tieto fakty u nás neboli spracované. Pozitivizmu to predtým nevoňalo. Podobne z benediktínov sú uvádzaní len mnísi latinského obradu a glagoláši (benediktíni gréckeho obradu) ostali v tieni. Pritom Chorváti to pertraktujú v dvoch pramenných dielach (Ostojić a Japundžić).

Pokiaľ ide o príchod slovanských kmeňov na Dunaj spomedzi Odry a Visly, chýba tu potvrdenie poľských archeológov, že sú tam „chudobné“ horizonty následkom odchodu. A navyše slovanský horizont sa tiahne na západe až po Labe. Tu ešte treba vyexcerpovať antických autorov a urobiť veľkú komparáciu. Predovšetkým jazykový materiál nám nedovolí robiť zbytočné hypotézy. Nastúpi nová počítačovo zdatná generácia historikov, ktorí nebudú zaťažení Herderom a nebudú pohŕdať metódou DNA.

Castrum Wogastiburg (s. 60). Do lokalizácie sa už zapotili viacerí. Je isté, že to bola strategická lokalita. A isto išlo o priesečník suchých a vodných ciest. Tu nám môžu pomôcť len etymológovia. Jedným z nich je aj prof. Šimon Ondruš, ktorý analýzou názvu Váh dospel k poznatku, že v 6. storočí mal Váh formu Wogas. Okrem toho už pre Rimanov mal strategický význam sútok Váhu a Hrona. Panónska cesta od juhu na sever sa od praveku končila na brode v Brigétiu (Komárom).

Na strane 169 je uvedená Gejzova rodina ako pohanská. To nie pravda, Vajk bol pokrstený v gréckom obrade a Vojtech ho len birmoval pri prechode na latinský obrad. (Taká bola prax aj v gréckej cirkvi.) A tak rodina bola už pokrstená. Jasne to dokladajú dvaja kronikári Tiehtmar z Merseburgu a Gallus z Krakova. („Tinxit eum oleo in fronte... Unxit eum oleo in fronte...“) Cirkevná terminológia tu nepopustí ani milimeter. Nedoriešená, ba ani nie je spomenutá akcia Ladislava I. privedením chorvátskeho vojska na obsadenie Potisia a Nitrianska.

Cirkev autor charakterizuje podľa uznesení synod. Na strane 181 píše: „V Uhorsku sa ženil nielen drobný klérus, ale aj biskupi.“ To sa nikde v listinách neuvádza. Je to napísané priveľmi laicky. Čudujem sa recenzentovi, že to ponechal. Pravda je len jedna, že v Uhorsku ženatých mužov ordinovali za kňazov (Péterfy). Tých, čo konsekrovali na biskupov, museli svoje manželky prepustiť. Bigamisti boli kňazi, ktorí po smrti svojej manželky (spred ordinácie) sa oženili druhý raz. Tých synody trestali, lebo ordinovaný kňaz a konsekrovaný biskup sa podľa starodávnych kánonov Cirkvi nemohol oženiť druhý raz, pokiaľ chcel vykonávať svoj úrad. Autorom uvádzanú prax začali v Uhorsku zavádzať až protestanti. Recenzentovi „ušla“ synoda, na ktorej sa v Uhorsku dohodli o prisvojení si časti príjmov pre kňazov s rodinami. Treba pripomenúť, že pútnici z Uhorska do Ríma, do Carihradu a Svätej zeme sa nešli spovedať zo svojich hriechov, ale opak bol pravdou. Za ťažké delikty dostávali od spovedníka uložené pokánie putovať do Ríma ku hrobom apoštolov (Konštantínova bazilika sv. Petra, rímska bazilika sv. Jána v Lateráne) a na iné posvätné miesta.

Aj napriek nedostatkom z cirkevnej oblasti dielo je vybrúsené a štylisticky brilantné, ako som to uviedol na začiatku. To aj poslednou vetou potvrdzujem.

ANTON SEMEŠ

Vyhlásenie slovenských vlasteneckých spolkov k nedemokratickému presadzovaniu cieľov LGBTI

Slovenské vlastenecké spolky sa pripájajú k spontánnemu úsiliu širokej verejnosti o zastavenie nedemokratických aktivít organizácií, podporovaných zo zahraničia, ktoré smerujú k rozvratu rodiny. Patologické snahy o tzv. rodovú rovnosť a presadzovanie agendy LGBTI popierajú nielen tisícročné základy európskej kultúry, ale aj ľudskú prirodzenosť. Tieto internacionálne projekty novodobých inžinierov ľudských duší smerujú k totálnej vykorenenosti človeka zo všetkých prirodzených národných, rodinných a náboženských väzieb pre potreby globalistov. V tomto smere nás veľmi sklamali aj aktivity ministra diplomacie a jeho - eufemisticky povedané - veľmi nediplomatický slovník. Ak aktivisti LGBTI považujú svoje projekty za politicky legitímne, potom nech ich presadzujú legitímnymi demokratickými procedúrami. Dovtedy, kým tieto úsilia nebudú vo volebnom programe strany a odobrené voličmi vo voľbách, tak presadzovanie takýchto cieľov „kabinetnými metódami“ považujeme za hrubé pošliapanie všetkých princípov demokracie, aké sme tu v čírej podobe naposledy zažili od fanatikov Kominterny v 50-tych rokoch.

Slovenské vlastenecké spolky:

Konzervatívne Slovensko
Panslovanská únia
Kongres slovenskej inteligencie (Drahoslav Machala)
Slovenská ekonomická spoločnosť - Nezávislé združenie ekonómov Slovenska
Vospolnosť
Ústav dejín kresťanstva na Slovensku

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

2.mája 1946

Trigve Gulbranssen : O chudobe a bohatstve, o rode a hrdosti rodovej a krásach tvrdého života má niekoľko, ale veľmi málo dobrých postrehov. Ináč, dobre sa číta: Chudoba robí ľudí nielen neslobodnými v časných veciach - lež aj v iných veľkých veciach. Človek sa musí stať sebestačným, ale zostať človekom, totiž slobodným človekom.

2. mája 1946

Tu bola žena a všetky deti 2. mája odpoludnia. Bola to nádherná chvíľa. Vojto bude spravodlivý chlap. Keď Darinka dostala dva cukríky a on len jeden - protestoval. Dobre vyzerá, hoci vidieť, že bol chorý. Darinka neobyčajne pekná, chutná, i celá nová bola. I Paľko. Len s vlasmi má trápenie, radil som, aby si ich dal ostrihať, ale zabudol som zasa na mnoho dôležitostí. Aby sa Paľko občas presvedčil, či drží krok s konškolákmi, ktorí chodia do jeho školy. I Marta. Býva už spolu s ostatnými. Pohladil som ju za to a bola rada, že mi urobila radosť. Druhú radosť som mal z Romka. Pochválila ho Mojka, že sa dobre učí.

1. mája večer bol prvý lepší dážď tohto roku. Počúvam, že je veľké sucho.

Nejaký Kunoši napadol Moju v komunistickej Pravde, že sa vyhráža. O mne píše ako o Šaníkovi, o žene, že hovorí tukovským dialektom a žiada, aby ju dali do pracovného tábora. Všetko preto, že bola žiadať svedectvo chudoby, aby sme mohli dostať advokáta z úradu. Namiesto svedectva (také výroky užíval o mne, že to Moja nemohla počúvať a aby sa nerozplakala, odišla) teda útok v novinách na ženu.

Martuška má 12. mája a Eržika 18. mája narodeniny. Zabudol som im blahoželať. Na druhé svoje narodeniny a či na tretie, pamätám sa, ako sa nám Marta stratila pri Živnodome a našli sme ju uvelebenú v lekárni, ako si pochutnávala na cukríkoch, čo jej tam dali. Niekedy mi prídu na um také podrobnosti, čo som na ne desať rokov nemyslel a hoci sú to malichernosti, robia mi tak dobre. Vidím ju, i Paľka a Romka na lyžiach, i seba. V Tatrách. Boli to dni šťastia. A potom prišli dni hanby, že som nemohol do Tatier. Nie lyžovať, nie odpočívať, ale do hôr. Proste, do slovenských hôr . Ešte stále žije vo mne ako kameň ťažká a tvrdá hanba. I keď rozum nedovolil a i teraz dáva jasnú odpoveď, že nebolo možné, bola by to zrada veľkej myšlienky a samovražda, ale fakt, že práve ja, ktorý som len tomu žil, aby slovenské hory a doliny boli slobodné, nemohol som... Nuž, tak prevrátený svet že je možný, nikdy bych nebol uveril. Potom v okovách a tak som sa pozeral na Karpaty toho októbrového dňa, čo z Prahy do Bratislavy... Sú veci horšie ako smrť. A strašnejšie, keď človek nesmie chcieť smrť, aby v tom nebol útek a zrada. No, nezomrieť v takých chvíľach je tiež akosi útek, ale nie zrada. Teraz vidím jasne a mám pocit, že som správne konal. A ak teraz mi príde zomrieť, bude to jasná, čistá smrť. Nie útek, ani zrada. Možno ňou bude všetko aj vysvetlené, aj osvetlené a urovnané i tu, dnu vo mne a v nás, i ta von, čo sú proti nám. Toto jasné vedomie mi dovoľuje spokojne a bez hanby myslieť na hory, na deti, na ženu, na priateľov, i na protivníkov. Myšlienka! Ten jeden deň, o ktorom verím, že bol najväčším slovenským dňom. Ten ma robí silným vo všetkých myšlienkach, na minulosť i budúcnosť. Pevný a silný vo všetkých myšlienkach: ako je to dobre. Človek je vďačný za to Bohu. A vďačne malý i pokorený, vďačne tichý! „Požehnaná buď veľká tichosť“: tejto májovej chvíle, čo si tu píšem v cele a počúvam ďaleké zvuky z mesta nášho staroslávneho, hlavného mesta nášho. Je teplo, vonku azda i horúčava, tu vo väzení príjemný chlad.

4. mája 1946, sobota

Včera som mal dobrý rozhovor s Dr. Rašlom (podplukovníkom, ktorý ma vypočúval ako svedka vo veci Kubalovej). Je večer, vari 7, možno 8 hodín. Začína pršať. Mierne, ľahko. Milo, hudba ušiam i očiam. Pomaly sa spúšťa večer, temravý, mäkký.

5. mája 1946, ráno

Pršalo temer celú noc hojne, úrodne, že som stále myslel na chotár v Mederi, na brata, na radosti sedliacke.

Raz by som denne chcel zapisovať si každú malichernosť a potom prejdú týždne a nič.

Teraz si chcem zapísať, že je smutné čítať a nešťastie napísať také knihy ako je Katedrála od Walpoleho . Jej prekladateľ R. Koštial ... v roku 1942 napísal „aby mali aj najlepšie diela k nám prístup, pristúpili sme k systematickejšiemu presadzovaniu plodov jednej z najlepších a najbohatších kultúr k nám - a to bez ohľadu na súčasnú vojenskú a politickú konšteláciu.“ Vo Walpolem vidí spisovateľa veľkého a bohatého fondu a veľkého umenia. Koštial prorokuje mu Nobelovu cenu.

Odhliadnuc od toho, že sa i tu podáva dôkaz, ako sme „prekážali“ ešte i kultúrnu spoluprácu so západnými demokraciami, táto Katedrála Walpoleova dokazuje, aký vie byť človek zaslepený, keď je ovládaný jedom. Walpole nie je ani génius ani umelec, je to v najlepšom prípade virtuóz.

... Má kniha niekoľko milých miest. Ale celkove smutná a priemerná vec.

5. - 11. mája 1946

Západ slnka po celý máj je nad krížom blumentálskeho kostola, práve nad ním, ba akoby kríž bol v ňom. A krásne sú tie západy, slnko, do ktorého sa možno pozerať. Slnko a v ňom kríž. Zvláštne, že práve v čiare môjho okna a kríža. I v tábore tak bolo. Nad Bogenom starý kláštor, jeho kríž ligotal sa v zapadajúcich lúčoch, i kríž na ceste.

6. či 7. mája padali krúpy, večer okolo ôsmej to bolo. Z ničoho nič, tak odrazu.

Už rok práve, čo žijem v neistote. Najhoršie v tom je, že žijem bez práce. V tábore som sa začal učiť po anglicky a rusky, rád by som niečomu sa venoval vážne, dôkladne i tu v cele aspoň 3 - 4 hodiny denne. Znovu sa pokúsim prosiť učebnice.

V týchto dňoch 9. - 10. - 11. mája 1946 spomínam, ako statočne sa lúčili so mnou deti. Marta, Paľko. Tie teplé a hrdé slová! Už druhý rok, čo Martine a Eržikine narodeniny odbavujú bezo mňa. No, za tento rok, myslím, viac sme si dali, čo bude trvalejším, než predtým za toľké roky!

... je seba v tej súvislosti také pevné a krásne slová som počul od ženy... ju zatvoriť, do tábora dať. Nebojím sa o ňu i keď bolí myslieť na to, že odtrhnú ju od detí. Robia sa narážky na spôsob jej reči, nuž, tak čistej reči, čistému spôsobu nie div, že každý nerozumie. Spomínam si na Smreka , Lukáča ... práve pod dojmom čohosi čistého v spôsobe i reči mojej ženy. Ako pekne mi o žene hovorili v klube spisovateľov. Práve o jej čistej „zvoniacej“, ako mi povedali - reči, o milom spôsobe, takte. Raz mi ktorýsi povedal, že má východniarsky akcent a práve to je pôvabné. A dnes? Vari v tom vidia dôkaz? Spomenul som Dr. Šujanovi túto vec a on poznamenal, že si nevie predstaviť, čo o nej napísali, veď práve že je tichá, až dojímavo tichá.... Ženu mali vziať do tábora...

Po strašnom týždni neistoty odrazu nádherná sobota. Eržika a mama . Obe tak statočné! Všetko v poriadku. Moju nevzali do tábora. Mama je zdravá i bola v Šaštíne, vyše sto Mederákov pešky a mnohí vlakom putovali. Mama bola... pevná. Tak sedliacky povedala, že sa ničoho nebojí. Raz každý umrie, hlavne aby v Bohu a statočne, poriadne. Brat i všetci v Mederi len ... pre mňa. Eržika - no vari tak milé a pritom pevné slová nikdy ešte nepovedala. I o Martuške. Aká spoľahlivá je v každom smere. Deti zdravé. Teda všetko dobré v podvečer Martiných narodenín. Myslím na ňu šťastný a vďačný Bohu. Zapisujem si vetu Eržikinu.: „Koho tak radi majú, tomu sa nič nemôže stať, tomu sa nič nesmie stať.“ Sobota, na ktorú budem dlho spomínať.

Mama mi nevychádza z hlavy, jednoducho a dojímave to povedala: ja som už moc ťažkého v mojom živote zažila, ale Pána Boha som vždy úfala, všetkému pomohol a úfam, že pomôže aj naďalej. Tak statočne hovorila o mojej veci. Veď si robil dobre národu - a tak čo ti môžu spraviť. Len aby ťa súdili Slováci, vtedy ťa neodsúdia ... áno, tomu rozumieme. Tak je to v poriadku. Každý nech má svoj život. Aj Čech, aj Nemec, aj Maďar. Jednoduché. A veľké veci, najväčšie, bývajú vždy tak jednoduché, prirodzené.

Na dvore väznice pokosili trávu ... keď všetko bolo ako popol i na nebi i tu dolu, díval som sa na tú pokosenú trávu na väzenskom dvore .... taká beznádejná vec, pokosená tráva na väzenskom dvore. Lepšie sa na ňu nedívať.

V takej chvíli dobre si opakovať Hiawathu Longfellowu v predspeve.

13. - 15. mája 1946

Začiatkom mája dobré dažde, v polovici - 15. mája tiež. 13. - 14. mája som bol vypočutý pre Norimberg vo veci Seyss-Inquarta a vo veci Dr. Messlera. Pomaly si človek navykne aj na väzenské remeslo, na čakanie rozsudku, atď. Človek má svoje povinnosti ako redaktor alebo minister, má svoje neistoty a čakania i na slobode. A má svoje povinnosti ako väzeň. Na konci vždy je smrť. Pár rokov na tom nemení.

G. Bernanos : Pod slnkom satanovým. Silná a smelá vec, trpká, prehnaná a miestami povýšenecká. Čosi ako Bloy. V sarkazme, vtipe až živelný. Bloy, Bernanos! V poslednej dobe francúzski katolícki spisovatelia sú najsmelší a najmohutnejší v literatúre svetovej. Nenávidia polovičatosť v náboženských otázkach a vedecký kretenizmus. Ale ich nenávisť je tvorivá, nedávajú sa ňou strhnúť.

Ich štýl je majestátny a je v nich čosi z pokory svätých a z odvahy zvierat. Dýcha to z nich ani to nevedia a to je, čo strhuje. Skvele charakterizuje svet tamtých: „Prečo nie sme ako zvieratá, ktoré hore dolu si chodia, žerú, hynú bez toho, že by si pomysleli, že sa na ne niekto pozerá, že by bola nejaká verejnosť.“

19. mája 1946

Narodeniny Mojej. Deň čistý, májový. Urobil som si aj predvečer aj deň narodenín milým. Videl som, skoro sa hanbím, že sa tak dobre, až vrúcne dá tu osláviť deň mne najkrajší. Vlani Bamberg, Freising, Ingolstadt, Norimberg, Rezno a ešte predtým Salzburg, potom Pasov. Mená, každé plné dejín. Teraz v bratislavskej väznici. Ale duši, srdcu je to jedno. Všade môže byť šťastlivé a všade nešťastné. Keď prekročí prah, dobre nízko sklonené, vtedy srdce všetko pochopí a otvorené je najkrajším veciam, ku ktorým pastieri majú takú priamu a krátku cestu a ku ktorým mudrci musia cez prekážky, okľuky herodesovské a cez zasadania veľrady zákonníkov, aby stratenú hviezdu videli znovu až vtedy, keď vyjdú z mesta, keď opustia Herodesa , atď. Mnoho vecí človek nikdy by nepochopil - a práve tých podstatných, osudových, keby nemusel hlboko sklonený prekročiť prah a žiť potom akoby umieral. Na dvore divý klások, steblo trávy, ďatelinový kvet a tie som položil pred obraz. Oblečený, ako len vo väznici najlepšie sa dá, prestretá väzenská doska - i chodbárovi niečo z najlepšieho, aby i on slávil nevediac čo. A prečítal som si najvzácnejšie state, ktoré som už bol čítal. Oddal som sa po tieto dva dni hovoru ako modlitbe so ženou i deťmi. Neviem, či som sa kedy cítil tak dobre, tak čistý, tak spokojný. Vravím, až sa hanbím. I zdravie mám skvelé, že by som mohol z neho napumpovať slabším, chorým. No najdivnejšie, že podľa poznámok pri výsluchoch (u pplk. Dr. Rašlu, atď.) mal by som byť nervózny a nešťastný, lebo sa majú zaoberať ... o všelijakých pučoch, ktoré - ako to sám Rašla povedal - veľmi dobre pripravovali na ministerstve obrany čechoslovácke najlepšie hlavy (ktorým jeden čas nechtiac dával nešťastne kde-tu i základ, lepšie povedané titul a druhý (Tiso) ochotne veril všetkému, čo mu dávalo sympatickú možnosť aj v očiach čechoslovákov byť pekným = (Tiso - Čatloš), tak sa stať milým a tým takzvaným menším zlom (prezident)...

A mne je to všetko akosi ďaleké, malicherné. Viem, čo som chcel, čo bolo správne a čo chcem i mám robiť teraz. A viac na tieto veci nemyslím, nevykrúcam. Neokrášľujem si nič, ale ani ilúzie si nerobím. Hoci čo príde , môže byť len dobre, tak sa cítim v srdci a tak sa chcem udržať v duši. Už som prekročil prah a tak mňa nemôže vyviesť z rovnováhy taký alebo onaký výsledok súdu. To sú veci vonkajšie, ďalekého povrchu.

Pred dvoma a či troma dňami v dlhšej debate s Dr. Rašlom, ktorý bol bezprostredný a srdečný, povedal som, že patril som medzi tých, ktorým bolo určené využiť jeden zahraničný smer pre slovenskú vec. A keď som sa dal na tú stranu, to nie kvôli zahraničnému smeru, ale vnútornej potrebe. Len neskoršie som mohol vidieť, aká je mravná stránka politiky Nemecka, ale vtedy už boli sme nútení vidieť mravnú stránku aj tamtých ... A ťažko bolo voliť, i keby to bolo možné. Na konci? Takých bolo dosť, čo mali všetky predpoklady za československý smer a s Moskvou. A i keď bola porážka Nemecka veľmi pravdepodobná, zrejmá temer, ešte vždy tam boli atómové veci a Churchillov britský záujem opačný sovietskemu. Cítil som, že sa musím obetovať na prípad tej najmenšej možnosti.

Jaroslav Durych : Rekviem (Menší valdštejnská trilogie) je to úvod, ale správne mal by to byť doslov veľkého valdštajnskeho románu, trilógie: Bloudění. Tri novely z tridsaťročnej vojny. Čítať ich po druhej svetovej vojne vo väzení je zvláštna trýzeň i zvláštna radosť. Temné obrazy, krv, surovosť a hneď radosť a veľkoleposť. Nič bez vykúpenia, nič bez odplaty. Ako Rembrandtove svetlá a tmy. Plné pátosu, ťažké, smelé, miestami až rúhavé a predsa čisté. Baroko. Sedemnáste storočie. Obetavosť bez konca, láska heroická i podlosti diabolské, atď. Durycha by si mali dnes prečítať tí, čo dnes omdlievajú farizejsky na jednej alebo druhej strane. Ale čo najviac zaráža: tento taký český román, český dej, obraz českej slávy, pýchy, pádov a víťazstiev, najmä porážky a zrady: to je vlastne všetko nemecké. Nemci luteránski, Nemci katolícki. Umelecky si posvietil na Bielu Horu (Durych Jesenského, Jeseniusa nepovažuje za Slováka, ale za Uhra, atď.) Smelý je v kritike kňazov, ich kúsky opisuje až príliš obšírne a prehnane, občas vtipne. I kniežatám sú pri smrti milší kapucíni, než jezuiti...

Dočítal som knihy: Bernanos, Pod slncom - Durych, Blúdenie a Rekviem - Z 15. mája mám knihy: (okrem Rekviem) Lippert O láske a bolesti - Hilaire Belloc , Cesta do Ríma a zbierku Napoleon (malá brožúrka)

Bernanos: Ešte raz som si pozrel niektoré state: „Kresťan dobrej vôle sa zachová sám od seba vo svetle zhora ako človek, ktorého objem a váha sú v pomere tak stálom a múdre vypočítanom, že sa udrží nad vodou; ak len zostane v pokoji. Predstavujem si našich svätcov ako mohutných a miernych obrov. Bremená, ktoré my ťažko nadvihneme, zatínajúc zuby, atlét si hodí na ramená bez toho, že by sa mu pohol jediný sval na tvári a javí sa všetkým svieži a usmievavý.“

No čo aké veľké a strhujúce sú diela Bloya i tu Bernanosa, sú i veľmi nebezpečné, skrivili by človeka, pomýlili, keby si neustále nepripomínal, že ich písali ľudia tak trochu vyšinutí, hoci geniálne vyšinutí. Bezpečné a šťastlivejšie, ale aj nevyhnutné je po takých dielach chytiť si exercičné state sv. Ignáca, alebo exercície Hurtera, aby sa človek vyrovnal a narovnal.

Hilaire Belloc: Cesta do Ríma (Vydavatelské družstvo přátel studia u Panny Marie Sněžné)

Má vtipný úvod: Chvála tejto knižky „... lebo rodisko človeka jest skořápkou jeho duše a kostel jeho jest jádrem tohto orechu“

- Čokoľvek je pochované priamo do našej krve z nepamätných obyčají, to treba činiť, ak chceme byť primerane šťastní (ovšem žiadny dospelý muž a žena nemôžu byť dlho opravdivo šťastní) a, čo je závažnejšie, mravní a bezpeční vo svojej duši. Preto by mal človek občas loviť alebo aspoň do terča strieľať, občas piť a o veľkých sviatkoch si poriadne vypiť, občas plaviť sa vo vode, v príhodných chvíľach tancovať a mal by spievať s kamarátmi, lebo tieto veci konal človek od stvorenia.

- Milá reč o starenke: „Na starej bolo vidieť, že je na priamej ceste do neba a robila čo je obyčajom dobrých ľudí, totiž, hovoriac s vami dívala sa vám do očí“ (Chráňte sa ľudí kosmo hľadiacich. Nie je to len nervozita. Takí nemávajú dobré konce…)

- Keď katolík píše zo srdca a smelo, keď nie je prostredný a úzkostlivý, radosť ho čítať. Bloy, Bernanos, Belloc! Ich písmo je ako budovy stredoveku. Pomaly vznikajú, s prekážkami a nená-

padné zostávajú, ale pomaly ich začnú chápať - a trvajú. Čím diaľ sú akoby mohutnejšie . Nezrútia sa ako moderné betóny. Zdá sa akoby im doba ešte pridávala a nie uberala. Nie sú šlágrami (hoci Ambroziánske spevy a staré hymny...budú dávať i po tisícročiach...).

19. mája 1946

Rád by som, keby deti moje z takýchto čerpali: z Bloya, Bernanosa, Chestertona , Undsetovej , Belloca, Lipperta, pravda, neskoršie. Aby nezostali na polovici cesty, polovzdelané. Totiž, aby si navykli rozvážne začínať, uvedomiť si, že začínajú a čo i za akým účelom; potom pokojne dokončiť a všetko premyslieť dôkladne, či a čo možno z prečítaného aplikovať na svoje okolie, pre seba. Nedať sa ovplyvniť nikdy módou, módnym spisovateľom i smerom alebo velikášom. Poznali sme nejedného zblízka a videli sme, akí sú úbohí. Nechcieť sa im páčiť, ale vždy byť vyrovnaný. Ani neposudzovať iných, najmä neodsudzovať a vôbec nemiešať sa do cudzích vecí, ale ani si nedať narušiť vnútorný pokoj nikým. Platí to najmä o knihe. Čítal som napríklad Napoleona. Aký velikáš a aký malicherný a zlý v toľkých vážnych veciach.

Faber o Napoleonovi

Zaujímavý obraz o ňom podal propagačný expert anglickej vlády Nemec Faber v roku 1806: „Nemá záľuby ani v jedle, ani v ženách, ani v umeniach, lebo tieto záľuby stavali by ho na roveň s ostatnými ľuďmi; nemá iba žiadosť byť nad nimi. Hovorí nesprávne a nesúvisle. Jeho reč, ostré slová, sú rozkazy, nedáva si záležať na forme. Je i postavou ako aj Fridrich Veľký, typ volajúci po karikatúre....“

25. mája 1946 - sken 123

Už na treťom dvore prechádzka. Je to stále zábavnejšie. Pršalo v noci i ráno. Odpoludnia som sa obliekol - možno, že bude návšteva. Nebola, len balík.

4. júna 1946

Dopoludnia odrazu - nečakal som, návšteva. Eržika, Paľko, Romko, Darinka, aj Jožko z Medera. Vojtko má osýpky, Marta musela ostať s ním doma. Romko je po osýpkach, mal tvár pod okom ľavým zaviazanú, spadol a rana sa mu zbiera i koleno a nohu zaviazanú. Vyzerá bledý, schudnutý. Marta má obavy pre dve profesorky, ktoré, atď. I pre aféru, čo ju vykázali zo školy. Budú žiadať, aby v Nitre mohla skladať skúšky. Darinka mi dala kytičku. Nevie, že som ju musel nechať dolu. Do cely tentoraz som si ju nesmel vziať. Paľko pôjde na birmovku. Eržika bola dnes akosi ...

6. júna 1946

Vypočutý (myslím, že z povereníctva pravosúdia)

8. júna 1946

Som dostal list od Paľka. Ide k birmovke. Švagor Tóno Hrnčiar bude birmovný otec a podľa neho meno Anton. Romko k prvému svätému prijímaniu, Paľko k birmovke a ja, ich otec vo väzení. Ako sa zdá, stále prísnejšom, aby to vyzeralo beznádejne. Pri návšteve žena sa pýtala, či sa netreba obávať smrti. Povedal som, že nie. A je tak. Prečo sa obávať? Už vyše roka žijem v jej tieni, navykol som si na tú myšlienku. Nie je to zlé, už keď si človek navykol na ňu. Dr. Rašla mi hovoril ako pekne, humánne pokračovali napríklad červení chlapci, keď zajali nejaké skupiny. Dali im zajesť, bavili sa s nimi a tí sa ani nenazdali, boli mŕtvi. Jeden z automatu spustil na nich. Aká ľahká smrť. Nemci boli horší, tí trýznili, držali v strachu, atď. I to mi povedal Rašla: „Keby sme nemali zradcov“ - teda nás - „museli by sme si ich vynájsť, stvoriť“. Maďari odstrelili toľkých, aj tí i tí, nuž my musíme tiež. Spomenul číslo - alebo sedem alebo sedemnásť. A pre moju rodinu bude lepšie, keď ja budem mŕtvy. Budú k nej ľudia ohľaduplní, rodina nebude zaťažená mnou, atď. I dotiaľ však mala by sa vraj rodina vysťahovať niekde do Čiech, kde ju nepoznajú a tam by deti mohli spokojne študovať. Nuž, jasná reč: ináč Rašla akoby zazlieval, že nikto z nás sa nepostavil do boja, že taký Hitler padol v Berlíne, my sme odišli, atď. Povedal som mu asi toto: nechcel som zostať vo svetle zradcu Slovenského štátu a keby som nebol odišiel, rozhodne by som sa bol dostal do takého svetla, aj v prípade, keby ma boli boľševici zastrelili. A i napriek tomu! Po druhé: Čo Nemci robili, nebolo také, aby som bol za nich ... Nebola vec taká jednoduchá. Ak je národ napadnutý, ak je ohrozený zákerným útokom, ak je jasné, kto je nepriateľ a zrejmá je povinnosť, vtedy človek vie, aký rozkaz dať alebo daný ako plniť. Ale v našom prípade? No, raz - po 20 - 30 rokoch azda sa povie o tom jasné slovo. Teraz však: Dobre je byť pripravený na všetko, je to lepšie, ako nečakane odzadu. Rád by som Marte a najmä chlapcom dokázal, aby si dali pozor na čítanie. V lete využiť čas na múdre, užitočné čítanie a osožnú prácu na poli u Jožka. Myslím si tu, aká škoda, že vlastný životopis, napr. B. Franklina nebol dokončený a čo je, nie je preložené do slovenčiny. Čítať život Napoleona a podobných nemá nijakého zmyslu, myslím pre mladých 16 - 18-ročných, ale Franklina áno. Pravda, pritom pohovoriť si o veciach, v ktorých sa Franklin mýlil. Napísal: „Poznal som nakoniec, že samotné rozumové presvedčenie, že je v našom záujme byť dokonale cnostný, nestačí, aby nás uchránilo pokleskov.“ Zaujímavý „vynález“ má ako sa stať cnostným. Nie je to nič iné, ako katolícky spôsob spytovania svedomia, duchovných cvičení a stálej sebakontroly. Teda akoby neprestávajúce exercície.

Franklinov kalendár cností: 1. zdržanlivosť (v pití, jedle), 2. mlčanlivosť (len to, čo prospeje iným, alebo sebe, zbytočne nehovoriť), 3. poriadok (všetko na pravom mieste a v pravom čase), 4. odhodlanosť, 5. úspornosť, 6. snaživosť, 7. úprimnosť, 8. spravodlivosť, 9. miernosť (strp urážku, netráp sa ňou), 10. čistotnosť (tela, šatstva, bytu), 11. pokojnosť (neznepokojovať sa maličkosťami alebo nevyhnutnosťami), 12. múdrosť, 13. pokora (napodobňovať Krista a Sokrata).

Ako dobre by bolo , keby si človek často uvedomil v styku s ľuďmi, v myšlienkach na iných, že každý je v podstate dobrý a že u každého treba hľadať dobro. Účinkovať na ich dobré city, ale nie akosi divadelne, lež samozrejme, prosto. Neraz si myslím v otázke samobytnosti, že jej slúžia i tí, čo chcú iné.

Turgenev (Z rokov šesťdesiatych)

Prekvapilo ma, akým úbohým sa mi vidí, čo Turgenev v svojich rozprávkach píše, hoci predtým býval som ním nadšený. Virtuózny opis fantastických príhod akoby opisoval stále iba sny.

Durych: Rekviem „Poctiví a verní ľudia tejto doby. Všetci trochu opľutí a starostlive poutieraní, vznešene zbabelí, statočný v úkladoch. (Takí boli v dňoch tridsaťročnej vojny, ktorá mala dni záhadné, ťažké a zbytočné)

Tolstoj o Napoleonovi: Figúra alebo zločinec, no nie v plnom zmysle. Ale básnici a moderna módna ako Manzoni Napoleona považovali za poloboha. Manzoni o ňom: „Ty víťaziaca viera, pyšnejší, vzdorujúci pred hanbou tvojej Golgoty predtým nesklonil sa duch.“ Faber sa vážne pýta: Ako spí Bonaparte?

Shakespeare (Julius Caesar);

„Jednorožec dá sa chytiť na strom, slon do podkopov, medveď zrkadlom, lev do siete a človek lichôtkami“

Schiller (Wallenstein): Ak si verný sebe, si i mne - Len vôľou človek veľký je či malý.

17. júna 1946 a nasledujúce dni

Čo to pre mňa vedieť, že sú spolu, vedieť, kde sú, čakať, že o dva týždne, o týždeň, o dva dni, o hodinu budú tu, budem s nimi. A potom prežívať v duši každé jej slovo, ako sa pozrela. Celé nové svety sú v tom, čo je v niektorej jej poznámke, otázke. V tej chvíli je to slovo temer ako inokedy býva, ale potom - v cele! Alebo Martuškine a Paľkove trochu plaché, no tým dojímavejšie pohľady. A keď Romko svojimi veľkými očami akoby prosil stále. Milá bezprostrednosť Darinkina, ide si k záclone, pozerá krajky, alebo hrá sa s „ujom“ i ona i Vojtko ešte nechápu nič z toho, čo na nás dolieha. Keď sa zamýšľam nad nimi, čo ich čaká, či ich uvidím o rok, ako bude s nami o tri-štyri roky, na to treba sa pochlapiť, aby som vydržal. A je to práve obraz ako ich všetkých vidím spolu, Eržiku a Martušku už schopnú starať sa, pomáhať, ktorý mi dáva silu a uspokojuje.

V živote zriedka príde okamih, ktorý je závažný a veľký - (Národná jednota, keď je dobre?) - Vo vlastných drobných starostiach a záujmoch - duch jednoty sa rozplynie. (Ale v historických chvíľach bola tu - a ináč jednota národa ani nemôže sa prejavovať.) - Ako, že by som teraz musel vážne splniť, s čím som sa v myšlienkach len hral?

Schiller (Wallensteins Tod). Že musím vykonať čin len preto, že som si ho myslel? Myšlienka, kým je v srdci, patrí mne, akonáhle dostane sa von, podlieha tajným silám, na ktoré nemáme rozhodujúceho, ba často nijakého vplyvu. - V práve je vždy len vlastný charakter jednotný v sebe. Len vnútorný rozpor - to jediné bezprávie. Valdštejn: Nie, hviezdy neklamú. - Kde príroda sa z hraníc vyšinie, tam ovšem všetko vedenie sa mýli. - Len v noci Valdštejnove hviezdy planú. (Schiller) Čiapka na tyle ako niečo vedľajšieho. - Všetko leží ďaleko - azda bledé. - Svet vidím z iného uhla. Atmosférické diferencie sa vyrovnali, povetrie je čisté. - U sv. Františka z Asissi: Voda je pokorná - mocná.

Z desatich riadkov Turgenevovej rozprávky. Myšlienka:

Turgenev: Kým nesplnia svoj úmysel, nikto im neverí a keď splnia, nikto ich nepoľutuje.

Z väzenskej knižnice som dostal novely Ruženy Jesenskej . Sú pod jedným číslom a v jednom zväzku s Lagerlöfovej Zázrakmi Antikristovými a pochádzajú podľa pečiatky „z knihovne J. Kudrnovského v Hořicích“. Kto dal tieto dva svety do jedného zväzku a ako sa dostali sem, do bratislavskej väznice z knižnice v Hořiciach? To by bol pekný román. Iste lepší, ako tie úbohé novelky Jesenskej. Taká vyspelá literatúra ako je česká a má Ruženy Jesenské. Zdá sa, že ani poňatia nemá o tom, čo vlastne chcela napísať, používa stále cudzie výrazy, ktorým asi zle rozumie, chudokrvné, pretiahnuté, neduživé sú to veci. A v jednej knihe s Lagerlöfovou!

17. júna 1946

Je pondelok, večer - vonku ešte svetlo, ale tu, v cele už sa chýli k noci, rýchle si ešte zapíšem: Keď si stanem doprostred cely, vidím z neba najviac, nie je toho veľa a predsa v tom kúsku je celé nebo. Hýbe sa akoby sa svety hýbali. Biele mračná, potom modré oblaky a tak striedavo. Cigáni bolestne sa volajú, ktosi spieva „Zaleť sokol“ - a iný taliansky šláger, čo Martuška vedela veselo s Evičkou prespevovať, na nebi baránky, zase odkazy z okien do okien, ale neviem od koho komu a je to vlastne jedno, človek je tu vysoko, možno najvyššie, aj keď nedočiahnem do okna. Keď si kľaknem nado mnou akoby bola klenba dómu. A keď sa opriem o stenu, môžem sa pozerať i napred i dozadu. I pozerám sa. Je to jedno či z Lomnického štítu alebo z tejto cely, či vidím jednu hviezdu alebo tisíc hviezd, všetky beztak nikto z ľudí nikdy neuvidí a tiež jedna je práve takým zázrakom, ako miliardy ostatných. Myslím na vás, moje a na to, že väčšie než radosti lásky sú jej bolesti, tieto sa nestratia, ich ovocie robí lásku večnou. Opretý o stenu cely často mi tak prichodí, akoby som vás viedol hore, do vysoka. Rebrík, každý deň, každá hodina, jeden stupeň. A tak z bolesti rastie výška a blízko, čoraz bližšie je to nebe. Vy, Ty Mojka a deti - tak ideme spolu.

L.N. Tolstoj: Som si tu prečítal - Vojna mier - ale v takom zlom preklade, že to až trápi človeka. (Vydal Melantrich 1930) A podivné je, že takto uvádzajú Tolstojovo dielo: „Filozofia románu ťa presvedčuje, že úspech alebo neúspech nezávisia ani od vôle ani od talentu jednotlivcov, ale od toho, akými nástrojmi sa stávajú v spletitosti dejov.“ Ale v tom istom úvode sa tvrdí, že je to dielo „vzorného nasledovníka učenia Kristovho“...

- Človek nemôže ničím vládnuť dokiaľ sa bojí smrti. Keby nebolo utrpenia, človek by nepoznal hraníc pre seba, nepoznal sám seba...“ (o vojakoch dní, keď odchádzal z Moskvy pred Napoleonom) A zatiaľ deti... „hlavne preto boli nadšení, veselí, že vojna je pri samej Moskve, že sa rozdávajú zbrane, že všetci utekajú, že vôbec deje sa niečo neobyčajného, čo človeku, menovite mladému vždy robí radosť.

- Umierajúci Andrej: „Všetko, čo chápem, chápem len preto, že milujem. Láska je Boh a umrieť znamená pre mňa časť lásky, vrátiť sa k večnému....“

- Pierre, bez toho, že by si to bol uvedomil, dosiahol pokoja a vnútornej harmónie len skrze hrúzu smrti, strádanie ...

- A nikomu nenapadne, že priznanie k veľkosti, ktorá sa nedá merať dobrom a zlom, je priznaním k vlastnej naničhodnosti a nízkosti. S mierou dobra a zla, ktorú sme obdržali od Krista, nieto pre nás nič nezmerného. A niet veľkosti tam, kde niet jednoduchosti, dobroty a pravdy.

Niektoré state prečítal som si znovu. Čítať Tolstého keď má človek šestnásť rokov a potom, keď má dvadsať je nový svet, ale už celkom iné je, keď ho čítam vyše štyridsiatnik, po skúsenostiach aké mám. Predtým neaplikoval som na seba temer nič z Tolstoja a teraz tak mnoho sa zamýšľam. Nad umieraním Andrejovým, nad poprami , ktoré prežíval Pierre a nad jeho hľadaním seba. Dojímajú a keby som žil ďalej, iste by sa prejavili v živote mojom predsavzatia vzniklé pri čítaní Bloya, Lipperta, Bernanosa Tolstoja - i o takých veciach, ako je denník Márie o deťoch a ich chovaní sa cez deň, lístky večer dávané deťom.

O ich chovaní sa cez deň a podobne.

19. júna 1946

Dnes je streda 19. júna 1946, zajtra Božieho Tela. Včera bol tu v cele lekár, prezrel ma, či môžem i naďalej cvičiť aj ťažšie cviky, lebo som pocítil akýsi tlak na prsiach. Nuž, všetko je v poriadku, pľúca sú zdravé, všetko zdravé, môžem cvičiť. Navrhol, aby spodné okno, teda celé okno bolo otvorené. Doteraz je zatvorené, možno neskoršie Pierre (Tolstojov) po návrate zo smrti poznáva pravé šťastie a radosť a vidí v každom, všetky jeho ľudsky dobré stránky, čím vyvoláva z každého najlepšie jeho city i zo zlostnej, predtým suchopárnej kňažnej. Príjemný je aj tým, ktorí si myslia, že sa „zanedbáva“ podľa ich názoru (slobodomurár Villarský), neprotirečil mu, naoko súhlasil (lebo zdanlivý súhlas je najkratším prostriedkom odbiť zbytočnú debatu). Pierre mal v sebe uznanie, že každý človek môže a má právo myslieť, cítiť a hľadieť na veci svojim spôsobom a že nie je možné len slovami človeka obrátiť k iným názorom.

Pierre: „ My si myslíme, že keď nás niečo vyšinie z riadnych koľají, je všetkému koniec a vlastne len tu sa začína niečo nového, dobrého...Pred nami je mnoho, mnoho vecí.“

(Ľudia hovoria: nešťastie, utrpenie, ale keby mne povedali, chceš zostať čo si bol, alebo znovu...na moju dušu, chcel by som ešte raz do zajatia, jesť konské mäso, atď.)

Emil Ludwig, Lincoln, v českom preklade R. Černého, Melantrich 1930

Bojoval (Lincoln podľa Ludwiga) proti otroctvu, bezpráviu, ale z hnevu a pod., býval zaujatý a robil protizákonnosti. Nejako sa mu to vovnútri zrovnávalo. V svojich prejavoch zrovnával stále alkohol a otroctvo .... „Len preto žil nepravidelne, že si nežiadal ničoho než nezávislosť.“ (Je to nezmysel, akých má Ludwig mnoho). (str 55-56, sken137-138)

„Keby som neveril pevne v pomáhajúcu prozreteľnosť, ťažko by som si zachoval zdravý rozum v tomto kresle. Verím, že všemohúci má svoje plány a že ich uskutočňuje; už či ich poznávame, alebo nie, sú iste pre nás najmúdrejšie a najlepšie.“ Keď mu jeden farár povedal, že Boh je na našej strane, odpovedal mu: „To ma nijako netrápi, lebo viem, že Pán je na strane spravodlivých. Ale je predmetom mojich ustavičných starostí a modlitieb, aby som bol i s národom na tej strane, kde je Pán.“

(Pokračovanie v nasledujúcom čísle)

KULTÚRA
Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.
Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *TEODOR KRIŽKA*. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

MILAN S. ĎURICA

Slovenský národ a dielo sv. Cyrila a Metoda

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Chazarský kagan prijal Filozofa s veľkou úctou. Nariadil mu najprv diskutovať so Židmi, s ktorými viedol dlhé diskusie, ale nemohli odporovať jeho argumentom hlavne zo Starého zákona. Potom mu ešte sám kagan položil rozličné otázky, na ktoré Filozof odpovedal. A na záver sa tam dalo pokrstiť asi dvesto Chazarov. Potom sa Konštantín vrátil do Carihradu. Žil tam v pokoji pri Chráme svätých Apoštolov. Onedlho však cisár zvolal synodu a prizval aj Filozofa, lebo sa vyskytla nová situácia. Moravský vládca Rastic (846 - 870) požiadal cisára, aby mu poslal biskupa a učiteľa, ktorý by jeho slovenskému ľudu, ktorý odvrhol pohanstvo a drží sa kresťanského zákona, vysvetľoval svätú vieru v jehoslovenskom jazyku. Tak cisár Michal III. znovu tam vyslal Filozofa, ktorý sa na to pripravil aj tým, že

pre vtedajších Slovákov pripravil písmená, ktoré hneď použil pri prekladaní evanjelií. Z toho však vyplýva, že medzitým musel dostať aj kňazské svätenie, lebo ak cisár nemal alebo nemohol Rasticovi poslať biskupa, určite ho nemohol nahradiť iba diakonom. Cisár poradil Filozofovi, aby si pozval na túto misiu aj svojho staršieho brata Metoda, ktorý bol opátom kláštora na Olympe.

Keď potom obidvaja s primeraným sprievodom došli do slovenskej Moravy, kráľ Rastic ich prijal s veľkou úctou a odovzdal im učeníkov, aby ich vyučovali a pripravili na kňazstvo. Byzantskí učitelia museli tam bojovať aj s niektorými latinskými duchovnými, arcikňazmi a ich učeníkmi, ktorí zastávali náuku trojjazyčníkov, zvaných aj pilátnikmi.Založili školu, preložili do vtedajšej slovenčiny najdôležitejšie posvätné a liturgické knihy a pokračovali aj vo svojej náuke kresťanského ľudu v jeho slovenskom jazyku. Po štyridsiatich mesiacoch korunovali svoje dielo tým, že sa vybrali do Ríma, aby dali vysvätiť svojich učeníkov za kňazov. Cestou do Ríma sa zastavili u slovenského kniežaťa Koceľa, ktorý už mal bavorských učiteľov a kňazov, ba aj v kresťanskej viere vyškolených slovenských mladíkov. Koceľ celkom podobne ako Rastic chápal nebezpečenstvo, že s príslušnosťou k bavorským biskupstvám hrozila jeho Slovákom aj podriadenosť východofranskému kráľovstvu, preto sa rád pridal ku Konštantínovmu a Metodovmu podujatiu dosiahnuť z Ríma zriadenie vlastnej cirkevnej organizácie v kniežatstvách vtedajších Slovákov.

V Ríme našich učiteľov slávnostne prijal sám pápež Hadrián II. (867 - 872) spolu s ich učeníkmi. Veď mu doniesli aj vzácne relikvie tretieho nástupcu sv. Petra pápeža Klementa I. Pápež plne schválil ich pôsobenie v Morave. Nielenže dovolil vysviacku ich učeníkov, a s nimi Metoda, za kňazov, ale schválil aj slávenie nimi zavedenej liturgie v slovenskom jazyku, a to vo všetkých štyroch najstarších pápežských bazilikách, počnúc svätým Petrom, ako aj v iných kostoloch v samom Ríme.

Pravdepodobne Konštantín a Metod pokladali svoju misiu v Morave za úspešne skončenú a požiadali pápeža o vysvätenie niektorého z nových slovenských kňazov za biskupov. Možno mysleli na tých prvých troch, ktorých vysvätil biskup a neskorší pápež Formosus (891 - 896), aby mohli sami pokračovať v ich diele. Oni dvaja sa túžili vrátiť do Carihradu a potom do svojho kláštora. No pápež nepokladal za vhodné vysvätiť niektorého z ledva vysvätených kňazov hneď aj za biskupa, ale skôr mienil zveriť túto úlohu a hodnosť skúsenému Konštantínovi. Tento však v Ríme ochorel a bolo to také vážne, že tam požiadal o vstup do gréckeho kláštora sv. Bonifáca a Alexia, kde prijal meno Cyril. Vtedy totiž bolo v Ríme hodne Grékov, ktorí tam mali aj svoje kostoly a kláštory. A Cyril v mníšskom habite onedlho, 14. februára roku 869, zomrel vo veku štyridsaťdva rokov. Pápež ho dal pochovať takým spôsobom, ako sa v Ríme pochovávali pápeži. Jeho telesné pozostatky po mnohých až dramatických osudoch sú uložené v rímskom Kostole sv. Klementa. Aj z tohto pápežského pohrebu niektorí autori odvodzujú biskupskú hodnosť Konštantína-Cyrila, lebo ťažko si predstaviť takúto poctu pre jednoduchého kňaza misionára, ktorý sa stal mníchom. Metod bol síce odprvoti jeho najbližším spolupracovníkom, ale ich spoločné dielo v prvom období 863 - 867 akiste sa právom pripisuje hlavne Konštantínovi. Konštantín totiž vytvoril prvú slovenskú abecedu a preložil do najstaršej slovenčiny všetky základné liturgické a pastoračné príručky. Jemu, bývalému profesorovi cisárskej akadémie v Carihrade, patrí predovšetkým aj zásluha na založení prvej slovenskej školy. Táto mala takú vysokú úroveň, že po troch rokoch jej pôsobenia filozof Konštantín neváhal predstaviť jej absolventov samému pápežovi v Ríme, aby ich dal vysvätiť za kňazov. Išlo o slovenských mladíkov tak z Rasticovho, ako aj z Koceľovho kniežatstva. Medzi poslednými sa nachádzal aj určitý počet Slovákom najpríbuznejších starých Slovincov, ktorí sa vtedy ešte volali tým istým spoločným menom Sloväne, Slovene alebo Slavjane, pričom aj samohláska prvej slabiky neznela asi tak jednoznačne ako naše dnešné „o“, ale musela mať širšiu výslovnosť, keď ju latinské aj iné súdobé pramene napospol prepisovali ako „a“. V talianskom, ako aj vo väčšine európskych jazykov sa podnes Slovania nazývajú Slavi, Slaven, Slaves a pod. Teda základný a prvý rozmach byzantskej misie u starých Slovákov bol predovšetkým dielom fi lozofa, teológa a filológa Konštantína - aj keď za skromnej, ale účinnej spolupráce študovaného právnika, skúseného cisárskeho krajinského správcu a potom Bohu zasvätené mnícha opáta Metoda. No najväčšia a v mnohom ohľade i najdôležitejšia časť tejto misie pripadla po predčasnej smrti Konštantína-Cyrila práve jeho bratovi Metodovi. Počas jeho druhej návštevy v Ríme položil pápež Hadrián II. na Metodove plecia ťarchu utvorenia normálnej cirkevnej organizácie nielen Slovákom v ich moravskom štáte, ale aj všetkým Slovanom karpatsko-dunajského priestoru niekdajšej Panónie tým, že ho vysvätil za biskupa a zveril mu titul pradávneho arcibiskupského stolca sv. Andronika v Sirmiu. Navyše ho vymenoval za pápežského legáta pre tieto kraje, ktoré chcel mať priamo podriadené Svätej stolici. Išlo tu o analogický postup, akým rímska cirkev postupovala v predošlom 8. storočí vo svojej snahe definitívne pokresťančiť a cirkevne organizovať saské a bavorské kmene vyslaním pápežského legáta Winfrieda-Bonifáca (680 - 754). Ibaže sv. Bonifác narazil na odpor len zo strany pohanských zvyklostí a mravov svojich Germánov, kým Metodovmu dielu okrem podobných vnútorných ťažkostí medzi Slovákmi a inými Slovanmi Rasticovej a najmä potom Svätoplukovej ríše kládla mohutný, až bezohľadný odpor aj pevne organizovaná cirkevná hierarchia Franskej ríše, ktorá si robila nároky na územia jeho kompetencie. Čo znamenal odpor organizovanej cirkevnej hierarchie opretej o svetskú moc, vedel Hadrián II. zo sporov svojho predchodcu Mikuláša I. Veľkého (858 - 867) s Byzanciou vo veci pokresťančenia Bulharov. Akiste aj preto celou váhou svojej apoštolskej autority podoprel Metoda a jeho dielo u Slovákov. Opretý o najvyššiu autoritu rímskej cirkvi, Metod sa nedal znechutiť a zastrašiť, aby upustil od svojho poslania alebo skĺzol ku kompromisu v podstatných veciach. Vieme, čo si musel vystáť od bavorských biskupov a ako iba energický zákrok pápeža Jána VIII. (867 - 872) urobil koniec jeho väzneniu a možno i trýzneniu v Ellwangene alebo - pravdepodobnejšie - v Reichenau. Tam totiž objavili rukopis s menom Metoda a jeho spoločníka ako hostí v tamojšom kláštore. Znovu na slobode Metod s dvojnásobnou horlivosťou pokračoval vo svojej misii. Politické rozbroje medzi slovenskými kniežatami zatiaľ prekonal Svätopluk (870/871 - 894), ktorý nekresťanským spôsobom odstránil Rastica. Tým stredoslovenská Nitra opäť získala svoje prvenstvo, ktoré jej bol pred takmer štyridsiatimi rokmi urval západoslovenský vojvoda Mojmír, zakladateľ prvej slovenskej dynastie, sídliaci pri rieke Morave. Pokladám za pravdepodobné, že aj sídelné mesto, ktoré si potom vybudoval Rastic, sa volalo Morava a bude ho možné identifikovať pomocou archeologických nálezov (pri Starom Meste?) na moravskom Slovensku.

Za pomerne krátky čas svojho opätovného prevzatia zodpovednosti za misiu medzi Slovákmi a inými národmi v celej Svätoplukovej ríši - išlo ani nie o desať rokov s opätovnými prerušeniami pre cesty do Ríma i Carihradu - napriek neprestávajúcemu nátlaku bavorských biskupov priamo na Svätopluka i na Svätú stolicu proti jeho dielu, ba napriek kolísavej pozícii samého Svätopluka vo veci slovenskej liturgie, napriek všetkým týmto ťažkostiam Metod dosiahol pre svoju novú cirkev i pre svojho panovníka také a toľké úspechy, na aké iné, aj celkom blízke národy museli čakať vari niekoľko storočí. Mne sa vidí, že Svätoplukovi liturgická otázka bola pomerne ľahostajná. Išlo mu skôr o materiálne a mocenské výhody, ktoré mu poskytovalo germánske právo vo veci vlastníctva kostolov a z neho vyplývajúcu moc nad predstaviteľmi Cirkvi. Počet hradných a mestských farností rapídne rástol: ku koncu Metodovho života ich bolo vo Svätoplukovej ríši asi sto, ba niektorý prameň udáva až 200. Pápež Štefan V. (885 - 891) písal o diecézach (v pluráli) a niektorý prameň spomína dokonca sedem biskupstiev v ríši Svätopluka. Tak na poli najvlastnejšej cirkevnej organizácie, na ktorom Rím nikdy neprejavil osobitné náhlenie, - vieme, že nestačili posolstvá Rastica ani do Ríma, ani do Carihradu, aby dosiahol žiadaného biskupa, - po druhom Metodovom pobyte v Ríme stačila žiadosť skromnejšieho kniežaťa Koceľa, aby ho pápež Hadrián II. vysvätil za biskupa a zveril mu prestížny sirmijský stolec. Na Slovensko sa vrátil aj s historickou bulou Industriae tuae (869) ako prvý slovenský arcibiskup Svätoplukovej ríše. Jeho arcipastierskej plnej moci pápež súčasne zveril i slovenské kniežatstvá Rasticovo, Svätoplukovo a Koceľovo. To znamenalo - podľa jedného z naj-vážnejších nemeckých autorov na túto tému - definitívne vylúčenie autority Salzburského arcibiskupstva nielen z oblasti naddunajských Slovákov, ale aj slovenských kresťanov z územia Panónie, nad ktorým vládol Pribinov syn Koceľ a ktorí už mali dosť silné zväzky so Salzburgom, odkiaľ prijali kresťanstvo. A o desať rokov neskôr, po piatich-šiestich rokoch od svojho vyslobodenia z uväznenia od franských biskupov, Metod znova ide do Ríma, teraz už k pápežovi Jánovi VIII. (872 - 882). Jeho nový titul „archiepiscopus Marahensis“ podopiera predpoklad, že sídelné mesto Svätopluka sa volalo Morava. Ba čo viac, pápež Ján VIII. úradne uznal Svätopluka za samostatného kráľa, priznávajúc mu aj právo dezignovania biskupov nielen tým, že vysvätil za biskupa do Nitry Svätoplukom predstaveného bavorského mnícha Wichinga, ale navyše vyslovil povzbudenie, aby kráľ Svätopluk poslal ešte ďalšieho kandidáta na biskupskú hodnosť, aby slovenská cirkevná hierarchia bola v každom ohľade samostatná, teda aj v takej dôležitej veci, akou je vysviacanie ďalších biskupov. Nemáme o tom žiadne správy, ale v rámci vtedajších vzťahov a zvyklostí je takmer nemyslitеľné, že by Svätopluk nebol využil taký výsostný návrh a nepredložil na vysvätenie ďalšieho biskupa alebo aj dvoch biskupov pre svoju krajinu. Pri nedostatku dosiaľ známych dokumentov mne by sa zdalo pravdepodobné, že Svätopluk tak urobil a jedným z tých dvoch biskupov sa mohol stať Gorazd. Ako sme spomenuli, niektoré neskoršie dokumenty pripisujú Svätoplukovi založenie viacerých biskupstiev, čo nemožno vylúčiť, ba treba skôr predpokladať.

Ak si uvedomíme, že od príchodu Konštantína a Metoda medzi Slovákov neprešlo vtedy ani sedemnásť rokov - z ktorých niekoľko sa stratilo v politických rozbrojoch a cirkevných škriepkach - musíme naozaj žasnúť, ako dokázal Metod v takom krátkom čase explere tempora multa (vyplniť množstvo čias). Veď pozrime sa napríklad len na našich susedov Čechov. Ak je pravda, že ich knieža Borivoj prijal krst niekedy v polovici sedemdesiatych rokov 9. storočia v sídle kráľa Svätopluka, tak na zriadenie vlastného biskupstva v Prahe museli čakať až do roku 973 - celé jedno storočie. Prví pápežskí legáti boli vyslaní do vtedajšej Bohémie (českého kniežatstva) až roku 1073, teda zase o celých sto rokov neskôr. A samostatné arcibiskupstvo dosiahli Česi až v polovici 14. storočia, roku 1344. Už toto strohé porovnanie stačí, aby nepodvratne vynikli nevšedné osobné kvality prvého arcibiskupa Slovákov sv. Metoda, ako aj jeho totálna angažovanosť doma aj v Ríme za cirkevné a národné záujmy svojej adoptívnej vlasti.

Bolo by totiž historicky nesprávne nespomenúť v tejto súvislosti, že sv. Metod ako niekdajší cisársky miestodržiteľ popri svojej arcipastierskej činnosti mal levský podiel aj na organizovaní štátnej správy v rapídne sa rozpínajúcej Svätoplukovej ríši, ktorej rozmach i sám účinne podporoval najmä na poli medzinárodných vzťahov. Na jednej strane preložil do slovenského jazyka oných čias aj najzákladnejšie texty rímskeho práva a súdnictva a veľmi pravdepodobne vyškolil pre Svätopluka rad potrebných spolupracovníkov na zvládnutie verejno- i súkromnoprávnych problémov jeho ríše.Na druhej strane už svojou návštevou v Ríme dosiahol, že pápež Ján VIII. prijal pod svoju osobitnú ochranu kráľa Svätopluka s jeho šľachtou a celým národom, vyznačiac ho celkom mimoriadnym titulom „jediného syna“ (fi lius unicus). Týmto titulom pápeži vyznačovali iba rímskych cisárov, prípadne vlastných kandidátov na cisársku korunu. Zdá sa teda podložená mienka niektorých vážnych historikov, že za termínom „fi lius unicus“, ktorý Ján VIII. použil v bule Industriae tuae z roku 880, možno vidieť aj zámer pápeža radikálne riešiť chronickú neschopnosť dedičov Karola Veľkého (747 - 814) zachovať kontinuitu ríše v normálnom nástupníctve na cisársky trón tým, že by bol predznačil „jediného syna“ Svätopluka ako kandidáta na cisársky prestol Západnej rímskej ríše. Stopy po tejto politike možno badať i krátko po Metodovej smrti v dokumentoch pápeža Štefana V. z jesene 885 a zimy 886. Takéto pápežské privilégiá, ktoré znamenali mimoriadne posilnenie medzinárodnej pozície Svätopluka ako kráľa „z Božej milosti“, a teda „od každej inej moci na svete nezávislého“ vládcu, iste predpokladali nielen podporu, ale aj plnú angažovanosť vybrúseného taktu a diplomatického umenia zo strany slovenského arcibiskupa a pápežského legáta Metoda.

Plody tejto politickej súhry medzi Metodom a Svätoplukom nedali na seba dlho čakať. Po roku 869 slovenské kniežatá najprv víťazne odrážajú vojenské nápory Frankov a potom, po vytvorení moravského arcibiskupstva (873), Svätopluk si takmer každým rokom podmaňuje nové územia Slovanov: Vislansko, niekoľko kniežat na území neskoršieho Česka, kmeň Srbov na rieke Saale, územie pri Odre, na východe zas stredné Potisie a ďalej až do povodia Kriše (Biharsko), a konečne v rokoch 883 - 884 urve východofranskému kráľovi Arnulfovi značnú časť Panónie. Takto sa jeho Moravské kráľovstvo stalo veľkou ríšou s územím okolo 320- až 350-tisíc štvorcových kilometrov, ktorá mohla mať približne jeden milión obyvateľov. Svätopluk sa teda mohol právom považovať za rovnocenného partnera Franskej ríše, ktorá bola síce počtom obyvateľstva i rozlohou o niečo väčšia, ale bola bez jednotného a pevného vedenia, čo ju politicky i vojensky značne oslabovalo. Aj na tomto mocenskom rozmachu Svätoplukovej Moravy mal nepochybne značné zásluhy arcibiskup Metod. Máme dokumentované fakty, že na vyjednávaniach Svätopluka s novým západným cisárom Karolom III. (839 - 888) v rokoch 882 - 884 býval prítomný aj arcibiskup Metod. Takto dokazoval, že sa nielen ako arcipastier stal „Slovákom medzi Slovákmi“, aby všetkých získal Kristovi, lež aj ako človek a občan dokázal adoptovať ríšu Slovákov ako svoju novú vlasť, ktorú sa usiloval všemožne povzniesť a upevniť.

Táto opravdivo žitá a vynikajúcimi skutkami dokázaná láska sv. Metoda k slovenskému národu, k jeho jazyku, kultúre, viere i štátnosti ukazuje sa tým obdivuhodnejšou, ak si sprítomníme jeho etnický pôvod. Metod bol Grék vysokej kultúry a hrdosti, príslušník vedúcej triedy ríše druhého Ríma, ktorá sa ešte za jeho detstva tvrdo vzoprela záplave pre nich barbarských Slovanov na svoje balkánske územia. Cisár Nikeforos I. (802 - 811) začal systematicky presídľovať grécke obyvateľstvo najmä do správnych a obchodných centier slovanských území, usilujúc sa o ich regrecizáciu. Metodov otec bol jedným z vojenských vykonávateľov tejto politiky medzi vtedajšími Macedóncami a možno aj sám Metod vo funkcii cisárskeho archonta (miestodržiteľa) za mladi spolupracoval na tomto protislovanskom - dnes by sme povedali odnárodňovacom - procese, ktorý pokračoval aj za nástupcov Nikeforosa I. Ak teda, príduc medzi Slovákov, stal sa telom i dušou organizátorom ich slovenskej cirkvi, šíriteľom ich slovenskej kultúry a mocným podporovateľom upevňovania ich štátnej samostatnosti najmä na poli medzinárodného uznania, ale i rozmachu a konsolidácie ich ríše, to najlepšie svedčí o nadnárodnej, nábožensky transcendentálnej motivácii činnosti sv. Metoda u Slovákov a následne aj o takejto povahe podstaty jeho duchovného dedičstva. Akoby bol chcel dať Slovákom živý príklad, ako sa majú usilovať o živú syntézu časných i večných hodnôt pri hľadaní Božieho kráľovstva, ktoré nijako nemusí byť na prekážku budovaniu pozemského kráľovstva, teda vlastného štátu ako záruky slobody, nezávislosti a duchovného i materiálneho rozvoja národa.

(Pokračovanie v budúcom čísle)